Всім
Дачникам
Садівникам
Городникам

Дім сад город

11

2003

Гриби: смачні, поживні і цілющі

Український "мексиканський помідор"

Мальовничий сад узимку

Кролі – хутро і дієтичне м'ясо

Подаруйте радість дітям!

Шановні читачі!
Редакція журналу «Яблунька» пропонує подарункові комплекти для дітей!

Комплект "Новорічний". *У зимових випусках "Яблуньки": "Дід Мороз крокує світом", "Святкуємо Різдво", "Там де живе Санта-Клаус", колядки, щедрівки до Новорічних та Різдвяних свят, карнавальні костюми, оригінальні рецепти до святкового столу, забави для всієї родини: ігри "Садочок" і "Веселі малята", казки-театр "Ріпка" та "Колобок" з іграшками-саморобками, які прикрасять вашу новорічну ялинку, кросворди, гумор, казки, цікавинки про природу.*

Вартість комплекту в редакції — 12 грн. 50 коп.
Вартість комплекту з пересилкою — 17 грн. 50 коп.

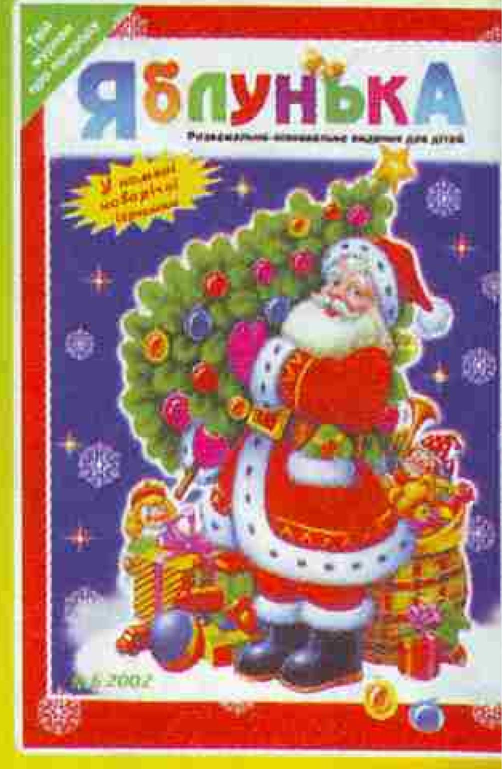
Комплект "Чарівна казка" (казки-розфарбовки).
Вартість комплекту в редакції — 9 грн. 50 коп.
Ціна комплекту з пересилкою — 14 грн. 50 коп.

Комплекти "Новорічний" та "Чарівна казка", "Яблунька" та "Забави" можна придбати в редакції або замовити післяплатою за адресою: журнал "Яблунька", вул.Краківська, 20, м.Київ-94, 02094. Телефон (044) 552-94-60.

Запрошуємо до співпраці реалізаторів!

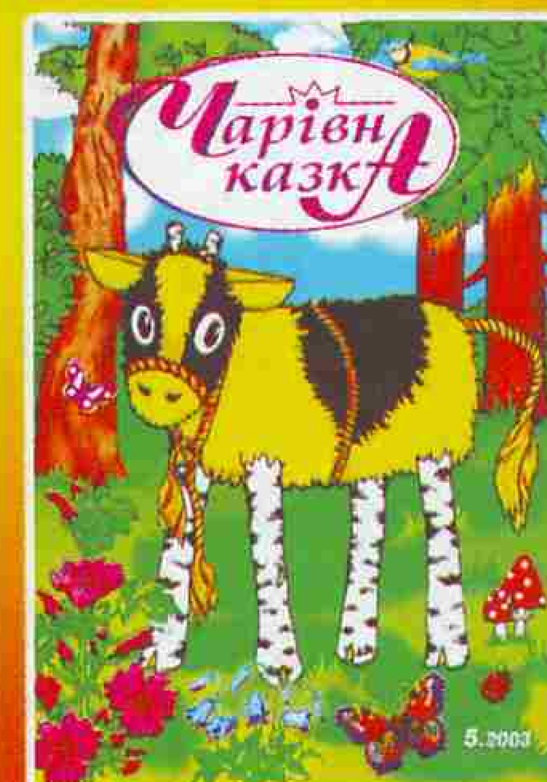

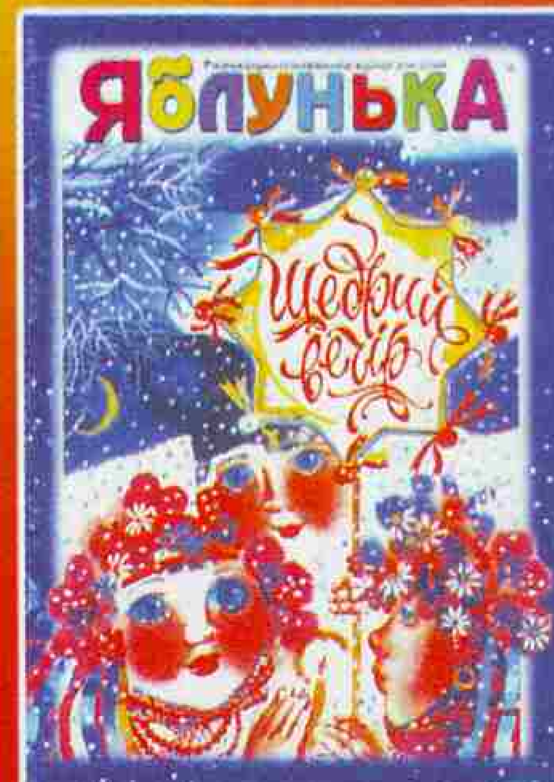

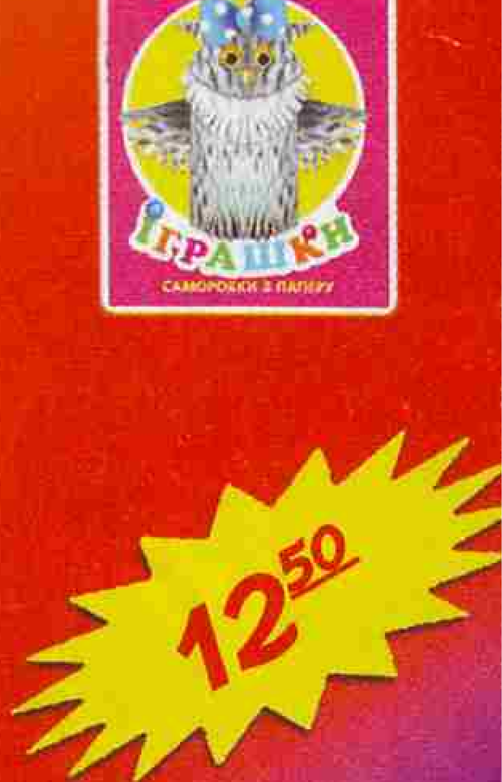

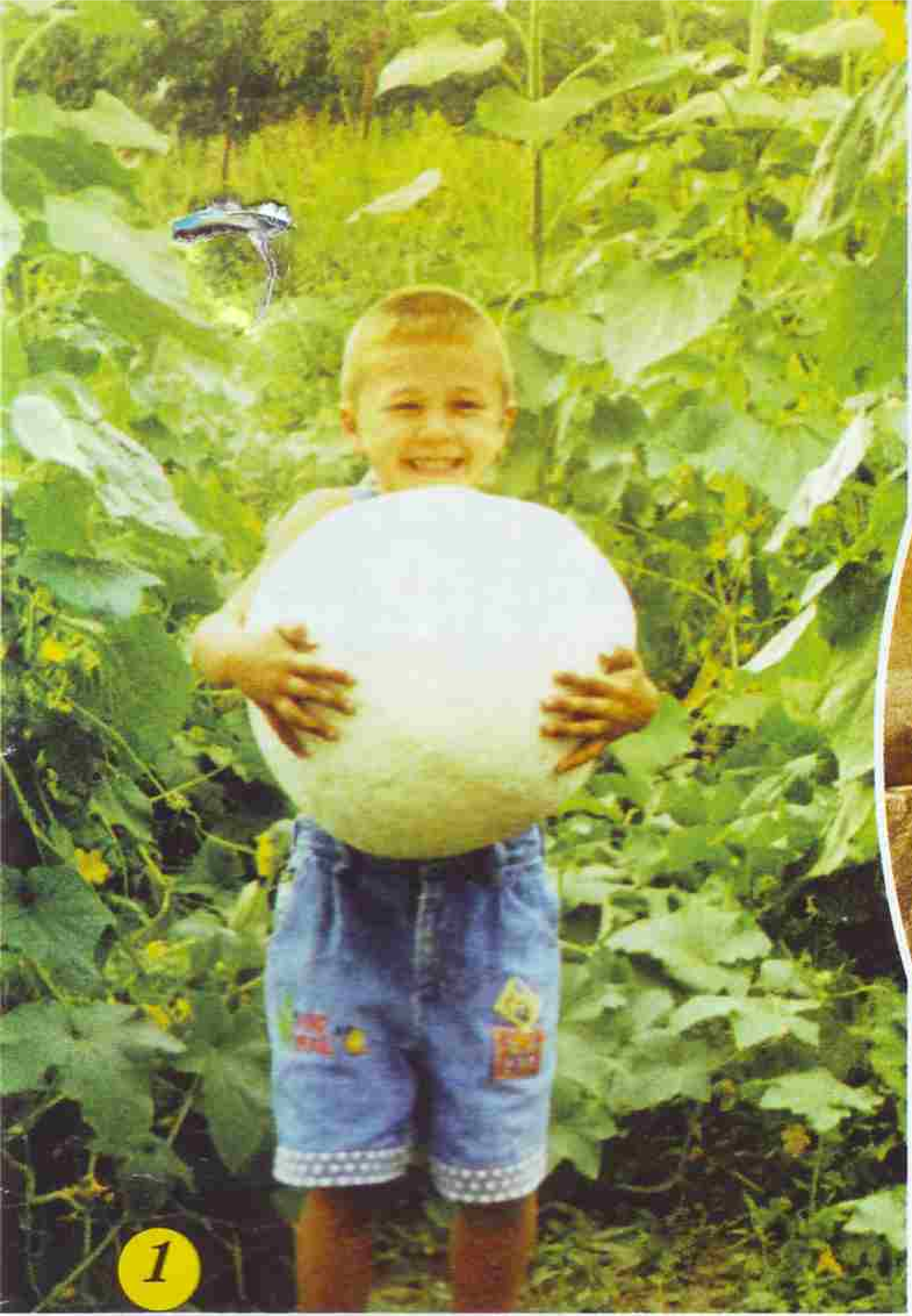

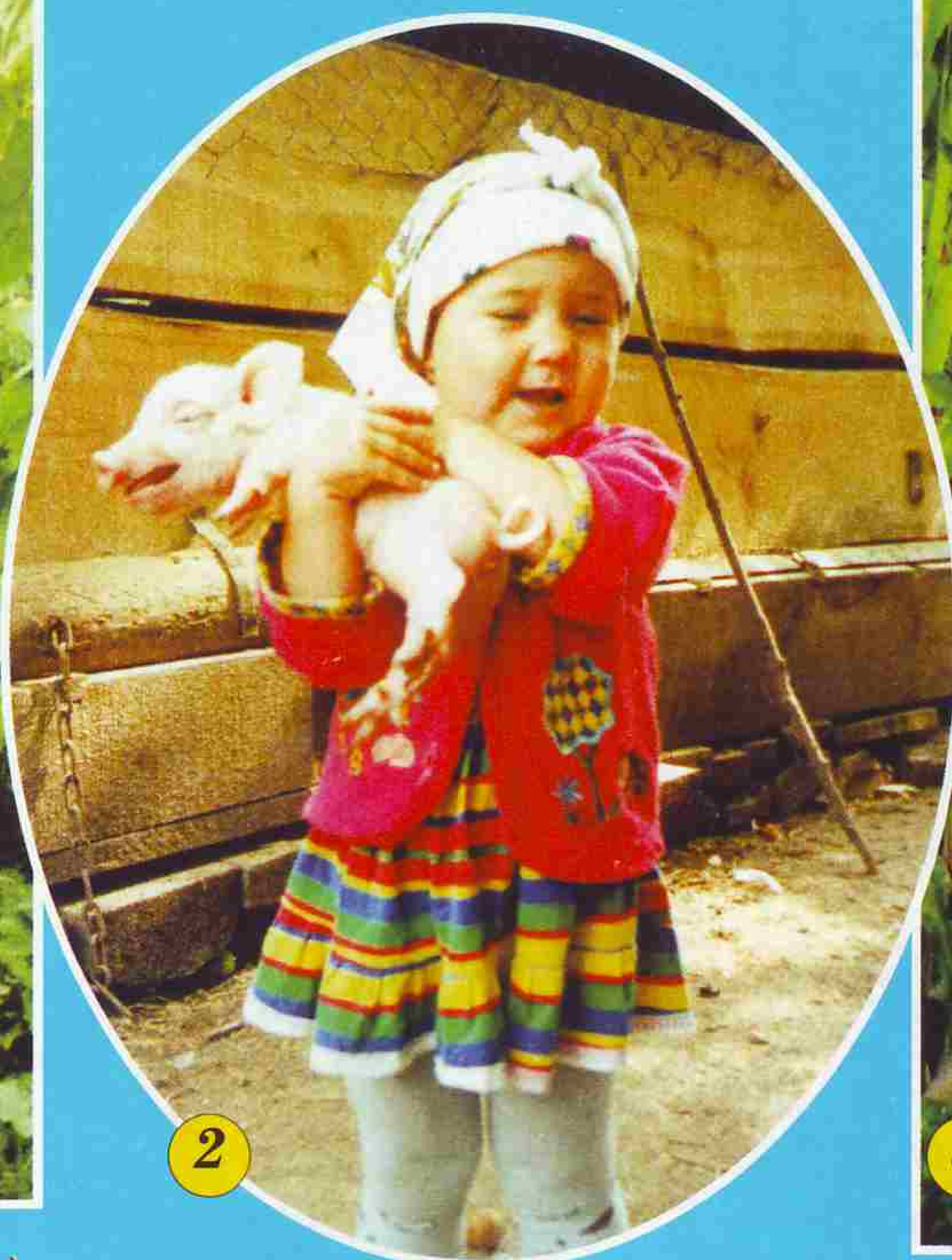

12⁵⁰

Комплект "Новорічний"

Фотоконкурс

1. ***Гриб "дощовик" (5 кг).***
На фото Олег Каркошкін,
смт Березанка,
Миколаївська обл.

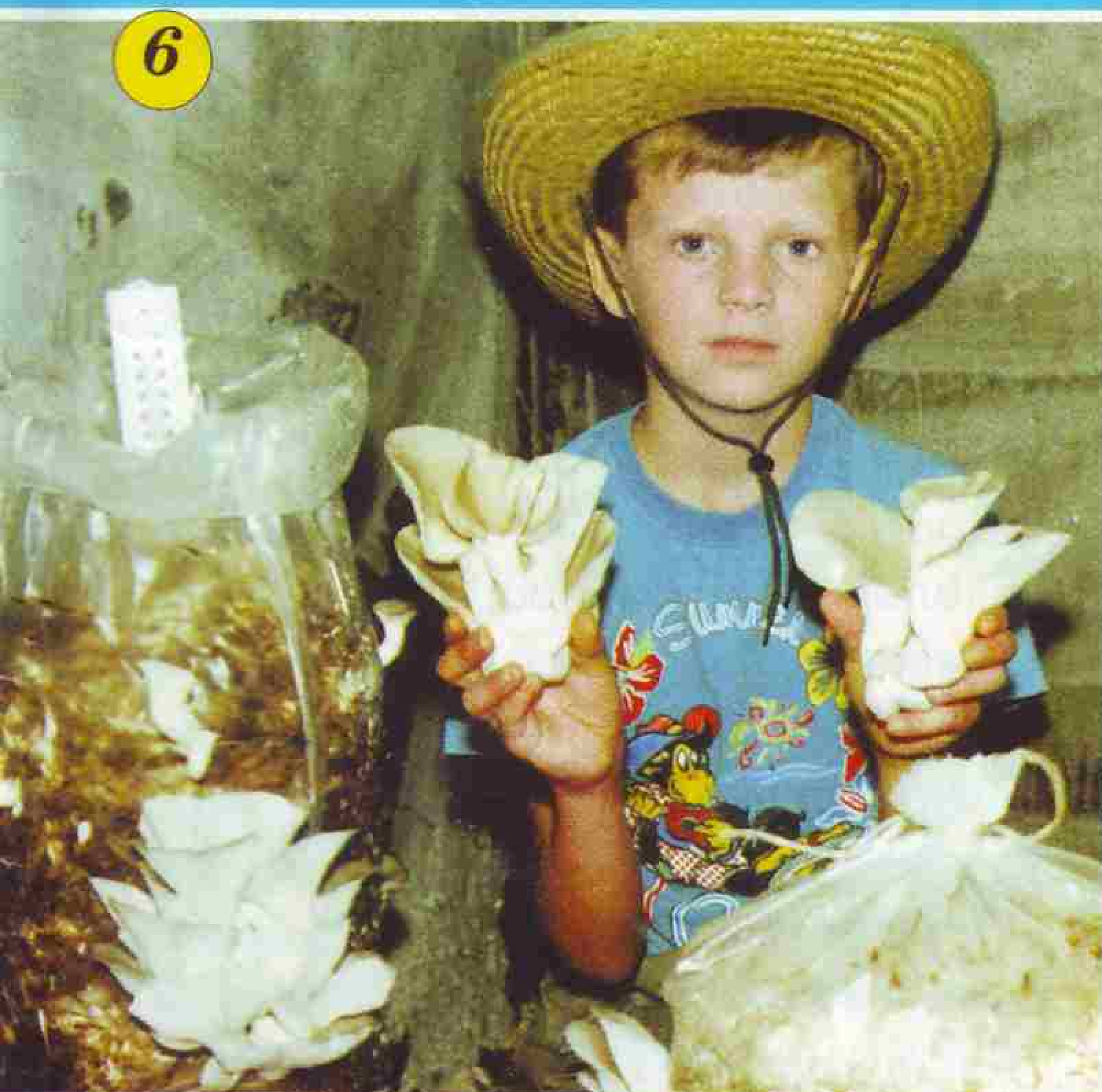
2. ***Вірочка-господарочка.***
Фото Сергія Царука,
с. Нестерівка, Маньківський р-н,
Черкаська обл.

3. ***Кукурудза "до неба".***
На фото Світлана Іванівна Стародубцева з онуком Женею,
с.Можняківка, Луганська обл.

4. ***Ось яка вона — Слов'янка.***
На фото Юрій Степанович Задворний з урожаєм картоплі Слов'янка.
с.Вахнівка, Липовецький р-н, Вінницька обл.

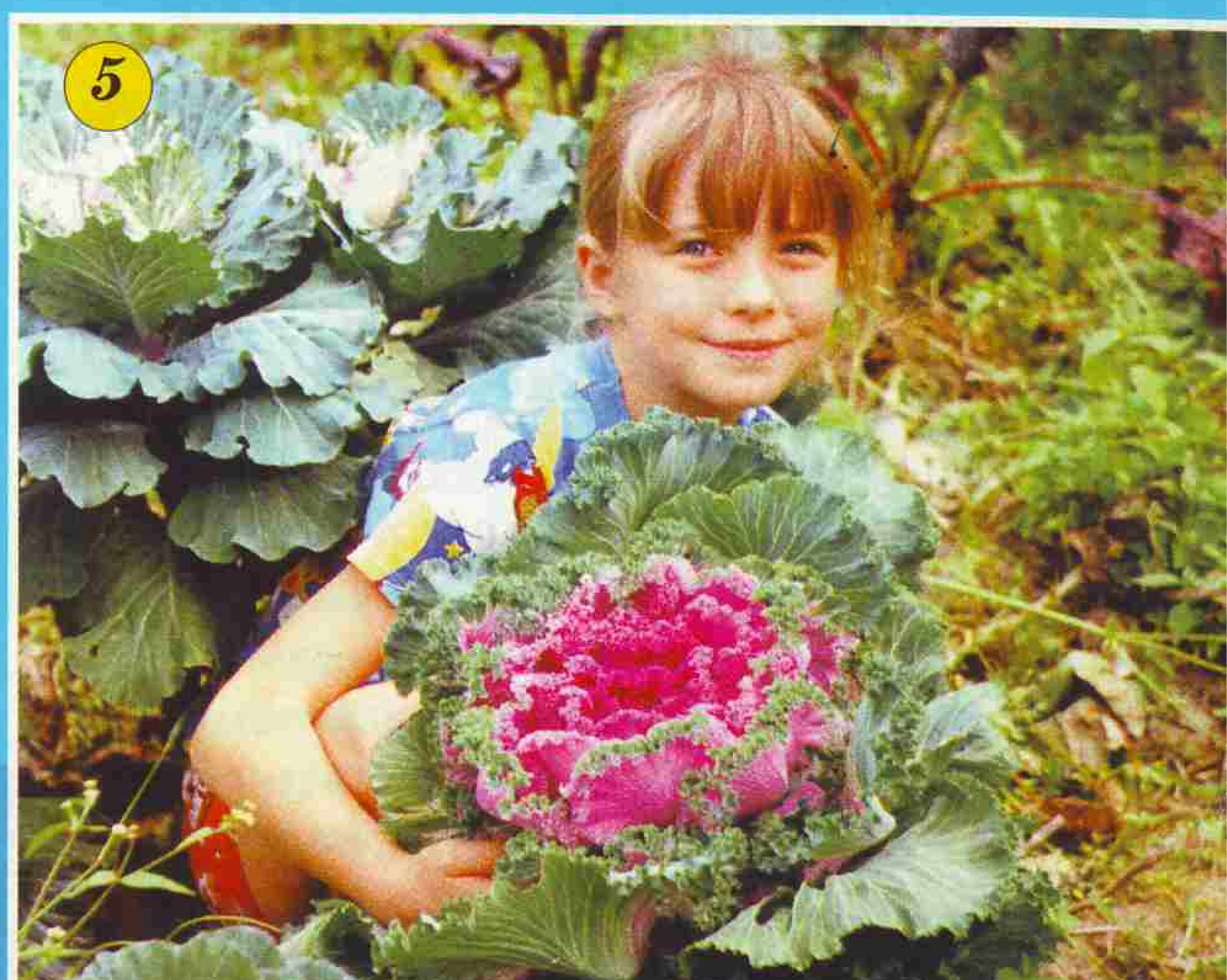
5. ***Капуста неначе троянда.***
На фото Маша Федотова біля декоративної капусти.
м. Бар, Вінницької обл.

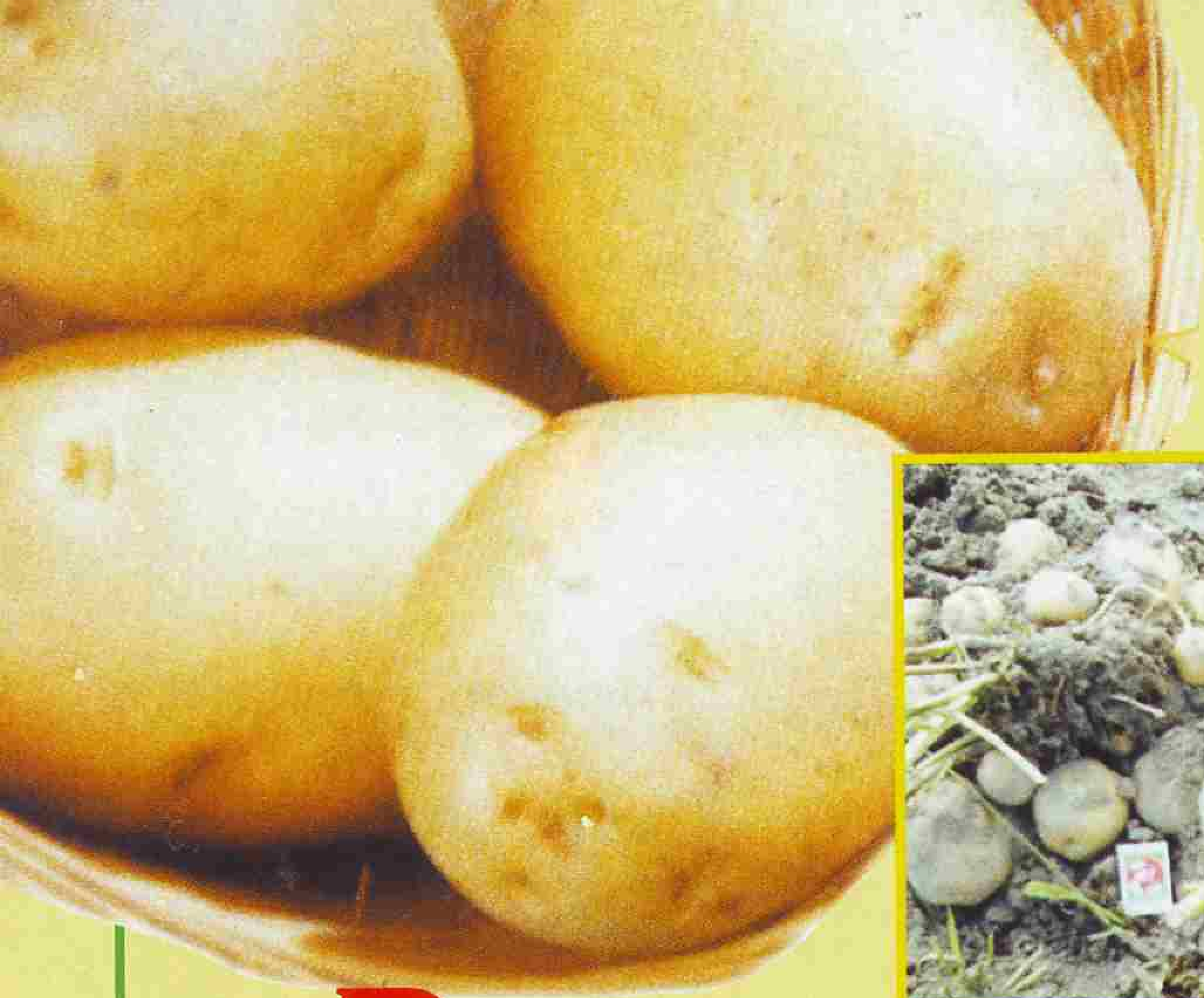

6. ***Вітаміни увесь рік!***
Усі пам'ятайте!
Якщо хочете
грибів,
До нас
приїжджайте!
Ми їх смажимо
щодня,
І варимо цілі.
І вареники їмо
Кожної неділі

На фото Василько Рудник збирає свіжий врожай гливи.
с. Остальці,
Тернопільська обл.

Вінета.
Два сусідні кущі.

Вінета — чудовий надранній сорт картоплі

Я займаюся випробуванням різних сортів картоплі на власних ділянках землі, а також у родичів у деяких областях України на різних типах грунтів. Зокрема, навесні 2003 р. висадив 153 сорти, гібриди, сіянці (з насіння) і мутанти.

З-поміж надранніх висаджував такі сорти: Вінета, Каратоп, Розара, Латона, Поран, Тімо та інші. Найкращий результат дав сорт Вінета німецької селекції. Я вирощую його з 1998 р. У перший рік садіння більше половини кущів цієї картоплі вразили вірусні хвороби, тому врожаю майже не було. Але під деякими кущами зав'язалося досить багато бульб. Я зібрав їх і висадив навесні 1999 р. Результат порадував: у кожному кущі було багато бульб, до того ж великих. Це вселило в мене надію. Отож, я почав інтенсивно розмножувати ці клони. На підставі своїх спостережень можу стверджувати, що завдяки щорічному добору клонів картопля сорту Вінета виявляє стійкість до виродження.

У 2003 р. через 55 днів після сходів цієї картоплі врожай бульб становив 740 кг з однієї сотки. Ніякий інший із зазначених вище надранніх сортів такої врожайності бульб за 55 днів після з'явлення сходів у мене не дає. А під багатьма кущами-рекордсменами виросло від 4 до 8 кілограмів бульб. Для підтвердження цього представляю фотографію, зроблену місцевим фотографом. Щоб порівняти розміри бульб, біля викопаних кущів поклав сірникові коробки. А ще читачі можуть звернути увагу на те, які товсті стебла у цих рослин. Після фотографування урожай з обох сусідніх кущів зважили і виявилося: у більшому кущі 8,1 кг бульб, у меншому — 4,5 кг.

Бульби сорту Вінета білі, трохи порепані, м'якуш білий, іноді кремовий. Форму бульб добре видно на фото. Розмір кущів — від середніх до високих. Квітки білі. Ягоди утворюються рідко.

Цей сорт стійкий до раку картоплі та картопляної нематоди. Не помічав пошкодження її дротяниками, колорадський жук шкодить їй мало. На всіх моїх ділянках картопля теж не уражується всіма видами парші, стебловою нематодою, ризоктонією, чорною ніжкою, церкоспорозом, альтернаріозом, досить стійка до фітофторозу (бульби стійкі до цієї хвороби), макроспоріозу. Бульби не розтріскуються. Смакові якості добрі.

Автор випробував сорт Вінета у чотирьох областях України: Житомирській, Київській, Полтавській та Вінницькій. Найбільша кінцева врожайність зафіксована в Житомирській області — 940 кг з однієї сотки землі у 2002 р. На підставі проведених випробувань зробив висновок: ця картопля добре родитиме у багатьох областях України.

А. Ф. Стаднік,
м. Баранівка, Житомирська обл.

Питання це, на мій погляд, не стільки дискусійне, скільки специфічне. Бо в кожному окремому випадку до його розв'язання слід підходити грамотно, розсудливо, зі знанням справи. Все ж, якщо врахувати, як кажуть, усі "за" і "проти", то перевага залишиться за перекопуванням грунту.

Зрозуміло, якщо ділянка велика і площа обліковується в гектарах, тоді без оранки не обійтися. А ось на невеликих ділянках користі більше від перекопування, звичайно, якісного. Бо копати, як і орати, можна теж по-різному.

Особливості оранки

Насамперед зауважимо, що існує декілька видів оранки. В агротехніці розрізняють: мілку оранку на глибину 10—12 см, середню (20—22 см) і глибоку (30—35 см). Окремий вид оранки — перевалювання на глибину до 50 см, а під виноградник — до 70 см. Лущення стерні на 5—7 см теж можна вважати неглибокою оранкою.

А тепер простежимо роботу плуга. Різак нарізує, леміш — підрізує, а полиця перевертає скибу. Але перевертає її не на підошву борозни, а дещо навскіс, і скиба лягає на скибу. Внаслідок цього приорюються поживні рештки, розкидані органічні та мінеральні добрива, сидерати тощо. У нижніх шарах грунту вони перепрівають, розкладаються, збагачуючи його на органіку, а у верхніх цей процес відбувається повільно або й зовсім рештки не перегнивають.

Більш якісна та ефективна оранка плугами з передплужниками. Останні підрізують верхній шар грунту і разом з органікою скидають його на підошву борозни. Плуг скибою прикриває все. Анаеробний процес тут відбувається швидше і краще.

Цей процес залежить також від строків оранки: літньої, осінньої зяблевої та весняоранки. Ефективнішою, ясна річ, вважається зяблева оранка, особливо рання. Хоча бувають випадки, коли без весняоранки теж не обійтися. Скажімо, на глинистих, запливаючих грунтах зяблеву оранку навесні доводиться переорювати

Орати чи перекопувати землю?

або перекопувати, що суперечить, як кажуть, здоровому глузду.

Однак в усіх випадках кориснішою і ефективнішою буде глибока оранка, якщо грунт не запливаючий, окультурений, глибокогумусний. Скажу з власного досвіду та спостережень: урожайність польових і городніх культур можна подвоїти, якщо глибоку оранку застосувати на всій посівній площі. Але для цього потрібно відповідно поглибити й окультурити орний шар.

В одному з колишніх колгоспів Христинівського району Черкаської області довелося бачити озимі, посіяні по обороту пласта багаторічних трав, піднятого на глибину 35 см. Яка то пшениця зріла на тих полях! Ніякого порівняння з тією, де застосовували традиційну агротехніку.

Перекопування грунту

На відміну від оранки, перекопування забезпечує рівномірніший процес переміщення грунту: верхнього шару вниз, а нижнього — вгору. Середній шар практично залишається на тому ж рівні. Крім того, одночасно з перекопуванням, за винятком зябу, верхній шар розпушують, закривають щілини й капіляри, що зберігає вологу і прискорює анаеробний процес перегнивання решток у грунті.

Перекопування також може бути мілким, середнім і глибоким, навіть поглибленим, скажімо, на два штики лопати. При цьому верхній шар грунту повністю переміщується вниз, а нижній — вгору, за умови, що грунт родючий, окультурений, не запливаючий. На слабогумусних грунтах з неглибоким заляганням підошви таке перекопування нічого, крім шкоди, не дає. Бо так звана "дика" земля, вигорнута на поверхню, ніколи й нічого не вродить аж до її поліпшення та окультурення. У цьому, власне, переконана більшість городників та дачників.

Окремий вид обробітку — перекопування грунту восени на зяб. Скиби при цьому не розпушують, а лише перевертають і так залишають для промерзання. Ефективність цього заходу нижча, ніж зяблевої оранки. Бо практично поживні рештки чи внесений гній не перепрівають, вивітрюються, вимиваються дощем і талими водами. Анаеробний процес у грунті починається, по суті, вже навесні, коли такий зяб заборонують.

Диференціація посівів

Залежно від того, як оброблений і підготовлений грунт, на ділянці чи полі розміщують посіви певних культур. Рослини з мичкуватою кореневою системою краще ростуть на ділянках з мілкою і середньою оранкою чи перекопаною площею, а коренеплоди та картопля потребують глибокого розпушування грунту. Певну категорію становлять цибуля, часник, салатні та пряні рослини, редиска, для яких здебільшого нагортають грядки.

Тут, однак, слід зауважити, що коренеплоди не варто розміщувати по глибокій оранці чи після перекопування, якщо в грунт внесений свіжий гній. Буряки, морква, редька, пастернак будуть мати лише багато дрібних коренів, а стрижневий, як і плід, потрісканий і непридатний для тривалого зберігання. Тому краще у перший рік по глибокій оранці посіяти культури з мичкуватою кореневою системою, а вже на другий рік — коренеплоди.

Зрозуміло, що таке розміщення культур ускладнюється ще й чергуванням їх у сівозміні. Але без цього обійтися практично неможливо. Тому досвідчені городники поліпшують родючість і структуру грунту поступово, поетапно, на певних частинах ділянки чи навіть грядки, вносячи перегній, гній та інші добрива з наступним охопленням усієї площі. Іншого шляху немає.

Мінеральні добрива, як відомо, родючості грунту не підвищують. Вони частково засвоюються рос-

Дім • сад • город • 11
Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець — КП
"Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

линами і вимиваються в глибинні його шари або розкладаються на певні елементи, що являють собою баласт. Сидерати також не завжди виправдовують сподівань, збагачуючи грунт переважно на калій. Інших добрив теж мало. Отож, надія на гній, перегній, гноєкомпости тощо.

Головний критерій — це багаторічна практика

Перелічені вище види і способи обробітку землі ще не дають вичерпної відповіді на питання: орати чи перекопувати землю? В кожному конкретному випадку до розв'язання цього питання слід підходити диференційовано, залежно від того, який грунт, під які культури він готується, зрештою, яка кліматична зона, де будуть рости рослини. Адже за однакових чи рівнозначних показників якості грунту кліматичні умови, скажімо, у зоні Степу одні, а на Поліссі — зовсім інші.

Критерієм має бути багаторічна практика землеробів. Люди роками і століттями, з покоління в покоління випробовували різні способи обробітку, окультурення грунту і підвищення його родючості, раціонального використання кожного квадратного метра площі. Нехтувати цим досвідом не можна, якщо навіть з'являються якісь нові течії.

Свого часу набув поширення безполичковий спосіб обробітку землі. Але якщо в умовах Сибіру він давав певний ефект, то в Україні з того нічого не вийшло. Деякі науковці зараз пропонують взагалі не перекопувати чи переорювати грунт, обмежуватися внесенням лише мінеральних добрив та стимуляторів росту, різних біодобавок тощо. Доходить до того, що й монокультуру пропагують. Мабуть, у цьому є певний сенс. Урожай, хоч і невеликий, можна мати. Але ж земля з кожним наступним засівом непомірно виснажується. І якщо їй не повернути того, що вона віддала, через кілька років земля взагалі перестане родити.

Питання ці, як бачимо, життєво важливі. Вони особливо гостро постають у наш час, коли земля набуває якості товару, коли спритні ділки намагаються "вичавити" з неї все, що вона може дати, а потім кидають напризволяще. Для простого люду, справжніх землеробів, це неприйнятно. Землю треба любити і берегти, бо вона — джерело життя.

Г.А.Скоряк,
м. Вінниця

Як зберегти сортову чистоту гарбузів

Немає, мабуть, людини, яка б не знала і не любила гарбузи. А лікувальні властивості цього овоча всім відомі. Як його найчастіше вирощуємо? Посадимо десь поміж картоплею — і чекаємо урожаю. Водночас кожен хоче, щоб гарбуз був солодкий. Отже, і насіння шукають відповідне, хоча здебільшого не знають, що шукають, а назва сорту їм нічого не говорить. Один господар скаржився мені: "Купив насіння солодкого гарбуза (так казали) і цуккіні, а ні гарбузів, ні кабачків добрих не було. Обдурили, нікому не можна вірити". А справа, мабуть, не в насінні, а в перезапиленні. Гарбуз і цуккіні — з одного виду гарбузових. От і вийшла така халепа.

Усі гарбузові поділяються на три види:

1.Гарбуз твердошкірий з підвидами — звичайний, твердошкірий гарбуз, кабачки, патисони і крукнеки.

2. Великоплідний, або волоський гарбуз з підвидами — західноазіатський, південноамериканський і китайський.

3. Мускатний має підвиди — туркестанський, японський, індійський, мексиканський і колумбійський.

З кожного підвиду можна по одному сорту садити поряд, і перезапилення не станеться. Тільки треба навчитися їх розпізнавати.

Гарбуз звичайний відрізняється від інших видів гарбузових гранчастою огудиною з чіткими борозенками. Листки

Український "мексиканський помідор"

Фізаліс — культура не дуже поширена в Україні. Його здебільшого знають як декоративну рослину завдяки червоним ліхтарикам, що дуже привабливо виглядають у зимових букетах. Але є й інші види, які заслуговують на увагу: це їстівні види фізалісу.

Свою назву рослина отримала завдяки розрослій чашечці, яка чохликом обгортає плід. Слово "фіза" у перекладі з грецької означає "пузир".

Рід фізаліс (*Physalis*) налічує понад 100 видів, але в їжу найчастіше

у нього п'ятилопатеві, від слабо- до сильнорозрізаних. Плодоніжка розгониста. Вся рослина вкрита твердими колючками, які добре відчуваються під час збирання врожаю. Насіння кремове з чітко вираженим рубчиком по краях. З цього виду я вирощую сорти Український багатоплідний, Голонасінний, Лель, Валок, цуккіні Скворушка, кабачок Білоплідний, крукнек.

На замітку. Якщо насіння має виражений рубчик — то це звичайний, або твердошкірий гарбуз.

2.Гарбуз великоплідний. Стебло у нього циліндричне, без граней. Листок великий, округлий або ниркоподібний. Уся рослина опушена твердими, але не колючими волосками, плодоніжка товста, циліндрична, без граней та опушення. Насіння велике, без бокових рубчиків, біле, кремове або світло-коричневе, кора м'яка, не дерев'яніє, плоди великі, до 200—250 кг, світло-зеленого забарвлення, зрідка оранжеві та червоні. З цього виду я вирощую сорти Славута і Херсонський. За насінням до них близький і кавбуз — гібрид кавуна з гарбузом. Насіння мені надіслав один з аматорів, тому за достовірність сорту не поручуся.

На замітку. Насіння велике, без рубчиків, це — великоплідний гарбуз.

Сюди також відношу декоративні гарбузи — Грибок і Бородавчастий. Особливо подобається мені Грибок — пузань з червоною шапочкою. Щороку я вирощую два кущі, а на Новий Рік ставлю таку "зграйку грибів" під ялинку. Чудасія, та й годі: навколо сніг і Дід Мороз в оточенні "грибів"!

3.Гарбуз мускатний за ознаками займає проміжне місце між твердошкірим та великоплідним. Стебло у нього округло-гранчасте, листки п'ятилопатеві, слабовиїмчасті або ниркоподібні, з білими плямами у кутках жилкування листка. Рослини довгоплетисті. Плоди різноманітної форми: сплющені, кулеподібні, овальні, яйцеподібні, перцеподібні, циліндричні, звужені посередині. Колір кори, як правило рожево-брунатний із світлими плямами. Насіння дрібне або середнього розміру, брудно-біле з темнішою облямівкою. З цього виду вирощую сорти Порційний, Новинка і гарбуз-диню.

На замітку. Невелике насіння з чітко вираженим смугастим рубчиком — це мускатний гарбуз.

Отже, з насінням розібралися. Вибрали три сорти по одному з кожного виду, посадили і одержали бажаний урожай. Посадили їх і наступного року. Але куди поділися сорти? Замість них — повне розмаїття: і забарвлення різне, і форма вже не та. А смак? Ще й сусіди лають, що дав їм погане насіння. "Не вміють наші вчені виводити добрі сорти, щоб вони стійкі були", — гнівався один невдаха у мене на подвір'ї. А хто ж винен? Та бджоли. У кожного сусіда ростуть гарбузи, і не такі, як у вас. А запилюють їх бджоли. Ось і принесли інший пилок. Сталося перезапилення — і сорт пропав.

Мені один городник писав, що у його найближчих сусідів немає гарбузів. А перезапилення таки відбулося. Насправді ж його не буде тільки тоді, коли на відстані 2 км ніхто не вирощуватиме гарбузів, що практично неможливо забезпечити.

Чи можна зберегти чистоту сорту? Так, можна, тільки для цього доведеться взяти на себе "обов'язки" бджоли. Тобто, робити штучне запилення квіток. Операція ця не складна і кожен може її опанувати. Звечора, напередодні розкривання жіночих квіток, ізолюйте їх: на квітку, що не розпустилася, надягніть паперову самокрутку. Наступного дня, зранку, зніміть ізолятори і запилюйте кожну жіночу квітку двома-трьома чоловічими цього ж сорту. Чоловічу квітку зріжте, обірвіть пелюстки і тичинками торкніться до приймочки. Після запилення знову надягніть ізолятори (щоб бджола не навідалася) і позначте стрічкою. З початком росту невеликого гарбузика ізолятори треба зняти. Якщо робитимете так, у вас завжди буде чистосортне насіння.

В.В.Беспалов,
вчений агроном-плодоовочівник

застосовують три з них: фізаліс овочевий, або мексиканський, суничний та перуанський. Більшість інших видів є бур'янами, які інколи слугують для лікувальних потреб. Фізалісом лікують захворювання нирок, опіки стравоходу та шлунка, підвищений артеріальний тиск, ревматизм, подагру. Його використовують як болетамувальний та жарознижуючий засіб. Крім того, фізаліс рекомендують для харчування знесилених після хвороби людей та для профілактичного харчування тих, що працюють в умовах інтоксикації важкими металами.

Культурні форми фізалісу з'явилися в Росії у 60-ті роки минулого століття. В Україні у виробничих умовах його не культивують, але вирощують овочівники-аматори на присадибних ділянках.

Фізаліс мексиканський, або овочевий, клейкоплідний (Physalis ixocarpa) належить до групи овочевих фізалісів і, як видно з назви, має мексиканське походження. За біологічними особливостями він наближається до помідорів, тому його ще називають мексиканським помідором.

Це однорічна рослина. Вона буває сланка, висотою 30 — 40 см, з розгалуженим стеблом, або високоросла — до 100 см. Плоди різноманітної

Плоди фізалісу мексиканського.

форми: округлі, плоско-круглі, овальні, від дуже ребристих до гладеньких. Забарвлення плодів зелене, жовте, жовто-рожеве, темно-фіолетове. Чашечки (чохлики), які обгортають плід, також дуже різноманітні як за формою, так і за забарвленням. Вони бувають великі, з тупою верхівкою, щільно закриті або маленькі, що розриваються великим плодом. Смак плодів — від солодкого до гостро-кислого. Плоди у мексиканського фізалісу порівняно великі, діаметром близько 5 см, масою 40 — 80 г. Урожайність за дотримання агротехніки сягає 3—5 кг з однієї рослини.

Виростити фізаліс нескладно. Він не потребує ніяких спеціальних агротехнічних заходів. Як і помідор, його можна вирощувати розсадним та безрозсадним (сівбою насіння у грунт) способами. Розсаду вирощують у ті самі строки, що й помідорну, але висаджують у грунт на 7—10 днів раніше. За безрозсадного вирощування насіння висівають у грунт на початку польових робіт рядковим способом з міжряддями 60 см або гніздовим за схемою 60 х 50 см. Подальша агротехніка подібна до агротехніки помідорів, з тією лише відмінністю, що фізаліс не пасинкують і не підв'язують. Щоб прискорити достигання плодів, які вже зав'язалися, можна прищипнути верхівку стебла.

Збирати починають через 100—120 діб після сівби. Ознакою стиглості плодів є зміна забарвлення та їхнє опадання. Краще збирати в сонячну суху погоду, щоб плоди менше псувалися і довше зберігалися. Плоди фізалісу достигають не одночасно: спершу жовтіють і опадають ті, що розташовані найнижче, в той час як верхівкові — тільки квітують. Тому і період збирання дещо розтягнутий. Спочатку збирають нижні плоди, а потім, у міру достигання, — плоди вищих ярусів. Треба пильно стежити, щоб не запізнитися з останнім збиранням і закінчити його до приморозків. Якщо на рослині залишилися недостиглі плоди і ймовірні приморозки, її можна вирвати разом з корінням і дозарювати плоди в сухому приміщенні, або зібрати їх зеленими. Недостиглі, але нормально розвинуті, без пошкоджень плоди зберігаються до весни за температури плюс 1—4°С, а достиглі тримають у сухому приміщенні шаром 15—20 см у неглибоких ящиках протягом одного-двох місяців.

На насіння відбирають великі, здорові, правильно сформовані плоди, які повністю достигли. Їх ріжуть навпіл і замочують у воді. Через кілька днів, коли плоди стануть м'якими, їх протирають через сито, на якому залишається насіння, і промивають його водою. Підсушують і зберігають у паперових пакетах або в полотняних мішечках. Якщо плодів залишено небагато, насіння з них вибирають ложечкою, промивають і просушують, розклавши його на папері. Досить високу схожість фізаліс не втрачає протягом чотирьох років. У разі тривалішого зберігання вона різко знижується.

Дуже добре фізаліс виростає з самосіву. Насіння з плодами, що осипалося восени, добре зимує і навесні дає рясні сходи, які проривають або розсаджують як розсаду і в подальшому доглядають так, як і за весняними посівами.

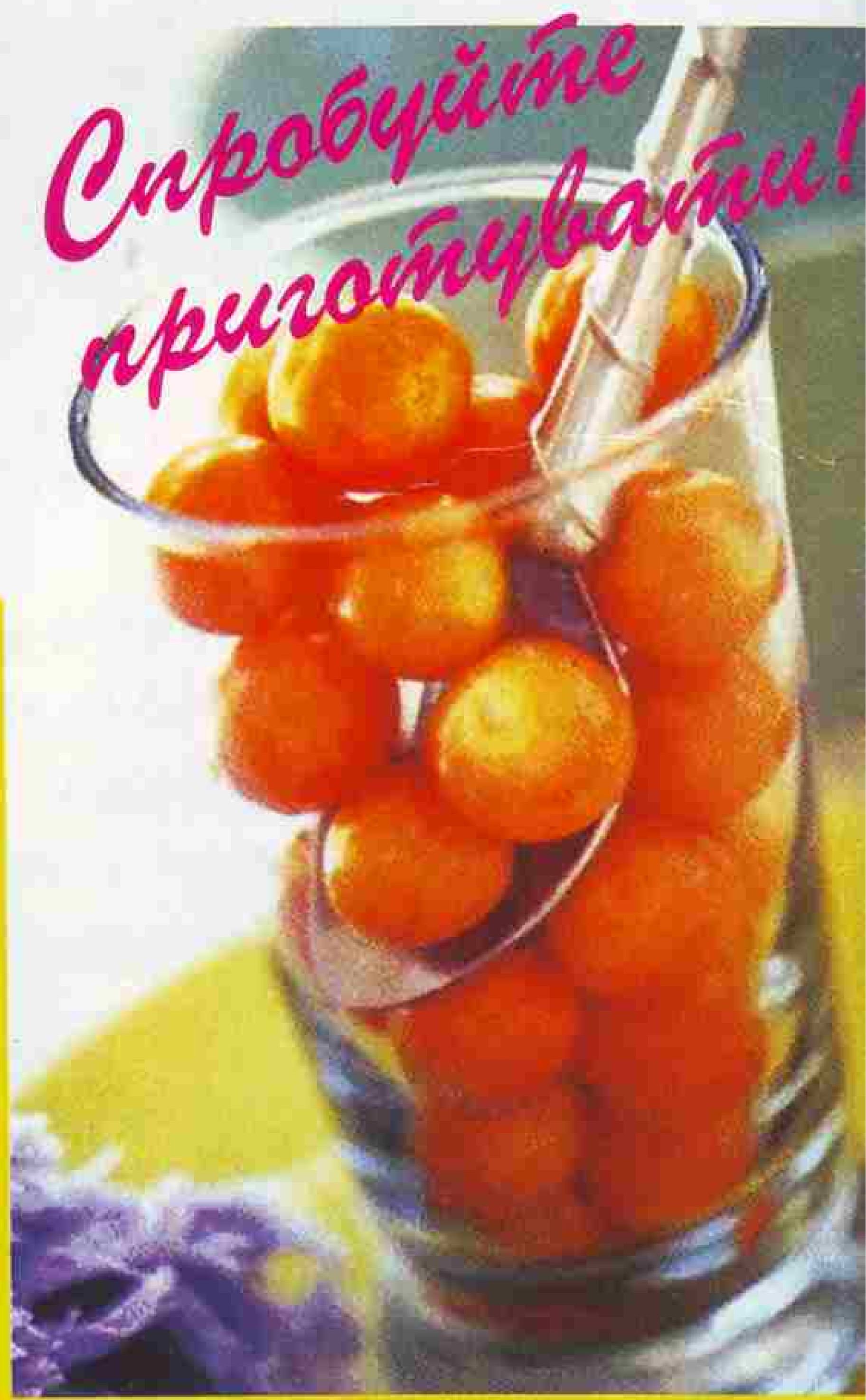
У Національному ботанічному саду ім. М.М.Гришка НАН України виведено сорт фізалісу мексиканського — Ліхтарик, який районовано в Україні з 2003 р., а в Полтавському університеті споживчої кооперації розроблено і запатентовано рецептури приготування консервів з фізалісу як профілактичного і вітамінного продукту харчування.

За біохімічним складом плоди фізалісу не тільки не поступаються помідорам, а навіть перевершують їх за деякими показниками. Зокрема, сухої речовини в плодах 9—18%, цукру — 5— 9%, вітаміну С — від 28 до 83 мг%. Плоди фізалісу мають високий вміст пектину й оптимальне співвідношення цукру та органічних кислот. Завдяки цьому вони здатні утворювати желеподібні речовини, що дає можливість використовувати їх для приготування желе, мармеладу, желейних цукерок, джему, повидла. Крім того, з фізалісу готують компоти, пюре. Його можна також консервувати, солити, маринувати, як помідори, використовувати в салатах, вінегретах, супах, для приготування овочевої ікри.

Але основною перевагою фізалісу, на мою думку, є те, що він не уражується багатьма хворобами помідорів, у тому числі й фітофторозом, стійкіший до знижених температур, його не пошкоджує колорадський жук, хоч фізаліс і належить до родини пасльонових, як помідор, картопля, баклажан.

Тож, якщо на вашій присадибній ділянці ще немає фізалісу, до весни є час відшукати насіння і придбати таку цікаву, багатогранну рослину.

Н.М.Смілянець

Фізаліс маринований

Фізаліс — 500 г, гвоздика — 2—3 бутона, лавровий лист за смаком, шматочок гіркого перцю; для маринаду: вода — 1 л, сіль — 50 г, цукор-пісок — 50 г, оцет — 1 ч.ложечка.

Почищені та помиті плоди фізалісу щільно вкласти в літрову банку. Також покласти гвоздику, лавровий лист та перець. Залити гарячим маринадом і стерилізувати 20 хв.

Батат нас виручає

Кілька років тому нам випадково вдалося придбати декілька живців батату. Ми живемо на півдні Херсонської області, влітку буває дуже спекотно і жодного дощу протягом місяця. Картопля родить погано, тож батат для нас — справжня знахідка. У нас він солодкуватого смаку, але бувають такі сорти, що у стравах їх не відрізниш від картоплі. Смак нашого батату одночасно нагадує і картоплю, й гарбуз, і кабачок. Страви, які ми готуємо з нього, дуже калорійні, трішки з'їв — і вже ситий.

Виростити батат зовсім нескладно. В одній книжці з овочівництва було написано: "Хто не може виростити на своєму городі два врожаї картоплі, за вирощування батату можна не братися". Хочу заперечити автору цих рядків. Ми навіть одного врожаю картоплі не можемо виростити як слід через посуху та бідні піщані грунти. Зовсім інша справа з бататом. Його не їсть колорадський жук, а поливати потрібно тільки до тих пір, поки не вкорініться, а потім він росте і зеленіє аж до осені.

Починаємо пророщувати бульби в січні-лютому. Для цього у нас пристосовані ящики висотою 20—25 см. Грунтом заповнюємо половину ящика, зверху — шар піску. Бульби ріжемо на частини довжиною 3—5 см, втискуємо їх у грунт і присипаємо піском. Ящики тримаємо на підвіконні, регулярно поливаємо. Приблизно через місяць з'являються пагони. З цупкого паперу згортаємо горщечки розміром зі склянку і заповнюємо грунтом. Коли пагони виростають розміром 10—15 см, лезом зрізуємо верхівку з 3—4 листочками

і висаджуємо у горщечок. Так протягом зими вирощуємо розсаду батату.

Наприкінці травня розсаду висаджуємо у відкритий грунт. Доглядаємо, як і за іншими культурами: знищуємо бур'яни, підгортаємо, поливаємо, поки вкорініться. Наприкінці вересня — на початку жовтня збираємо урожай. Викопуємо бульби в суху сонячну погоду. Просушуємо і зберігаємо у коморі. Взимку переносимо до теплішого приміщення.

Спробуйте приготувати!

Перед приготуванням страв батат треба вимити, зішкребти або зрізати шкірку. Ось такі котлети ми готуємо з нього.

Батат обчистити, зварити в підсоленій воді, воду злити, батат розім'яти. Додати трохи вершкового масла, 1—2 яйця, манної крупи. Виробити котлети, обкачати в борошні, підсмажити. Особливо смачні вони з молоком.

А ще кожна господиня може приготувати з батату млинці або запіканку.

К.О.Прокопець,
м. Нова Каховка, Херсонська обл.

Озимий часник - без зайвого клопоту

Хочу поділитися досвідом вирощування озимого часнику з найменшими затратами праці.

Висаджую часник під зиму приблизно на початку листопада, і відразу ж вкриваю шаром тирси (5—6 см). Оце і вся робота.

Навесні паростки часнику дружно протикають мульчу, але жодної бур'янини протягом усього сезону! І земля під тирсою, мов пух, та ще й добре зберігає вологу. І тільки після літніх щедрих злив, які місцями розмивають мульчу, іноді з'являється кілька стеблин лободи. Але це буває на початку липня, а тут уже й урожай достиг. Ось так, ніякої мороки, а результат чудовий.

С.П. Керусенко,
Київська обл.

Родіола рожева лікує, а хвиляста - ні

Я вирощую родіолу рожеву понад 20 років, а повноцінного насіння не бачив. Хоча з Алтаю мені привозили такі маленькі рослинки (корінці), що вирости вони могла тільки з насіння.

Так от, з отриманого насіння виростив два різних види очитка та родіолу хвилясту. І годі. Нагадую, шановні добродії, що родіола рожева — лікарська рослина, а родіола хвиляста — ні. Родіола рожева має м'ясисті міцненькі корені із золотистою поверхнею. На зрізі рожевіє, запах нагадує троянду. Виростити її, особливо великий корінь, удається тільки в ящику чи відрі без дна, вона полюбляє воду. Річ у тім, що всі земляні шкідники, особливо хробаки хруща, прямо таки шаленіють, натрапивши на родіолу в ґрунті, і не відходять, поки не з'їдять. Маленький хробачок навіть вигризає в ній "печерку", живе в ній, їсть і росте. Тому виростити великі корені вдається не часто, тільки за відсутності шкідників.

Кому вдалося одержати повноцінне насіння — поділіться досвідом. Але ж тільки родіоли рожевої!

Є. Г. Чугунний,
м. Київ

Гриби: смачні, поживні і цілющі

Глива

Лише культивовані гриби

Нині збирання дикорослих грибів досить обмежене, а в деяких країнах й зовсім припинилося. Чому? Це пов'язане з погіршенням загальної екологічної ситуації, зменшенням площ природних лісів і техногенним забрудненням навколишнього середовища.

Мало не щодня ми чуємо про отруєння грибами, навіть серед людей, які вважають себе досвідченими грибниками. Це часто є наслідком не лише незнання та неуважності. Великої шкоди нашим традиційним грибним місцям завдають пестициди, гербіциди, промислові викиди й атомних станцій, оскільки гриби вбирають і накопичують іони важких металів, радіонукліди та інші шкідливі речовини. Споживання таких продуктів може призвести до хвороби чи навіть до смерті.

Треба також зважати й на те, що збирання дикорослих грибів обмежене певним періодом року, залежить від кліматичних та погодних умов, які не можна передбачити і запрограмувати.

Ось чому в багатьох країнах світу категорично відмовилися від збирання дикорослих грибів, але не позбавили себе задоволення споживати цей продукт взагалі. На допомогу прийшло культивування (вирощування) цілої низки "одомашнених" видів, таких, як печериця, глива, сіітаке, опеньок зимовий, кільцевик тощо. Штучно створивши умови, необхідні для розвитку того чи іншого гриба, можна навіть взимку отримати свіжий, смачний, корисний продукт, що пройшов екологічний контроль.

Серед усіх культивованих грибів першість давно і впевнено займає печериця. Її навчилися вирощувати ще триста років тому у Франції. На початку XVIII століття на околицях Парижа для цього було пристосовано майже дві тисячі приміщень у колишніх каменярнях. Саме з того часу за Парижем міцно утвердилася слава центру європейського грибівництва.

Сьогодні печериці культивують не лише в країнах Європи, Південної та Північної Америки, а й в Австралії, Африці, Південно-Східній Азії, де успіхи грибівництва просто вражаючі. А от піонерами цієї справи були китайці та японці.

Сіітаке, або чорний китайський гриб, який не трапляється в наших лісах, але росте на близькому родичі нашого дуба в Японії, Китаї та Кореї, споконвічно дуже цінувався на Сході. Його навчилися штучно вирощувати на гілках дерев ще дві тисячі років тому, а зараз культивують уже за інтенсивними технологіями.

Років 25—30 тому в Європі почали вирощувати гливу. В Україні її можна зустріти скрізь, але, напевно, вона мало знайома грибникам, адже росте досить високо на стовбурах дерев. Завдяки простоті культивування обсяги вирощування гливи настільки збільшилися, що вона вже "наступає на п'яти" печериці.

Нині в Європі найбільшим виробником і постачальником грибів є Голландія — більше двох мільйонів тонн на рік. А ось найактивнішим споживачем цього продукту вважається Німеччина, хоч інші країни її наздоганяють, оскільки дедалі більше людей переконуються в тому, що їсти варто лише культивовані гриби, які пройшли екологічний контроль.

Корисні

Результати сучасних наукових досліджень хімічного складу культивованих грибів не залишили жодних сумнівів щодо їхньої харчової цінності. Білки найпопулярніших культивованих грибів містять у своєму складі всі амінокислоти, що є незамінними в харчуванні людини. Правда, в одних грибах їх більше (печериця), а в інших трохи менше (глива). Згідно з сучасними загальновизнаними критеріями, біологічна цінність білків моло-

Грибна кухня

Салат з грибів і яєць (стародавня російська страва)

Гриби почистити, добре промити і зварити в підсоленій воді, потім дати воді стекти. Розтерти зварені вкруту жовтки з перцем, додати олію й оцет (можна сік одного лимона) і залити цією сумішшю гриби, злегка помішуючи. Посипати петрушкою і подавати до столу.

На 1 кг грибів: 1 л води, 5 варених жовтків, 80 г олії, півсклянки оцту або сік лимона, сіль, чорний мелений перець і зелень петрушки за смаком.

Салат з печериць (угорська страва)

Гриби зварити, відкинути на сито, коли вода стече, нарізати шматочками. Приготувати густий соус з олії, оцту або лимонного соку, цукру і розтопленого желатину, посолити його і поперчити. Перед подаванням до столу змішати гриби з соусом.

На 300 г печериць: 3—4 ст. ложки олії, 2 ст. ложки оцту або лимонного соку, 1 ст. ложка розтопленого желатину, 1 чайна ложечка цукру, сіль і чорний перець за смаком.

Грибний суп (фінська страва)

Подрібнені гриби і цибулю підрум'янити на маргарині в каструлі, після чого додати борошно і бульйон. Суп варити приблизно півгодини, потім заправити сумішшю вершків і збитого білка при інтенсивному помішуванні. Посолити, перед подаванням до столу страву посипати петрушкою.

На 1 кг свіжих грибів: 2 л води, 2 бульйонних кубики, 1 цибулина, 50 г маргарину, 2—3 ст. ложки борошна, 1 яєчний білок, 0,5 л вершків, сіль і зелень петрушки за смаком.

Суп пістрявий з печериць

Гриби і моркву нарізати і варити в підсоленій воді 25 хвилин. Потім додати нарізану кубиками картоплю, лавровий листок і варити до готовності. Заправити вершковим маслом, подрібненими вареними яйцями, посипати перцем або дрібно нарізаною зеленню петрушки.

На 200 г свіжих печериць: 1—2 л води, 2 морквини, 3 картоплини, 2 варених яйця, 1 чайна ложечка вершкового масла, сіль, перець чорний, лавровий лист і зелень петрушки за смаком.

(Продовження на стор. 44)

дих якісних грибів, без сумніву, вища, ніж більшості овочів та фруктів. Усі гриби багаті на вітаміни групи В (B_1, B_2, B_3), і особливо на вітамін PP. Є в них вдосталь аскорбінової кислоти, жиророзчинних вітамінів D_2 та Е. А яке це чудове джерело мікроелементів, що потрібні для нормального функціонування організму, і біологічно активних речовин! Наприклад, у печерицях багато калію й фосфору. Та особливо цінною вважається наявність такого досить дефіцитного мікроелементу, як селен.

Печериці

Різні види грибів містять від 1 до 7% жирів. Важливо, що 70 % усієї кількості жирних кислот припадає на частку ненасиченої лінолевої кислоти. Найбільше ж у грибах полісахаридів та клітковини. Остання, щоправда, погано перетравлюється, саме тому ми говоримо: "Гриби — важка їжа для шлунка". Але таке застереження буде доречним, напевно, для дітей до шести років та ослаблених, хворих людей.

Смачні

Печериця, глива, сіітаке — ось справжній делікатес, прикраса столу, гордість будь-якої господині! Ви помиляєтесь, якщо вважаєте, що ці слова стосуються лише українців. Насправді, найбільшим споживачем грибів у Європі, як ми вже говорили, є Німеччина — 300 тис. тонн на рік, причому понад усе німцям смакують печериці. Їх у цій країні з'їдають за рік аж 250 тис. тонн, що становить від 3 до 6 кг на одного мешканця.

Деревний китайський гриб

Печериці стали звичним продуктом харчування навіть там, де до грибів традиційно ставилися з недовірою, приміром, на Британських островах та в Скандинавських країнах.

Гриби смачні як у свіжому, так і в консервованому вигляді, а також у складі сухих і пастоподібних супів-концентратів, соусів, сирів, майонезів. Енергетична цінність кілограма свіжих грибів — лише 200—300 кілокалорій.

Цілющі

Гриби, їхні відвари, екстракти та інші лікувальні форми здавна з успіхом застосовувалися у народній медицині багатьох країн світу. Згодом цими цілющими властивостями зацікавилися фармакологи, клініцисти, біохіміки. Процес вивчення грибів був доволі тривалим, але плідним, крок за кроком виявляли нові речовини, які мають оздоровчий вплив на органи і системи людини.

Цікавою в цьому плані є історія сіітаке. З часів китайської династії Цинь він вважався грибом, який може споживати лише імператор. Кожного з підданих, хто знайшов сіітаке і не віддав імператору, чекало покарання — смерть. Це тому, що сіітаке вважали грибом життя, довголіття, потенції. І таке твердження — не просто легенда. Він у своїх властивостях не поступається славнозвісному кореню женьшеня, що підтверджено сучасними науковими дослідженнями. Чи не тому понад сорок країн світу сьогодні закуповують сіітаке в Японії та Китаї, приносячи цим країнам прибуток у декілька мільярдів доларів?

А тепер ознайомимося з деякими висновками науковців щодо лікувальної дії грибів.

Гриби дуже багаті на так звані баластні речовини — клітковину, яка в них значно активніша, ніж рослинна клітковина. Завдяки цьому споживання грибів покращує роботу кишечника. Вони сорбують і виводять з організму шлаки, іони важких металів, канцерогени та радіонукліди. Останнє досить актуально для радіаційно забрудненої України. Адже з продуктами харчування, водою ми отримуємо чимало цих шкідливих речовин.

Робота нашого кишечника часто порушується через малорухомий спосіб життя або вживання рафінованих продуктів, що призводить до підвищення концентрації токсичних речовин. Доведено, що саме це є однією з основних причин виникнення раку товстого кишечника у людей, які живуть в економічно розвинутих країнах. Щодо профілактики цієї хвороби: чудовим засобом вважається не лише грибна клітковина, а й речовини, що є в сіітаке та гливі і мають онкостатичну (протиракову) дію.

Клініко-експериментальними дослідженнями встановлено, що сіітаке та глива містять специфічні біологічно активні речовини, здатні суттєво знижувати кількість холестерину. Споживання їх сповільнює, а в деяких випадках запобігає розвитку атеросклерозу і, відповідно, низки захворювань, пов'язаних з ним (ішемічна хвороба серця, інсульти, інфаркти тощо).

До складу культивованих грибів входять речовини, що підвищують імунітет, стійкість організму до вірусних захворювань. Саме тому їх рекомендують включати до раціону в осінньо-зимовий та весняний періоди.

Хоча дослідження цілющих властивостей грибів триває, але навіть того, що вже відомо, достатньо, аби у вас виникло природне запитання: "В якому вигляді використовувати гриби для лікування та профілактики?"

Зрозуміло, що стануть у пригоді найрізноманітніші страви із свіжих, щойно придбаних у магазині глив, печериць чи сіітаке. Вже запатентовано чимало лікувально-профілактичних харчових добавок у вигляді сухих порошків, таблеток і напоїв, які містять у собі самі гриби або ж екстракти з міцелію. Їх рекомендують як засоби, що поліпшують травлення, підвищують життєвий тонус і опірність організму до різних недуг.

Із культивованих грибів отримано чимало речовин, з яких виготовляють ліки: настоянки, витяжки, таблетовані форми. Лише в Китаї сьогодні виробляють більше 20 таких комерційних препаратів.

До речі, сировиною з культивованих грибів зацікавилися і косметологічні компанії. Наприклад, у Франції Ів Роше заснувала цілу лінію лікувальної косметики, до складу якої входять активні речовини грибів.

Лікувально-профілактичний напрямок медицини з використанням грибів вважається досить сучасним і перспективним. Проте, як і будь-який інший, він має обмеження чи протипоказання. Це стосується людей, які страждають на алергію до певних видів культивованих грибів, а також дітей віком до шести років. У таких випадках консультація дієтолога не буде зайвою.

***Е.Ф. Соломко**, доктор біологічних наук, Інститут ботаніки НАН України*

Низькорослі яблуні з проміжною вставкою

Тенденція сучасного садівництва — зменшення розмірів дерев і на цій основі — максимальне збільшення щільності розміщення їх на площі. Найбільш поширений і ефективний метод зменшення розміру плодових дерев — використання слаборослих підщеп. Застосування найпоширенішої карликової підщепи М9 у традиційних двокомпонентних щепленнях (підщепа плюс вирощуваний сорт) у районах із суворими безсніжними зимами обмежене через недостатню зимостійкість її коріння. До того ж у цієї підщепи воно поверхневе і ламке. Під вагою врожаю щеплені на М9 дерева нахиляються і падають. А ще такі карликові дерева потребують родючих, забезпечених вологою ґрунтів, грамотнішого формування й обрізування крони відповідно до особливостей росту й плодоношення щеплених сортів.

На відміну від М9 вищу морозостійкість коріння має парадизка Будаговського, але через інші недоліки (низький коефіцієнт розмноження, невелика кількість основних коренів із крихкою деревиною) не знайшла великого поширення як підщепа.

Для часткового усунення недоліків таких карликових дерев розроблений метод створення трикомпонентних щеплень, коли на сіянцеву підщепу щеплюють вставку слаборослої, а вже на неї — вирощуваний сорт. Такі дерева довговічніші і водночас низькорослі, швидкоплідні, менше вибагливі до умов вирощування і добре закріплюються в ґрунті.

Отож, коли немає необхідних умов для вирощування дерев, щеплених безпосередньо на карликових підщепах, можна виростити низькорослі швидкоплідні дерева з використанням проміжних (інтеркалярних) вставок слаборослих підщеп.

Є кілька способів вирощування таких саджанців. Можна щепити настільним щепленням на сіянцевій підщепі живці карликової підщепи, на яких попередньо (минулого літа) були заокулірувані вічка необхідних сортів. Таке окулірування можна виконати на маточних кущах карликової підщепи або в розсаднику, заокулірувавши добре розвинуті підщепи, крім основного нижнього вічка, у їхній верхній частині ще одним вічком (адже навесні такі підщепи всеодно зрізатимуться над вічком).

За іншого способу окулірують сіянці вічками проміжної підщепи, а в наступному році на відрослому інтеркалярі окулірують вічка культурних сортів. Але в цьому разі потрібно залишати шипи для підв'язування пагона на вставки і в наступному році — пагона культурного сорту, щоб забезпечити їм вертикальне положення. За такого способу бувають досить значні втрати від вимерзання заокуліруваних вічок інтеркаляра, особливо деяких культурних сортів на однорічках вставочного компонента.

Можна також поєднати зимове щеплення сіянців живцями карликової підщепи з весняним щепленням наступного року однорічок карликової підщепи живцями культурного сорту. При цьому сіянці щеплюють у кореневу шийку живцями карликової підщепи з двома бруньками. Після досягнення відрослими пагонами 8—10 см залишають один, сильніший. Навесні наступного року однорічки карликової підщепи щеплюють живцями культурного сорту на заданій висоті вище нижнього щеплення.

У теплиці найефективніший спосіб вирощування трикомпонентних саджанців — подвійне одночасне щеплення, при якому в той же рік можна одержати стандартні однорічки.

Цей спосіб ми застосовували на Подільській дослідній станції садівництва при вирощуванні саджанців зі вставками у відкритому ґрунті. За своєчасного висаджування щеплень, зрошення і ретельного догляду вирощували стандартні однорічки за один рік. Лише за дуже несприятливих умов для зрощування щеплених компонентів і росту саджанців їхній вихід і ріст при одночасному подвійному щепленні зменшувався. В такому разі однорічки наступної весни обрізували на зворотний ріст (над двома нижніми добре розвинутими бруньками) і своєчасно видаляли зайвий пагін.

При подвійному щепленні спочатку з'єднують прищепу (живець культурного сорту з двома бруньками) зі вставкою довжиною до 20 см, а потім — із корінням сіянцевої підщепи.

На Подільській дослідній станції садівництва ми вивчали 14 форм вставок (М9, М26, М27, Р2, Р22 і 9 форм червонолистих більш зимостійких підщеп В.І. Будаговського). Саджанці вирощували способом одночасного подвійного щеплення. Для порівняння ті ж сорти щеплювали і безпосередньо на карликову підщепу М9. Вихід саджанців від одночасного трикомпонентного щеплення не зменшувався порівняно зі щепленням на підщепу М9. Не впливала на їхній вихід і довжина вставки (10 і 20 см).

За виходом стандартних саджанців вставки, що вивчалися, не мали переваг перед вставкою М9. Так, залежно від погодних умов року і сорту вихід стандартних

Стратифікація і скарифікація насіння

До мене часто надходять листи, які свідчать про те, що частина садівників або плутають ці прийоми підготовки насіння, або неправильно їх виконують. Саме з цієї причини вони і не одержують бажаних результатів. Це доволі актуальна тема для багатьох аматорів, тому я підготував до друку цю замітку.

Скарифікацію здійснюють для руйнування оболонки насіння механічним або хімічним способом, що значно прискорює проростання. Наприклад, насіння ожини проростає лише на 2—3-й рік, а після скарифікації — через місяць. За механічної скарифікації насіння ожини перетирають між двома листками дрібного наждаку до появи матового кольору. Хімічна скарифікація — це занурення сухого насіння на 20—30 хв. у сірчану кислоту, щільність якої 1,25—1,28. Потім його промивають, злегка підсушують і висівають.

Стратифікація — створення умов для проходження початкових фаз пророщування насіння. Для цього необхідна певна вологість, доступ повітря, температурний режим. Можна використовувати будь-який пісок, але його обов'язково потрібно прожарити. На цеглу я кладу сталевий лист, на нього насипаю пісок, а знизу

дворічок зі вставкою М9 коливався від 85 до 99%, а в середньому за 3 роки вивчення він становив 90—94%, тоді як з іншими вставками — відповідно від 67 до 100% і 82—96%.

Саджанці зі вставками мали сильніший ріст, ніж на підщепі М9.

Не виявили переваг нові вставки і за впливом на зимостійкість щеплених на них сортів. Так, за несприятливих умов зимівлі більше пошкоджувалися морозами саджанці і молоді дерева зі вставками 57—257, 57—476, 57—491, 58—146, 62—396, М27, Р22, дещо менше (і тільки у сорту Мекінтош) — зі вставками М9 і парадизки Будаговського.

Вставка 57—257 мала несумісність із щепленими сортами, яка проявилася в зламах у місці зростання і у всиханні дерев (у таких дерев деревина вставки була дуже деформована у вигляді борозен). До чотирирічного віку випало 40% дерев Джонатану, 58% — Голден делішесу і 60% Мекінтоша.

Нормальний ріст і найкращий загальний стан 6-річних дерев (4,8—5 балів) був зі вставками 62—396, Р22, парадизки Будаговського, М9, М27.

Щоб виявити, чи не послаблює ріст дерев саме по собі подвійне щеплення, свого часу при вирощуванні саджанців Джонатану на сіянцях Антонівки звичайної були введені додаткові варіанти, де вставками (5 см завдовжки) слугували підщепа (сіянці Антонівки) і сорт прищепи. Одержані дані показали, що ні підщепа, ні прищепа, використані як вставки, негативного впливу на вихід саджанців і силу їх росту не мали. Не виявлено різниці між цими варіантами і в 11-річних дерев, тоді як зі вставкою М9 довжиною 20 см висота і діаметр крони були відповідно на 27 і 25% менші, а обхват штамба — на 32% менший, ніж на сіянцях Антонівки. Порівняно з деревами на підщепі М9 ці показники були більші на 11—14%. А дерева зі вставкою М9 (10 см завдовжки) за розмірами крони майже не відрізнялись від щеплених на сіянцях Антонівки, лише обхват штамба був на 14% менший. Проте і така довжина вставки виявилася досить ефективною у перші роки плодоношення. Порівняно з деревами на сіянцях Антонівки сумарний врожай з дерева за перші 5 років плодоношення на підщепі М9 був вищий на 88%, зі вставкою М9 завдовжки 10 см — у 2,2 раза і зі вставкою М9 завдовжки 20 см — на 97%. Для останнього порівняння ефективності тих чи інших варіантів потрібно врахувати такий важливий показник, як збереження дерев у насадженні, а звідси — врожайність з одиниці площі. Якщо на сильнорослій підщепі вони збереглись усі, а зі вставками (10 і 20 см) — 94%, то на підщепі М9 — лише 81%. У перерахунку на 1 га (при оптимальній площі живлення відповідно до розмірів дерев: 8 х 4 м на сіянцях Антонівки, 6 х 4 м зі вставкою 10 см і 5 х 2 м на підщепі М9 і зі вставкою 20 см) сумарний урожай за 8 років плодоношення був зі вставкою М9, 10 см на 93% вищий, на підщепі М9 — у 2,8 раза і зі вставкою М9, 20 см — у 3,8 раза вищий порівняно з насадженням на сильнорослій сіянцевій підщепі.

Ще в одному досліді вивчали вставки М9, М26, М27 і парадизки Будаговського довжиною 10 і 20 см порівняно з карликовою підщепою М9. Дев'ятирічні дерева зі вставками завдовжки 20 см були приблизно таких же розмірів, як і на підщепі М9 або трохи більші, а з 10-сантиметровими вставками — значно більшими.

Найурожайнішими були дерева Ренета Симиренка зі вставкою М9, а також Джонатана на вставках М9 і парадизки Будаговського. У Голден делішес вставки не виявили таких переваг, особливо парадизка Будаговського. Завдяки кращому збереженню дерев зі вставками урожай Джонатану при повному збереженні дерев на всіх вставках був на 51—66% вищий, у Ренета Симиренка зі вставкою М9 (збереглося 94% дерев) — у 2,4 раза, а зі вставками парадизки Будаговського і М26 (збереглося відповідно 85 і 79% дерев) — на 95 і 52% вищий, ніж на підщепі М9. На цій підщепі збереглося 83% дерев Голден делішес, 80% Джонатану і 60% Ренета Симиренка.

Випадання дерев на підщепі М9 — винятково внаслідок поламок під час механізованого обробітку пристовбурних смуг, а дерев зі вставками — через вимерзання Ренета Симиренка і Голден делішес.

Отже, проміжні вставки слаборослих підщеп на різні сорти виявляють свій вплив по-різному і зменшують розмір дерев не в такій мірі, як при щепленні на ті ж самі підщепи. Дерева зі вставками завдовжки 10 см росліші, але їх швидкоплідність і врожайність підвищується. За певних умов такі насадження (принаймні менш рослих сортів) можуть бути доволі ефективними, коли дерева висаджувати з дещо більшими відстанями, ніж карликові. Не варто використовувати вставки довші, ніж 20 см.

У разі закладання саду трикомпонентними саджанцями важливо вирощувати їх з однаковими за довжиною вставками, щоб уникнути строкатості насаджень за розмірами дерев, бо це ускладнить догляд за ними.

А. М. Білик,
канд. с.-г. наук

розкладаю вогнище. З часом лист червоніє, пісок набуває чорного кольору завдяки наявності у ньому органічних речовин. Потім, коли насіння охолоне, насіння змішую з піском (1 частина насіння і 3 частини піску), кладу у невеликий ящик (16 х 34 см і висотою 10 см), зволожую так, щоб пісок, стиснутий у кулаку, не виділяв воду, але й не розсипався, і виношу у льох. Щомісяця провітрюю: у теплому місці висипаю вміст ящика, перемішую, знову засипаю у ящик і заношу у льох.

Пам'ятайте: кожна рослина має певні терміни стратифікації. Одні — при постійній температурі, інші — за змінної. Зокрема, насіння актинідії стратифікують 45—60 діб, аличі — 120—150, яблуні лісової — 70, сибірської — 30, вишні — 150—180, черешні — 90—100, груші — 90, фундука — 120—150, обліпихи — 30, грецького горіха — 45—60 діб.

Ну а що робити, коли насіння під час стратифікації проклюнулося, а земля ще не готова до сівби? Якщо є теплиця, можна висіяти в ящик, а потім сіянці пересадити в грунт. Або помістити насіння у холодильник, оскільки низька температура затримує його розвиток.

В.В.Беспалов,
вчений агроном-плодоовочівник,
м. Миколаїв

Щоб сад був мальовничим і взимку

Закінчився осінній "бал-маскарад", в якому брала участь більшість наших улюбленців — рослин. Вбрання досить пошарпалось і вицвіло, плоди згадали про виконання свого прямого обов'язку — розмноження і спішать прилаштувати майбутніх нащадків — насіння в грунт. Бавлячись, холодний вітер піднімає із землі листя, яке вже не має тієї вишуканої краси, додаючи зайвих турбот двірникам. Хандра бере гору і сірі, невиразні пейзажі за вікном настрою ніяк не покращують. Однак, якщо на погоду вплинути ми ніяк не можемо, то зробити мальовничим, привабливим зимовий сад цілком реально. Ретельним підбором листопадних дерев і кущів з різнобарвною корою, у поєднанні з чисельними вічнозеленими, досягають унікальних мальовничих картин.

У нашому розпорядженні велика кількість чудових листопадних рослин, що мають ошатне, неповторне зимове вбрання. Подаємо окремі з них у послідовності кольорів веселки. І ніяких прикрас! Лише оголена натура.

Черемха Маака
(Padus maakii (Rupr.) Kom.)

Дерево висотою до 15 м. Крона широкояйцеподібна. Квітує у травні. Плодоношення у серпні—жовтні. Батьківщина — Далекий Схід Росії (східна частина басейну р. Амур, басейн р. Уссурі), Корейський півострів, Китай (Маньчжурія).

Черемха Маака (фрагменти стовбура)

Полум'яно-червоний стовбур і скелетні гілки гладенькі і сяють на сонці, наче щойно покриті лаком. Великі горизонтальні сочевички надають структурності і вишуканості яскравому фонові. Особливо чарівна після дощу, тому саме в дощову погоду виглядає найпривабливіше.

Дерен криваво-червоний
(Cornus sanguinea L.)

Чагарник висотою до 4 м. Гілки розпростерті або пониклі. Квітує у травні—червні. Суцвіття — щиткоподібне, квітки — тьм'яно-білі. Плодоносить у серпні—вересні, плоди — кулеподібні кістянки білі з синім відтінком.

Дерен криваво-червоний (кущ і фрагмент гілки)

Батьківщина — від Прибалтики до Росії (заплави р.Дон), південна частина Скандинавського півострова, Атлантична і середня Європа до північної частини Балканського півострова.

Дуже цінна рослина саме для зимових композицій. Якщо в теплу пору року гілки ховаються під листям, то без нього кора має неповторний червоно-бордовий відтінок.

Калина звичайна форма карликова
(Viburnum opulus f. nanum (David.) Zab.)

Чагарник висотою до 0,5 м. Гілки стелються й укорінюються, цвітіння рідкісне. Вирощується тільки в культурі.

Калина звичайна (кущ)

Тоненькі цеглянo-червоні густі пагони, спрямовані вертикально догори, нагадують тоненькі язички по-

лум'я і літній відпочинок біля багаття. Підстриганням можна сформувати різноманітні живі скульптури.

Глід ферганський
(Grataegus ferganensis A.Pojark.)

Дерево висотою до 6 м. Крона шатроподібна. Квітує у квітні, квітки білі. Плоди яблукоподібні, майже кулясті, яскраво-жовті, достигають у вересні. Батьківщина — Середня Азія.

Глід ферганський (фрагменти стовбура)

Протягом життя постійно змінює колір кори. Спочатку він оливково-зелений, з часом додається оранжевий і в дорослих дерев стає яскраво-оранжевим з розкішним перламутровим відтінком. Сочевички і тоненькі пластинки надають надзвичайного шику.

Метасеквойя розсічено-шишкова
(Metaseguoia gluptostroboides Hu et Cheng)

Хвойне листопадне дерево висотою до 40—50 м, діаметр стовбура до 2 м. Темно-жовто-оранжева кора цього швидкорослого пращура, відшаровуючись, нагадує казковий ліс.

Метасеквойя розсічено-шишкова (фрагмент стовбура)

Береза даурська
(Betula dahurica Pall.)

Дерево висотою до 20 м, діаметр стовбура до 70 см, крона розлога з гілками, що під гострим кутом підіймаються вгору, нерідко багатостовбурна.

Батьківщина — Росія (Східне Забайкалля, південна частина Хабаровського краю, Приморський край, Східна Монголія, Північний Китай, Корейський півострів, Північна Японія).

Береза даурська

Одного погляду на східну гостю достатньо, щоб зрозуміти — неохайність властива не лише людині! Стара кора вздовж стовбурів і скелетних гілок знаходиться в ліричному безпорядку, так собі пустотливо стирчить у різні боки, оголюючи нижні шари. Створюється враження, що дерево зовсім не має деревини, а склеєне з шматків кори, як пап'є-маше. Кожний шар має свій відтінок теплої частини спектру: рожевуватий, варіанти коричневого, червонуватого, цегляного, різні за інтенсивністю жовто-сірі і навіть темнозелені. На довершення, в кожному шарі присутні горизонтальні сочевички. Молоді пагони рожевуваті, червонуваті або коричневі, опушені.

Верба Матсуди
(Salix matsudana Koidz.)

Дерево висотою до 20 м, крона шатроподібна. Батьківщина — Китай, Корейський півострів.

Кора має забарвлення перехідної форми від жовтого до зеленого. Молоді пагони маслиново-зелені.

Верба Матсуди (фрагменти стовбура)

Стара кора має тьм'яно-жовтий колір. Особливий інтерес становить var. tortuosa із змієподібно зігнутими висхідними пагонами.

Бобовник анагіролистий
(Laburnum anagyroides Medic.)

Дерево (часто кущоподібне) висотою до 7 м. У кроні головні стовбури прямі. Гілки звисаючі. Квітує з кінця квітня до початку червня. Суцвіття — звисаюча багатоквіткова китиця з жовтими метеликоподібними квітками. Плодоношення в серпні, плоди — лінійні боби.

Бобовник анагіролистий (фрагмент стовбура)

Батьківщина — південна і центральна частини Західної Європи.

Пагони мають насичений соковитий темно-зелений колір з ненав'язливо рідко розташованими родимками-сочевичками. Постійно омолоджуючи дерево обрізуванням, одержуємо прекрасну зелену пляму.

Клен світлий
(Acer laetum C.A. Mey.)

Дерево висотою до 25 м. Діаметр стовбура до 40 см. Квітує у травні, суцвіття — щиткоподібна волоть. Плодоношення у вересні, плоди — крильчатки.

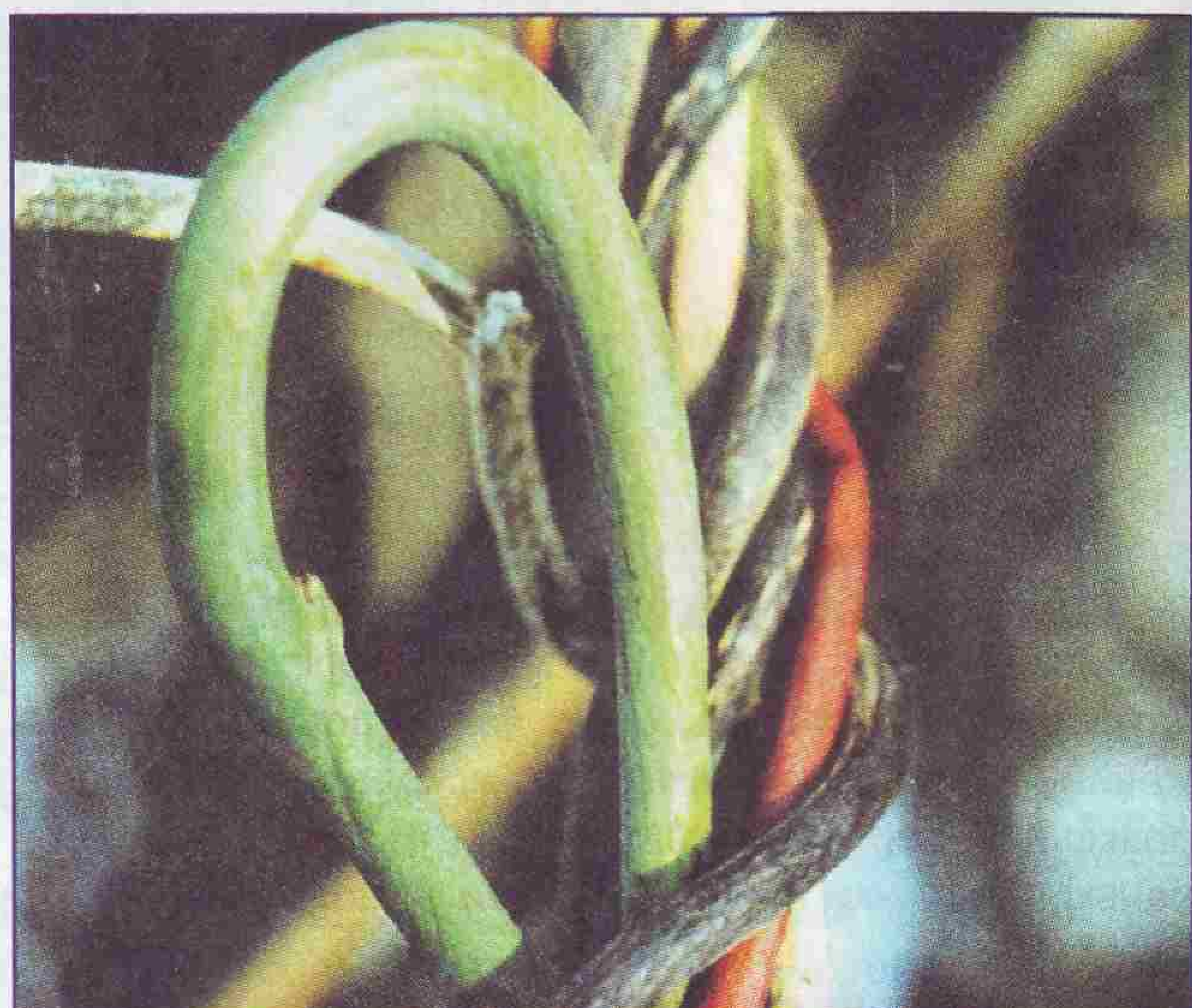
Клен світлий (фрагмент стовбура)

Батьківщина — Кавказ, північ Малої Азії (Понтійський хребет), Іран.

Смарагдовий блиск кори молодих пагонів з неповторним вишуканим малюнком, що надає глибини й ефекту прозорості, викликає захоплення. З віком стовбури втрачають юнацьку іскристість, набуваючи спокійного, благородного, але не менш дивного поєднання світло-коричневих з жовтизною тонів.

Кірказон великолистий
(Aristolochia macrophylla Lam.)

Велика ліана висотою до 10 м. Квітує у травні. Квітки коричнево-пурпурові, зовні нагадують саксофон. Плодоношення у вересні — жовтні, плоди — коробочки довжиною до 10 см. Батьківщина — Північна Америка (США — від Пенсильванії до Канзасу і Міннесоти).

Кірказон великолистий (сплетіння ліан)

Американський гість може своїми ліанами обвити велику площу. Колір старої кори сіро-стальний. А молоді пагони утворюють цікаві комбінування з яскраво-зелених, темно-фіолетових, різних варіантів коричневих, піщано-жовтих, темно-оранжевих, що інколи переходять один в інший на одній ліані — справжній калейдоскоп кольорів.

О.С. Авотіна,
м. Харків

Господар
журнал у журналі

ПІДСТАВКИ ДЛЯ КВІТІВ

Шановна редакціє! Я поважаю Ваш журнал за достовірність, правдивість, інформаційну насиченість.

А звертаюся до вас, можливо, трохи із незвичним проханням. Річ у тім, що дуже люблю квіти, до того ж будь-які: польові, у садку на клумбі, кімнатні. Особливо багато я зібрала кімнатних квітів — заставила усі підвіконня. Але ж, мабуть, це не зовсім правильно. Хотілося б мені поставити їх на спеціальні підставки — металеві чи дерев'яні. Їх без проблем зумів би виготовити мій чоловік, він майстер на всі руки. Але потрібна схема з точно вказаними розмірами. Надрукуйте, якщо можете, малюнки або креслення підставок для квітів.

З повагою ваша постійна читачка Ольга Шевельова,

с. Велика Багачка,

Полтавська обл.

Кімнатні рослини — своєрідне живе оздоблення приміщення. Вони створюють атмосферу весни і затишку. В сучасному простому і світлому інтер'єрі, не перевантаженому зайвими дрібницями, вони стали одним з найважливіших декоративних елементів.

А ще кімнатні рослини оздоровлюють мікроклімат у приміщенні. Вдень вони поглинають вуглекислий газ і виділяють кисень, що надзвичайно важливо, оскільки в повітрі житла вуглекислого газу майже в 20 разів більше, ніж ззовні. Вночі рослини поглинають кисень і виділяють вуглекислий газ. Однак цей процес настільки повільний, що не може завдати шкоди здоров'ю людини. Багато рослин виділяють фітонциди — леткі речовини, які мають здатність вбивати і пригнічувати шкідливі мікроби та бактерії. І ще однією істотною властивістю відзначаються кімнатні рослини: вони підтримують вологість повітря в найбільш сприятливих для здоров'я межах — до 50%, тим часом як без них вона становить лише 30 — 35%.

У невеликій за розміром квартирі знайти відповідне місце для квітів не завжди просто. Розміщення їх на підвіконні не має нічого спільного з вимогами до сучасного зеленого декору, крім того, ускладнює провітрювання. Рослини на вікні поглинають значну кількість світла. Нині досить поширені стоячі підставки для квітів, але їх недолік у тому, що вони нерідко перекидаються від найменшого дотику. Горщики з квітами недоречні і на письмовому столі, телевізорі або під стелею на шафі. Отож, хочемо запропонувати практичну підставку для квітів — так зване "деревце" (рис. 1), яке не забере багато місця в кімнаті і водночас прикрасить її.

Для виготовлення підставки потрібна металева труба діаметром 35 мм і довжиною на 40—50 мм меншою від висо-

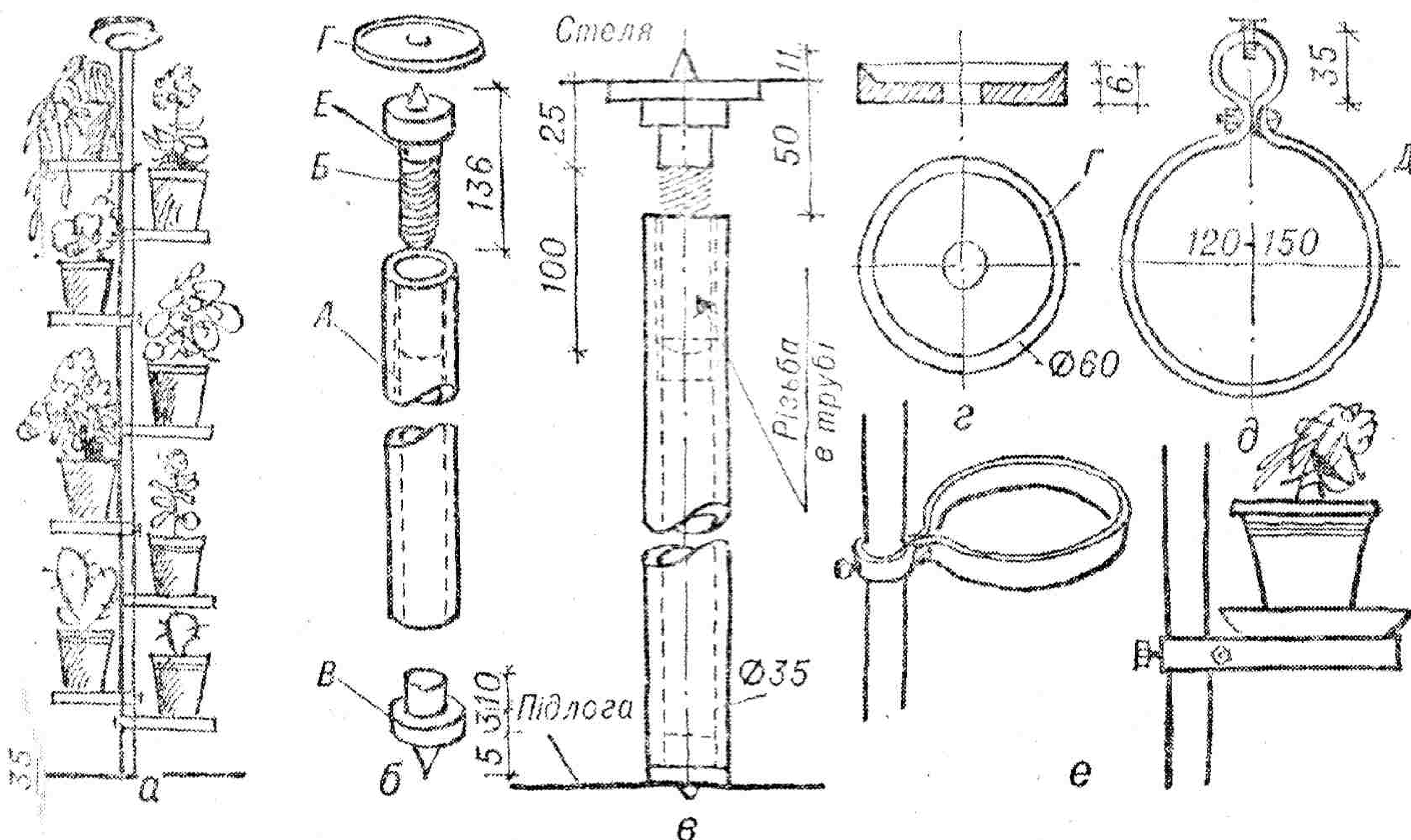

*Рис. 1. **Металева підставка для квітів**: а — загальний вигляд; б, в, г, д — деталі; е — кріплення деталі Д; А — труба; Б — деталь для фіксації підставки у вертикальному положенні; В — деталь для закріплення нижньої частини опори; Г — опорне кільце; Д — деталь для підтримування горщиків з квітами; Е — отвір.*

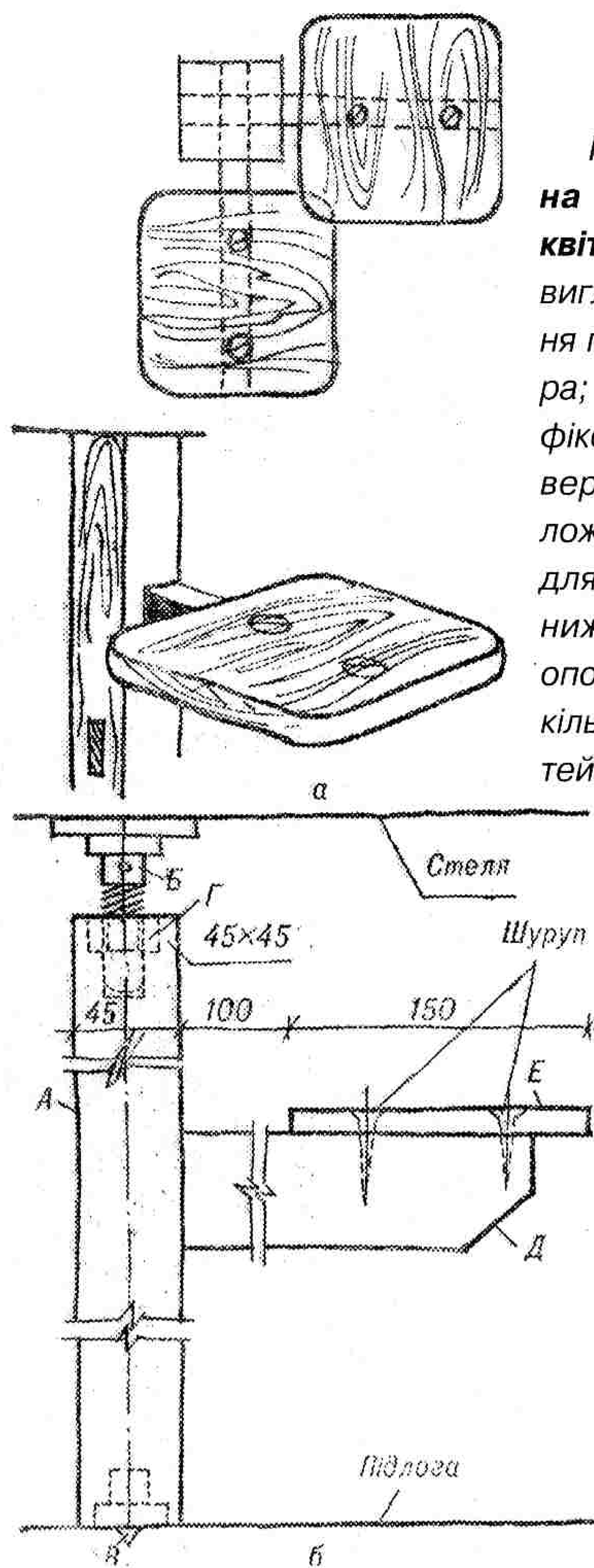

Рис. 2. **Дерев'яна підставка для квітів:** *а — загальний вигляд; б — кріплення полички; А — опора; Б — деталь для фіксації підставки у вертикальному положенні; В — деталь для закріплення нижньої частини опори; Г — опорне кільце; Д — кронштейн; Е — поличка.*

ти кімнати; металевий стержень завдовжки 136 мм і діаметром на 3 мм більший, ніж внутрішній діаметр труби; стрічкове залізо перетином 3х30 мм; болтики діаметром 3—4 мм.

У верхній частині труби А на різьбі встановлюють деталь Б. Її призначення — затиснути трубу (майбутню стойку підставки) між стелею і підлогою. Досягають цього повільним вигвинчуванням деталі Б з труби за допомогою цвяха, тимчасово встановленого в отвір Е. Щоб надійніше зафіксувати трубу в потрібному положенні, знизу в неї вставляють деталь В з вістрям, яке при вигвинчуванні деталі Б встромляється в підлогу. Таке ж вістря має і деталь Б.

До основної труби за допомогою гвинтів прикріплюють деталі Д — підставки для горщиків з квітами. Залежно від висоти кімнати і розміру квітів їх може бути 8—12. Ослаблюючи гвинти, можна переміщувати деталі Д на трубі.

Зібрану підставку фарбують нітроемаллю у сірий або світло-коричневий колір.

Підставку можна виготовити також із дерева (рис.2), але і в цьому разі деталі Б, В і Г мають бути металевими. Для стійки беруть дерев'яну рейку перетином 45х45 мм, на 40—50 мм коротшу від висоти кімнати. Консолі, на яких тримаються полички, роблять з рейок перетином 21х50 мм, довжиною 295 мм. Розмір поличок 150х150 мм. Їх можна зробити з фанерними бортиками висотою 8—10 мм. Усі дерев'яні деталі підставки старанно шліфують наждачною шкуркою. Як і в металевій конструкції, підставку фіксують зверху і знизу за допомогою вістря. Готову підставку покривають прозорим лаком.

КОШИК З ЛОЗИ МОЖЕ ВИПЛЕСТИ КОЖЕН ГОСПОДАР

Шановна редакціє журналу "Дім, сад, город"!

Тара (кошики, відра, короби) завжди потрібна сільському господарю у великій кількості. Адже чого лишень не доводиться переносити хоча б з грядки до хати. Мені, зокрема, дуже подобаються плетені кошики: легкі, довговічні. До того ж говорять, що виготовити їх не так уже й складно самому. Якщо можете, надрукуйте матеріал, як власноруч плести вироби з лози. Заздалегідь щиро вдячний.

Петро Коваленко,
м. Хмільник, Вінницька обл.

Плетення — одне з найдавніших ремесел. Воно виникло, як і кераміка, раніше, ніж обробка дерева, металу, які потребували відповідних знарядь виробництва. Широкому розвитку плетення сприяла наявність у достатній кількості матеріалу. Міцні і гнучкі саджанці горіха, гілки червоної і жовтої верби використовувалися для плетення огорож, лоза — для виготовлення кошиків, діжок, меблів та ін. З соломи виготовляли діжки для зерна, килимки (мати) для господарських потреб, головні убори, а з рогозу — плели килимки під ноги та на стіни, полотна для решіт тощо.

Віками нагромаджувалися технічні прийоми обробки матеріалу для плетення, вміння використовувати його практичні можливості та художні особливості.

Лоза — найпоширеніший природний матеріал, який завдяки своїй міцності та зручності в роботі став основою для виготовлення різноманітних побутових виробів великих і малих форм.

Найпоширеніший вид плетення виробів господарсько-побутового призначення — кошики. Їх плетуть із зеленого та білого прута, а також з прутових стрічок. Кошики із зеленого прута простіші й міцніші. Призначені вони для різних господарських потреб — перенесення та транспортування кормів, збирання овочів, плодів тощо.

Мешканців мого рідного села жителі сусідніх сіл у повоєнні роки називали "кошиками", а все через те, що майже в кожній хаті плели кошики та інші побутові вироби. Мій дід, Максим Тимофійович, був визнаним майстром цієї справи у селі. З 1946 року, працюючи нічним конюхом, він упродовж 20 років майже щоранку приходив з колгоспної конюшні з новим кошиком. Кошики були різної форми, розмірів і кольору. Матеріал — лоза, прути червоної і жовтої верби, свидини, горіха та ін. Кошики користувались великим попитом у селян, адже металевих відер не було можливості придбати, тому їх використовували тільки для води. Діда вже немає 35 років, а його вироби-кошики ще служать людям. Збереглись і в мене кілька кошиків, які використовуємо під час збирання картоплі, овочів, плодів тощо.

Отже, маючи такого діда, я не міг не навчитися, плетенню з лози. Для читачів журналу, які захотять виплести зручного і міцного кошика, пропоную кілька порад.

Збирання та обробка матеріалу

Прути лози збирають протягом цілого року. Прут весняно-літньої заготовки легко піддається згинанню, не ламається, а для одержання білого прута не потребує додаткової обробки — кора легко зчищається ножем. Обкоркований прут має красиву молочно-білу поверхню, світлішу, ніж у прута осінньо-зимової заготовки, але деревина в цей час ще не досягає достатньої й рівномірної зрілості, тому заготовляти прути краще в осінньо-зимовий період. Це роблять після того, коли листя рівномірно пожовкло і починає опадати. Зрізане й очищене від гілочок та листя пруття відразу сортують за розмірами та якістю залежно від кольору, довжини і товщини.

Прути слід зберігати (не більше року) в закритому, бажано не про-

мерзаючому приміщенні. Товсті прути для рам і основ-ребер для кращої гнучкості слід прогрівати в гарячій воді або на відкритому вогні. Це стосується прутів з свідини, ліщини, кизилу та інших, як найміцніших, проте при згинанні вони можуть давати тріщини.

Щоб одержати білі прути з осінньо-зимової заготовки, їх кладуть у металевий казан, заливають водою і кип'ятять доти, поки кора не почне легко відділятися від деревини. Час проварювання залежить від виду дерева чи куща і вологості прутів. Очищати прути від кори слід не довше 4 годин, інакше процес відділення кори ускладнюється. Вийнявши проварені прути з казана, їх відразу ж кладуть у холодну воду, що сприяє легшому відділенню кори.

Обкорковані прути треба добре висушити, бо непросушені вони темніють, вкриваються цвіллю і загнивають.

Інструменти

Для виготовлення різних виробів з лози треба мати спеціальні інструменти. **Жамки** (рис. 4) призначені для випрямляння та згинання прутів. Їх виготовляють зі стальної смужки товщиною 1—1,5 см. З одного кінця жамки роблять кільце з вирізом, куди закладають прут, який потрібно вирівняти чи зігнути. З другого кінця — прямокутний паз для згинання прутів під кутом. Кільце та паз жамки мають відповідати товщині прута. Розміри жамок: довжина 25—40 см, діаметр отвору 3—5 см, ширина вирізу 2,5—5 см.

Ніж кошиковий (рис. 5) зручний для обрізування кінців прутів, стругання, зрізування сучків і т. п.

Потрібні також **кусачки, плоскогубці** та **садові ножиці**, або **секатор**.

Види плетення

Видів плетення є безліч: просте плетення, мотузочки, плетення в шашку, в шахівницю, косички, загинки, рядами, квадратне, загинка в три ряди прутів, загинка косою в три пари прутів, ажурне плетення, — усі годі й перелічити.

Кошик найпростішої форми

Для виготовлення простих за формою кошиків спочатку роблять рамку. З прутів товщиною 1—2 см згинають два однакових обручі потрібного розміру. Зігнуті кінці прутів застругують на клин, як показано на рис. 1, а. Кінці обруча скріплюють дротом, міцною шворкою або тонкими цвяхами. Заготовлені обручі вставляють хрестоподібно один в одного (рис. 1, б) і скріплюють цвяшками. Місця схрещення обручів обплітають прутом, як показано на рис. 3, а. Прут міцно заплітають на хрестовині кілька разів. Утворюються зірочки, які скріплюють обручі. Вони призначені також для прикріплення до нижньої частини кошика поздовжніх зігнутих основ-ребер кошика (не менш як на одній парі з кожного боку обруча). Зірочку для скріплення обручів і закріплення основ кошика можна виплести й іншим способом (рис. 3, б).

Для поздовжніх основ кошика беруть прути товстіші, ніж для плетення.

Простим плетенням, починаючи від зірочки, плетуть дно

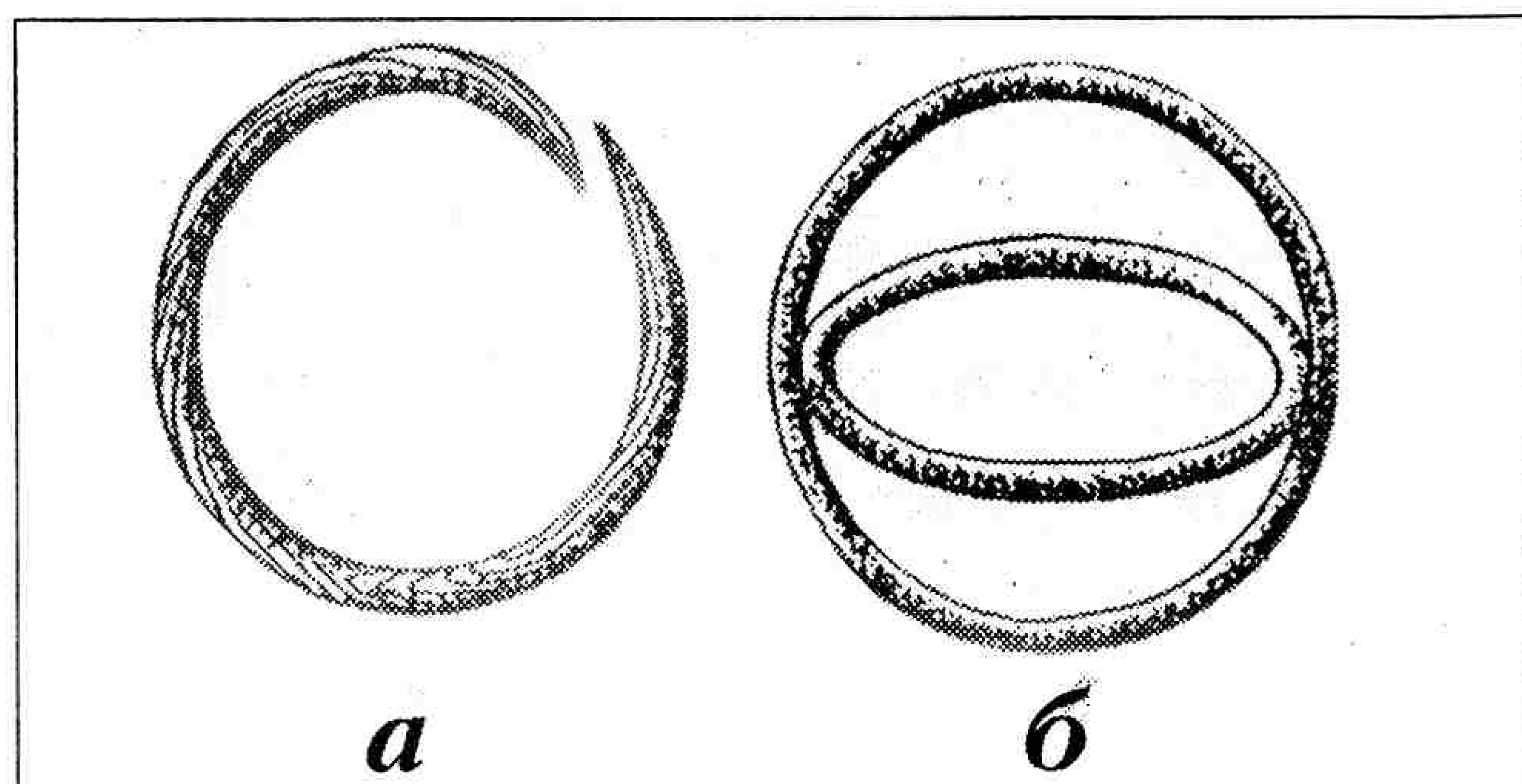
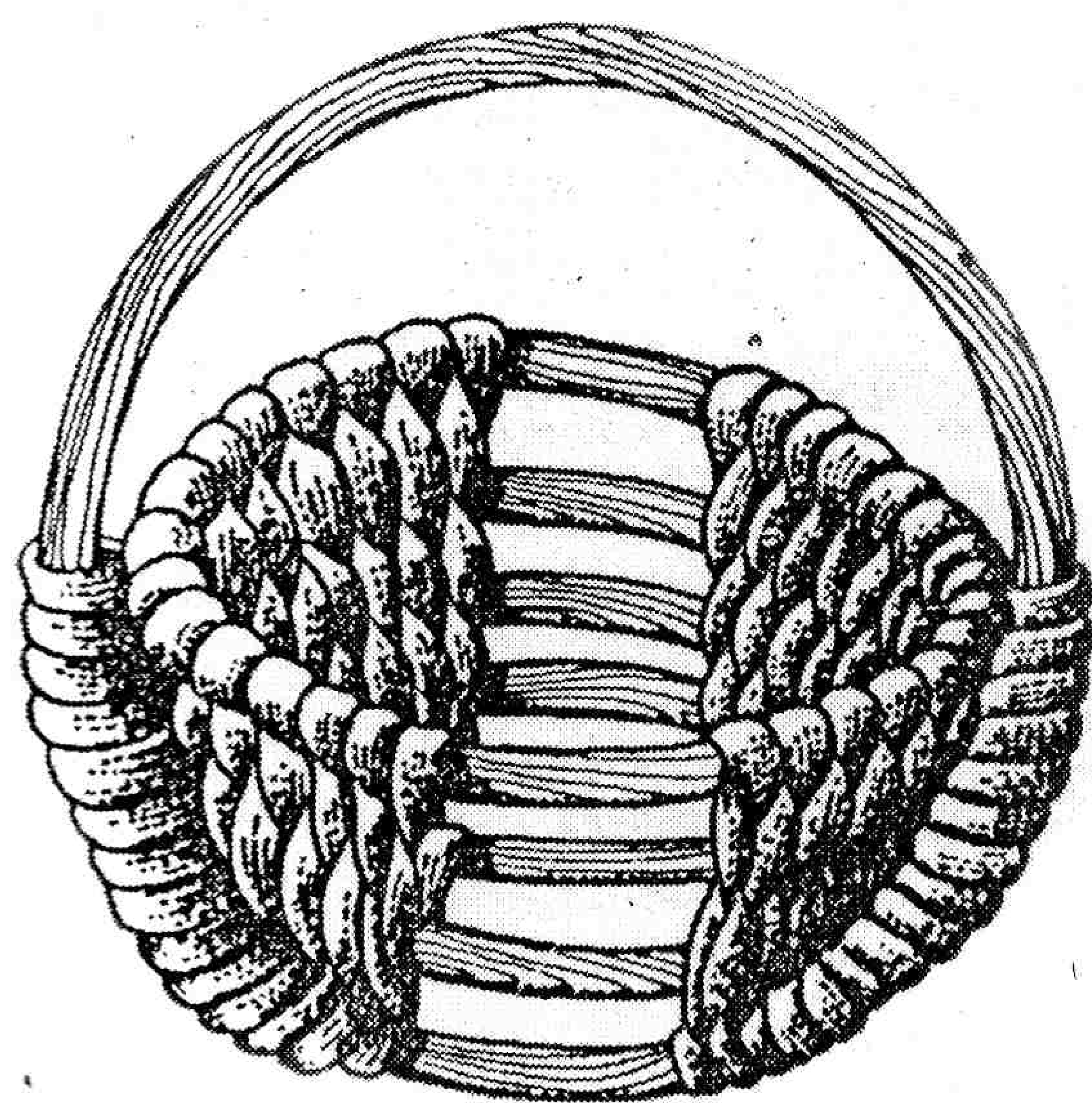

Рис. 1: а — зігнуті кінці прутів застругують на клин; б — заготовлені обручі вставляють хрестоподібно один в одного.

Рис. 2. Один з безлічі варіантів плетеного кошика.

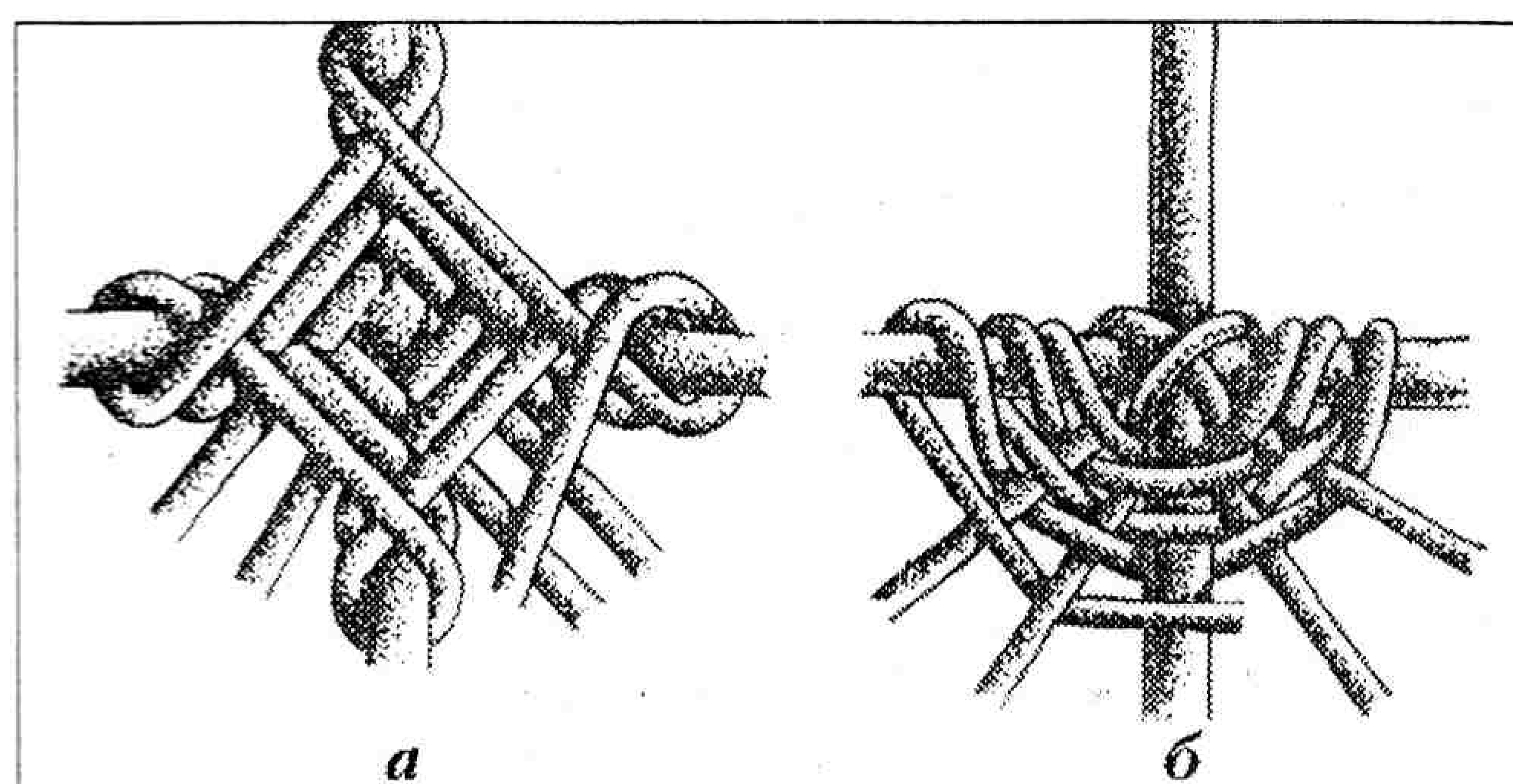
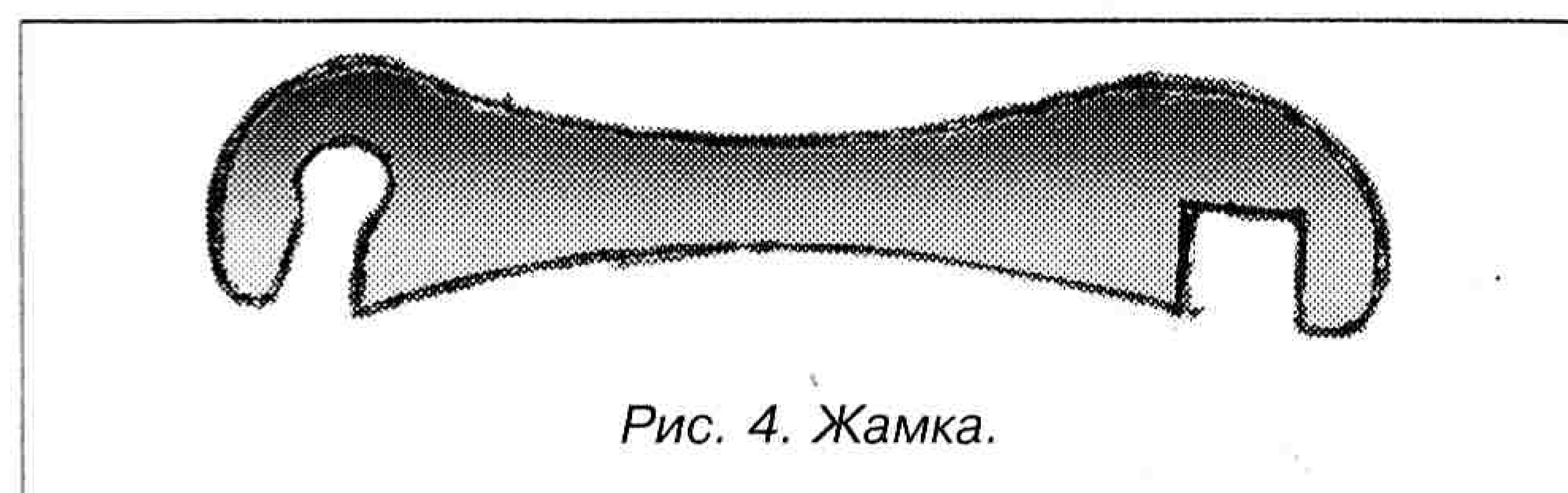
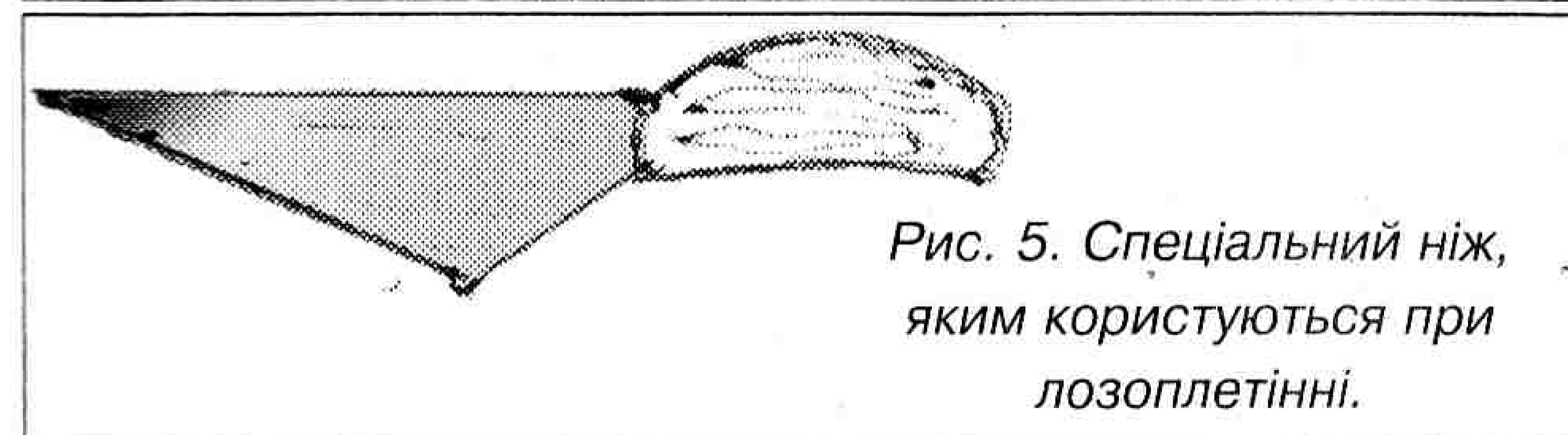

Рис. 3: а — місця схрещення обручів переплітають пруттям; б — закріпити обручі, а також основу кошика можна й іншим способом.

Рис. 4. Жамка.

Рис. 5. Спеціальний ніж, яким користуються при лозоплетінні.

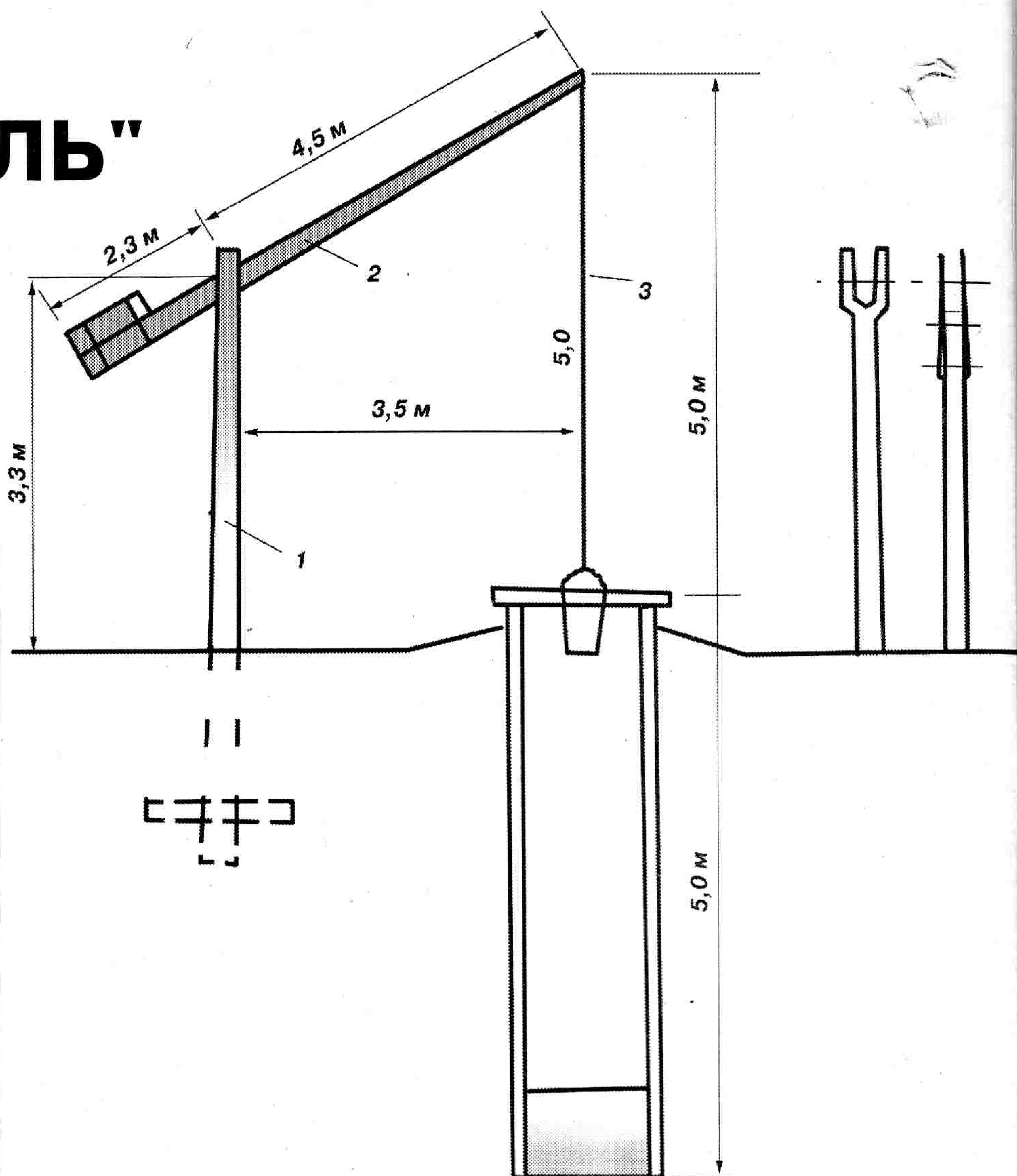
кошика до його середини. Під час плетення для більшої міцності вставляють нові поздовжні основи-ребра, оскільки відстань між першою парою основ значно збільшується.

Просте плетення — це коли одинарні прути вплітають через один упоперек укріпленого прута-основи. Ці прути утворюють каркас виробу. Прути плетуть через раму і основи у вигляді безперервної стрічки, нашаровуючи по спіралі один ряд над іншим. Плетуть ряд від одного кінця рами до другого, раму огинають і плетуть у зворотному напрямі. Після того, як перший прут виплетено до кінця, на його кінець накладають (нарощують) другий прут і продовжують плести цим прутом. Нарощувати слід одноименними кінцями: до вершинного — вершинний, до комлевого — комлевий, щоб виріб мав однакову товщину.

Перед початком плетення прути лози бажано змочувати водою для надання їм більшої еластичності. В процесі роботи ряди плетень треба періодично (через кожних 2—3 ряди) збивати набивачкою, щоб виріб мав більшу щільність.

Борис Сеник,
пенсіонер, смт Муровані Курилівці, Вінницька обл.

ЗРУЧНИЙ "ЖУРАВЕЛЬ"

З давніх-давен люди добували воду з шахтних криниць. В моєму рідному селі Жеребилівка Могилів-Подільського району мешканці користуються переважно шахтними криницями, викопаними вручну і облицьованими камінною кладкою "насухо" глибиною від 5 до 30 м. Водопідйомним механізмом зазвичай є дерев'яний валик з ручкою і ланцюгом.

У 50-ті роки минулого століття напівдороги від села до магістрального шляху Могилів-Подільський — Дунаєвці стояла криниця з підйомним механізмом "журавель". Криниця була глибиною 5 м, викладена з каменю, а надземна частина (цебрина) витесана з суцільної кам'яної брили розміром 1,5х1,5х0,8 м і внутрішнім діаметром 80 см. Журавель був виготовлений з дубових балок, металевими були тільки окова тяги-жердини і вісь.

Хто збудував криницю і коли — невідомо. Ця, здавалось, громіздка споруда легким дотиком руки приходила в рух і без особливих зусиль дозволяла підняти з глибини 5 м важку цеберку води.

З часом криниця замулилась, вода зникла, а журавель постояв кілька років без діла і після чергової бурі впав на землю (підгнила стійка-розвилка).

Я, працюючи на тракторі в сусідньому полі, мабуть, першим побачив зруйнованого "журавля", і, з властивою мені цікавістю, заміряв розміри основних деталей і відстань стійки від криниці. Дані замірів занотував у блокнот, а вже вдома накреслив схему "журавля" і проставив розміри, а листок з кресленням поклав у книгу "Довідник по сільськогосподарській техніці". І ось через 47 років, переглядаючи свої архіви, знайшов листок з кресленням "журавля". Згадав, як у 70—80-ті роки була "хвиля" будівництва "журавлів" над існуючими криницями при в'їздах в села. Журавлі будувалися металевими, стилізованими під птицю журавля, як правило, яскраво пофарбованими, на підшипниках, але при ближчому знайомстві з цими металевими потворами з сумом доводилось стверджувати, що вони здебільшого не діяли. Щоб опустити жердину з відром, потрібно було докласти великої фізичної сили. Така сама ситуація була з підйомом відра. І не допомагали навіть додаткові вантажі, які кріпили до хвостів "диво-журавлів". Мабуть, майстрам, що будували сучасні "журавлі", не були відомі секрети і закономірності у виготовленні деталей журавлів. У селі Наддністрянське Мурованокуриловецького району у самому центрі стоїть криниця-журавель зі звичайних дерев'яних балок. Як на мене, то він викликає приємне захоплення, до речі, ним зручно користуватися.

Для читачів журналу, які забажають побудувати у себе на подвір'ї "журавель" над криницею, і не тільки як водопідйомний пристрій, але як-то кажуть, для душі, надаю креслення і розміри деталей "журавля", який 50 років тому стояв при дорозі, милував око і був зручним у користуванні.

Розміри деталей криниці з водопідйомним механізмом "журавель":

— Стійка — стовбур дерева діаметром 130—200 мм;

— "журавель" — стовбур дерева діаметром 60—130 мм;

— тяга — жердина діаметром 30—40 мм

Стійка в оригіналу була з природною розвилкою, якщо такої деревини немає, до стійки двома болтами кріпляться дві металеві щічки.

Борис Сеник,
Вінницька область

ЦЕНТР ПОСЛУГ "ДІМ, САД, ГОРОД" ПРОПОНУЄ КНИГИ – ПОШТОЮ, післяплатою:

Збірники із серії "Бібліотека квітникаря" : "Троянди", "Іриси", "Гладіолуси", "Магнолії", "Клематиси", "Однорічні рослини", "Дворічні рослини", "Водойма в саду", "Ліани в саду", "Сукулентні рослини" (2 книги), "Квітник без шкідників і хвороб", "Кімнатні рослини", "Нарциси", "Старовинні парки Чернігівщини", "Старовинні парки Київщини", "Рододендрони", "Лілії". Ціна одного примірника — 2 грн. "Айстри", "Тюльпани". Ціна — 2,50 грн. "Сенполії" — 3,50 грн.

Збірники з виноградарства та виноробства: "Ода вину" — 1,50 грн.; "Поради майстра виноградаря — початківцям" — 1,50 грн.; "Операції на виноградному кущі" — 1,50 грн.; "Виноград, вино. На здоров'я!" (Історія виноробства, корисні поради, рецепти, лікування вином, інше) — 1,50 грн.; "Виноград на дачі" — 1,50 грн., "Образцовый виноградник" — 2 грн., "Виноград на шатровій шпалері" — 2 грн., календар "Виноград. Вино — 2003 р. Вина МАГАРАЧА" — 2 грн.; "Вино з власного підвалу" — 1,50 грн.

Збірники з питань здоров'я: О. Світко "800 років рецептам здоров'я" — 1,50 грн. ; О. Світко "Рецепти здоров'я для кожної родини" — 2,50 грн.; М. Амосов "Здоров'я" — 2 грн.; Г. Резнікова "Травы в вашем доме" — 1,50 грн.; "Здоров'я з вулика" — 2 грн.; М. Бузні "Календарь травника"—2 грн.; "З гомеопатією до здорового життя" — 2 грн.

Збірники: "Лимонник та актинідія" — 1,50 грн.; "Малина" — 2 грн.; "Чорна смородина" — 2 грн.; "Суниця садова" — 2 грн.; "Картопля" — 2,50 грн.; "Пряно-лікарські рослини" — 2 грн.; "Пташиний двір. Кури." — 2 грн.; "Пташиний двір. Качки" — 2 грн.; "Пташиний двір. Гуси" — 2 грн.; "Пташиний двір.Індики" — 2 грн.; "Кухоль меду" — 2 грн.: "Ремонтуємо самі" — 0,50 грн.: "Биодом" — 2 грн.; "Сантехнические работы дома" — 2 грн.; "Дичина під чарку" — 1,50 грн.; "Календар рибалки" — 1,50 грн.; "Сад і город без шкідників та хвороб" — 1,50 грн.; "Три урожаї на рік" — 1,50 грн.; "Новосели на городі та в саду" — 1,50 грн.; "Власна оселя" — 15 грн.; "Берег любові". 100 пісень Вадима Крищенка — 3 грн.; "Сонник" — 1 грн.; "Поради дбайливому господарю" — 1 грн.

Добірки журналів: "Квіти України" за 2001 р., 10 шт. — 18 грн.; "Квіти України" за 2002 р., 10 шт. — 18 грн.; "Дім, сад, город" за 2001 р., 10 шт. — 15 грн.; "ДСГ" за 2002 р., 12 шт. — 18 грн.; "Туризм сільський зелений" та "Чумацький шлях", 10 шт. за різні роки — 15 грн.; "Будьмо здорові", 10 шт. за різні роки — 15 грн.; "Наш дім", 10 шт. за різні роки — 15 грн.; "Пасіка", 10 шт. за різні роки — 15 грн.; "Виноград. Вино", 10 шт. за різні роки — 15 грн.; "Яблунька", 10 шт. — 18 грн.; "Чарівна казка", розмальовки, 5 шт. — 5 грн.

Книги (ціни в гривнях, враховуючи пересилку). Замовлення надсилайте за адресою: п/с 208, м.Київ-2, 02002.

КІМНАТНЕ КВІТНИКАРСТВО

1. Г. Янтра. "Цветы в вашем доме". Опис 600 видів кімнатних рослин , 500 кольорових ілюстрацій, 38 таблиць. Подарункове видання — 100 грн.
2. "Все о комнатных растениях. Руководство для любителей комнатных цветов и растений". Опис, агротехніка, поради по догляду, 318 стор. та ілюстр. — 70 грн.
3. Г. Порубіновська. " Пальмы" —30 грн.
4. Б. Макуні, Т. Клевенська. "Сенполии" — 30 грн.
5. Н. Ширяєва. "Узамбарские фиалки" — 30 грн.
6. Н. Ширяєва. "Сенполии, глоксинии и другие геснериевые" — 30 грн.
7. В. Воронцов "Комнатные растения. Руководство по уходу" — 30 грн.
8. Серія " Зеленый доктор" . Энгельберг Кьюттер "Комнатные растения. Диагностика болезней". Опис 100 найпоширеніших кімнатних рослин. — 40 грн.
9. Д-р. Д. Г. Хессайон. " Все о комнатных растениях" — 30 грн.
10. Ніко Вермейлен " Иллюстрированная энциклопедия. Комнатные растения". Опис кімнатних рослин з фотографіями до кожного, рекомендації по догляду і поради щодо вирощування. 320 стор. Прекрасне подарункове видання. — 95 грн.
11. З. Клименко, В. Зикова "Пеларгонии в доме и саду" — 30 грн.
12. Большая иллюстрированная энциклопедия "Комнатные растения". Опис 1500 кімнатних рослин в алфавітному порядку, 250 варіантів оформлення інтер'єру, календар квітникаря і словник термінів — 80 грн.

СУКУЛЕНТНІ РОСЛИНИ

1. Справочник "Кактусы и другие суккуленты" — 45 грн.
2. Д. Семенов " Кактусы и другие суккуленты в доме и саду" — 30 грн.

АРАНЖУВАННЯ

1. Ж. Ба " Как сушить цветы и составлять букеты. Материал, техника высушивания, аранжировка" — 45 грн.
2. "101 идея составления букетов". Практичні поради по аранжуванню квітів — 50 грн.
3. Д-р. Д. Г. Хессайон "Все об аранжировке цветов" — 30 грн.
4. Моніка Готьє "Букеты на праздничном столе" — 90 грн.
5. Моніка Готьє "Экзотический букет" — 90 грн.

ФУРНІТУРА ДЛЯ АРАНЖУВАННЯ ТА ДЕКОРУВАННЯ БУКЕТІВ

Стрічка для декорування букетів з малюнком. Шириною 2 см/100 м — 10 грн.; шириною 3 см/100 м — 13 грн.; блискуча (лазер), колір різний, золотистий зі смужками, шириною 2 см/50 м — 12 грн.; в бобінах золотиста та кольорова 1 см/100 м — 12 грн.

Бантики для декорування букетів: 1 упаковка (25 шт.), кольори різні —12 грн.

Пакети конусоподібні блискучі целофанові для упаковки квітів : 1 упаковка (100 шт.) — 20 грн.;

Листи целофанові для обгортання квітів, букетів. Розмір 80 х 60 см з малюнком (50 шт.) — 20 грн.; серветки для декорування букетів: діаметр 20 см, блискучі, 1 упаковка (100 шт.) — 10 грн.; діаметр 50—60 см, блискучі та прозорі (100 шт.) — 28 грн.

Пакети для подарунків (100 шт.) 10 х 15 см — 8 грн.; 25 х 40 см — 25 грн.; 25 х 40 см (кольорові) — 30 грн.

Умови пересилки. Для оформлення замовлення необхідно написати потрібні вам набори , перелік насіння, книги, збірники або добірки журналів. Витрати за пересилку фіксовані залежно від вартості замовлення. Розрахунки зроблені згідно з державними поштовими розцінками. Якщо вартість замовлення становить від 5 до 10 грн., то вартість пересилки +3 грн.; 11—15 грн. + 4 грн.; 16—20 грн.+ 4,50 грн.; 21—35 грн. + 6 грн.; 35—50 грн. + 8 грн.; 61—80 грн. + 9 грн.; 80—100 грн. + 15 грн. Гроші наперед і в конвертах не надсилайте. Чітко пишіть повну адресу з новим індексом, ім'я, по батькові.

Замовлення надсилайте за адресою: п/с 208, м. Київ –2, 02002

ВИБИРАЄМО ШПАЛЕРИ

Здавалося б, не можуть шпалери утеплювати. Як не дивно, але можуть. Кімната, обклеєна шпалерами, втрачає набагато менше тепла, ніж та, що без шпалер.

Перше, з чого вам і радимо почати обклеювання стін шпалерами, — це підібрати бажаний для вас колір. При обклеюванні стін однієї і тієї ж кімнати можна скористатися не тільки шпалерами одного кольору і структури, але і поєднати підхожі за кольором шпалери двох (але не більше) розмальовок. Однак при цьому бажано порадитися з досвідченим дизайнером.

Давно помічено, що шпалери теплих відтінків створюють оманливий ефект зближення поверхонь і тим самим ніби зменшують вашу кімнату. І навпаки, холодні тони, особливо блакитного, салатного і світло-бірюзового відтінків, немов віддаляють стіни одну від одної, роблячи кімнату просторішою. Які найприйнятніші поєднання кольорів можна порадити, якщо ви все ж вирішите обклеїти кімнату двома видами шпалер? Добре гармонують один з одним і створюють приємну атмосферу такі відтінки, як світло-блакитний і ясно-сірий, білий і салатний, ясно-сірий і піщаний, піщаний і золотавий, жовтувато-зелений і піщаний, білий і бежевий, бежевий і ясно-коричневий, кремово-рожевий і бузковий, жовтувато-коричневий і білий. До поєднання таких відтінків потрібно також прагнути, коли вибираєте шпалери з малюнком.

А якому малюнку віддати перевагу? Чи не краще обклеїти усі кімнати в квартирі однотонними шпалерами? Це, звичайно, справа смаку. Єдине, що хотілося б порадити початківцям, — обклеюючи шпалерами вперше, намагайтеся підбирати колір і малюнок шпалер в тон наявних у кожній кімнаті меблів, фіранок і підлоги. Якщо ви сумніваєтеся, краще не експериментуйте, зупиніть свій вибір на шпалерах непомітних світлих відтінків із дрібним малопомітним малюнком або зовсім без нього. Виняток варто зробити лише для дитячої кімнати, якщо така є. Для дитини, особливо дошкільного чи молодшого шкільного віку, важливе значення має життєрадісна насичена кольорова гама, тому ми радимо вам віддати перевагу шпалерам із спеціальними яскравими сюжетними картинками, розробленими саме для дитячих кімнат.

Якщо ви все ж вирішили бути більш експресивним і неординарним у виборі оригінального кольору ваших стін і забажали віддати перевагу червоно-малиновим тонам, пам'ятайте, що червоний колір збуджує нервову систему. Тож, якщо хочете бути оригінальним, обмежте сферу поширення яскраво-червоних і малинових відтінків лише на оздоблення вашої вітальні. Бо, скажімо, у спальні цей колір буде виглядати вульгарно і грубо.

Найбільш прийнятні кольори шпалер для відпочинку — це жовтуватий, золотавий, золотаво-коричневий. Якщо в забарвленні ваших нових шпалер переважають відтінки жовтогарячого, то вам, крім затишку, надовго забезпечений і піднятий, святковий настрій.

Зелені і жовтувато-зеленуваті тони найкраще наближають нас до природи. Колір молодої весняної трави, листя налаштовує на спокійний, мирний лад, забезпечує гарний повноцінний відпочинок. Зелені тони також дуже корисні для очей, і, на думку вчених, навіть короткочасне їхнє споглядання відновлює втрачені сили і знижує кров'яний тиск.

Людям із легко збуджуваною нервовою системою можна порадити блакитну і світло-блакитну гаму для оздоблення стін своєї улюбленої кімнати. Такі тони не тільки заспокоять нервову систему, а й будуть сприяти розслабленню м'язів, зниженню артеріального тиску.

Фіолетові відтінки в оформленні стін, звичайно, сприяють сну, відпочинку, розслаблюючи нервову систему. Тому такі шпалери не бажано клеїти у вітальні чи робочому кабінеті, але вони цілком прийнятні для спальні.

Що ж до шпалер з малюнком, хочемо застерегти вас від використання великих візерунків. По-перше, громіздкий малюнок просторово ніби скорочує розміри кімнати. По-друге, вас чекають великі незручності при стикуванні деталей візерунка під час наклеювання. Найприйнятнішими для сучасної квартири вважаються шпалери з класичним малюнком — у дрібну вертикальну смужку, непомітну, з маленькими квіточками чи дрібним штрихом.

Розміри малюнка для вас особливо важливі, якщо ви власник малогабаритної квартири. Для маленьких кімнат найкраще підійдуть однотонні світлі шпалери — білі, кремові, світло-бежеві, світло-блакитні з дрібним рельєфним візерунком. Вони ніби віддаляють протилежні стіни, роблять кімнату більшою.

У квартирах, де площа дозволяє експериментувати з кольором (кімнати від 25 м² і більше), ми запропонували б використовувати і соковитіші тони — синій, бордовий, синьо-зелений, насичений золотавий, але за умови співставлення цих відтінків з кольором м'яких меблів, фіранок і підлоги. Крім усього іншого, не варто забувати і про те, що всі квартири мають різну орієнтацію на сторони світу, враховуючи це, варто підбирати і колір шпалер. Уявіть собі, що ваша кімната вікнами виходить на північну сторону, у тінь, а ви придбали для її обклеювання шпалери прохолодного синьо-блакитного кольору. Стіни в цій кімнаті будуть виглядати похмуро, взимку від них просто повіє холодом. Тому для обклеювання стін таких кімнат настійно рекомендуємо використовувати шпалери різноманітних відтінків теплої гами — жовтого, жовтогарячого, золотавого, жовто-рожевого чи жовто-зеленого. Вони створять ілюзію розсіяного сонячного світла і затишку.

Кімнати, де вікна зорієнтовані на південну чи південно-західну сторону, можна обклеювати шпалерами зовсім холодних тонів. Улітку це створить приємне відчуття прохолоди. Важливо також враховувати освітленість кожної кімнати.

Бувають кімнати з нестандартними маленькими вікнами, наприклад, у деяких приватних будинках чи будівлях старого житлового фонду. При цьому габарити кімнати можуть виявитися досить великими, хоча буде значний дефіцит її освітленості. У подібних кімнатах потрібно віддавати перевагу найяснішим відтінкам шпалер. Білий колір значно компенсує недолік освітленості.

Для того щоб "одягти" стіни вашої вітальні чи житло-

вої кімнати, підходить цілий ряд кольорів і відтінків. Залежно від орієнтації вікон (північ — південь) і ступеня освітленості можна вибрати золотавий, жовто-зелений, сіро-зелений, блакитнувато-сірий, бежевий чи білий колір. Ці кольори вважаються класичними при обклеюванні найбільшої кімнати.

У спальнях звичайно домінує голубий чи рожевий колір — це класичні варіанти оформлення спальної кімнати. Традиційно в них використовують і жовтуватий, сіро-зелений і зеленувато-жовтий відтінки. Забарвлення стін спальні не повинно бути занадто помітним, яскравим, насиченим великими малюнками.

Для робочого кабінету вам належить підбирати таке забарвлення шпалер, що налаштовувало б на робочий лад, підвищувало працездатність і не відволікало увагу надмірно яскравим чи великим візерунком. Це можуть бути спокійні бежеві, бежево-коричневі, білі і жовтувато-піщані кольори.

Якщо в окремій кімнаті проживають люди похилого віку, необхідно подбати про спокійну гаму кольорів, щоб не було дратівних різких контрастів. Тут підходять шпалери теплих пастельних тонів.

Для обклеювання стін у передпокої вибирайте більш насичені, соковиті тони, особливо якщо в ньому є настінні освітлювальні прилади (бра). Пам'ятайте, що як театр починається з вішалки, так і ваша квартира починається з передпокою.

Підбираючи шпалери, необхідно враховувати і колір меблів у ваших кімнатах. Для меблів білого кольору більше підійдуть шпалери насичених глибоких тонів, і навпаки, темні, солідні меблі добре поєднуються зі світлими, однотонними чи з дрібним неяскравим малюнком шпалерами.

У кімнатах з великою площею (20—25 м^2 і більше), не занадто перевантажених меблями, непогано зробити комбіноване обклеювання стін. Наприклад, одну з торцевих стін можна обклеїти шпалерами з дрібним акуратним малюнком (квіточки, дрібні кубики, дрібна смужка), водночас інші стіни обклеїти шпалерами того ж кольору і тональності, але без малюнка. Уздовж цієї стіни варто поставити будь-які низькі меблі, наприклад журнальний столик, диван або два крісла впритул до столика.

Види шпалер

Обклеюючи шпалерами будь-яке приміщення, потрібно не тільки вибрати найбільш прийнятний малюнок і колір, а й вирішити, які шпалери вам потрібні — що миються чи особливо міцні і т.п.

Сьогодні промисловість випускає шпалери багатьох видів, які стійкі до сонячного світла. Їх легко тримати в чистоті, можна витирати сухою ганчіркою. А так звані шпалери, що миються, допускають вологе протирання.

Найпоширеніші і відносно дешеві одношарові паперові шпалери. Виготовляються вони з паперу з кольоровою обробкою поверхні звичайною клейовою, дисперсійною чи олійною фарбою. Рельєфний малюнок на них після зволоження і висихання на стіні здебільшого порушується.

У двошарових шпалерах верхній шар виконаний з високоякісного паперу, полімерної плівки чи з металевої фольги. Нижній — з менш якісного паперу. Шар клею між ними створює бар'єр на шляху вологи з нижнього у верхній.

Шпалери з полімерної плівки мають високі споживчі якості. Вони довговічні, при забрудненні миються водою з милом.

Шпалери, що миються, не пропускають вологи, тому їх використовують скрізь, де є ймовірність потрапляння вологи на стіни: на кухні, у ванній кімнаті, біля умивальника і т.п. Вони не вигорають на сонці і досить міцні.

Інструменти і пристосування для наклеювання шпалер

Для шпалерних робіт будуть потрібні: ножиці, щітка з м'якою щетиною, валик, ніж, лінійка, висок і шнур.

Ножиці повинні бути з довгими лезами. Ними нарізують полотнища та обрізують, якщо є, краї шпалери.

Щітки використовують для нанесення клею на поверхні стін при їхньому ґрунтуванні, а також на шпалери.

Щітка з м'якою щетиною слугує для розгладжування полотнищ шпалер при наклеюванні. Деякі господарі для цього використовують одежну щітку.

Ніж буде потрібний для нарізування шпалер полотнища і для прирізування окрайців (по лінійці).

Шпалери можна наклеювати на штукатурку, на дерев'яні стіни, фанеру, картон і т.п. Головне, щоб ці поверхні були максимально рівними і сухими. На сирих поверхнях шпалери швидко втратять свій колір і почнуть відклеюватися.

Для наклеювання використовують шпалерний клей промислового виробництва. Можна приготувати самостійно клейстер: борошно чи крохмаль заливають невеликою кількістю теплої води і ретельно перемішують, щоб одержати однорідне сметаноподібне тісто. На 10 м^2 поверхні, що обклеюється, буде потрібно 900 г крохмалю або 800—900 г борошна.

Щоб шпалери міцно приклеювалися, поверхню стін потрібно прогрунтувати. Попереднє обклеювання поверхні папером дає можливість зменшити нерівності.

Якщо ви вирішили наклеювати нові шпалери на старі, перевірте, чи міцно вони тримаються. Якщо ні — краще очистити стіну.

Для того щоб зменшити видимість шва при наклеюванні, обрізуйте крайки шпалер з лівого боку, якщо обклеювана стіна знаходиться праворуч від вікна, і з правого, якщо стіна розташована ліворуч від вікна.

Перед початком робіт рулони розріжте на шматки у вигляді полотнин, що відповідають висоті кімнати.

Щоб не забруднити шпалери клейстером, кладіть їх лицьовим боком донизу на вистелену газетами підлогу так, щоб кожен нижній шматок виступав на 1—2 см з-під верхнього. Клей наносять щіткою по довжині полотнини тонким шаром. Краї варто промащувати два рази.

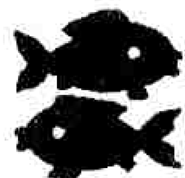
Першу полотнину потрібно наклеювати до попередньо наміченої строго вертикальної лінії. Шпалери ретельно пригладжують щіткою, видавлюючи з-під них повітря. Звертайте увагу на ретельність приклеювання шпалери до рам дверей, вікон, плінтусів.

Верхню частину стіни над шпалерою можна оформити бордюром (вузькою декоративною смужкою) чи фризом, гобеленом (ширшою смугою).

Шпалерні роботи бажано робити удвох з помічником.

Біодинамічний календар

ГРУДЕНЬ

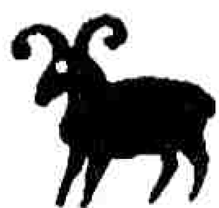

Риби 30.11(4.46) — 2 (12.57)
☽ Перша чверть Місяця — 30.11 (19.16)

Про грудень колись, *старі люди казали:* очі втомляться від снігу, вуха мороз рве.

Який Платон і Роман (1 грудня), така й зима. Якщо в цей день тепло, то такою буде й зима.

Рекомендуємо. Не забувайте про наших крилатих помічників, які невтомно трудяться в саду, визбируючи на деревах всіляких жучків-черв'ячків, щоб нагодувати своїх малят навесні і влітку. Зараз їм не вистачає поживи. Зробіть для синичок "кафе", підтримайте їх, поклавши в годівнички насіння соняшника, зерно проса, інший корм. Раціон може бути різноманітним, навіть натерта морква і шматочок несолоного сала.

Овен 2(12.57) — 5(0.31)

Старі люди казали. У день Введення (4 грудня) мороз — усі свята морозні, тепло — всі свята, теплі.

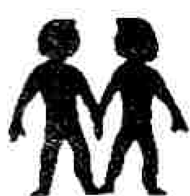
Рекомендуємо: Якщо ви ще не обгорнули штамби, і скелетні гілки дерев, то зробіть це зараз, як тільки з'явиться можливість. Коли зима малосніжна, а морози люті, виникає небезпека підмерзання коренів, особливо в карликових і напівкарликових підщеп. У садах, де сніг здувається вітром, краще про всяк випадок укрити кореневу систему під кроною дерев грунтом, торфом, а найкраще компостом шаром 10—15 см, не засипаючи штамби, щоб його кора не підіпріла.

Тілець 5 (0.31) — 7 (13.27)

Старі люди казали. Прокіп (5 грудня), як правило, стелить санний шлях. Якщо на Катерину (7 грудня) сніг випаде на суху землю і шлях стане санним, то наступного року чекай доброго врожаю.

Рекомендуємо. Якщо дерева підв'язали сосновими гілками, очеретом, полином вище рівня снігового покриву, то це захистить їх не тільки від морозів, а й від гризунів. Тільки необхідно пам'ятати, що обв'язка повинна щільно прилягати до штамба дерева, якщо ж вона "рихла", то це не захистить дерево від голодних гризунів. Відлякувати їх можна, обмазавши штамби і гілки дерев бовтанкою з глини і свіжого коров'яка (по 1,5—2 кг), креоліну, які розмішані у воді (1—2 л).

Близнюки 7 (13.27) — 10 (2.12)
○ Повний Місяць — 8 (22.37)

Старі люди казали. На Юр'їв день (9 грудня) слід послухати воду у колодязях: якщо тихо, немає хвилювання, то зима буде теплою, коли ж почуєте якісь звуки — зима буде з завірюхами і великими морозами.

Рекомендуємо. Прикопані на власній ділянці саджанці плодових дерев укрийте сосновими гілками або ж зробіть навколо них тинок з толю, нижню частину якого присипте землею. В дні відлиг, утопчіть сніг біля тинка. Це захистить саджанці від мишей, полівок, зайців.

Рак 10 (2.12) — 12 (13.41)

Старі люди казали. На Парамона (12 грудня) ранок червоний — бути грудню погожим. Якщо ж у цей день випаде сніг — бути завірюхам аж до Миколиного дня.

Рекомендуємо. Дерева у вашому саду перебувають у стані спокою. Особливого догляду вони не потребують. Основне зараз — нагромадити якомога більше снігу, щоб його вистачило вкрити суниці, ягідні культури.

Як тільки випаде сніг, необхідно нагорнути його у пристовбурні круги дерев і добре втоптати. Завдяки цьому збережете їхню кореневу систему від морозів, а стовбури — від гризунів. Якщо ж ви ще й поллєте цей сніг водою, то миші до деревця не зможуть прокласти собі шлях через льодяну кірку.

Лев 12 (13.41) — 14 (23.08)

Старі люди казали. На Андрія Первозванного (13 грудня) вдруге слухають воду на річках і озерах під льодом: тиха вода — добра зима, шумлива — насуваються морози і завірюхи. Звіряють результати з тим, що показав Юр'їв день.

Рекомендуємо. Струшувати сніг з дерев після великих снігопадів, щоб він не обламав гілки.

Діва 14 (23.08) — 17 (5.47)
☾ Остання чверть Місяця — 16 (19.42)

Старі люди казали. Якщо 15 грудня іде дощ, то буде йти 40 днів і тиждень (47 днів).

Рекомендуємо. Заготовляють живці дерев для щеплення. Для цього зрізують добре розвинуті однорічні пагони, зв'язують їх у пучки і відразу прикріплюють до них етикетки з назвою культури і сорту. Живці загортають у вологу мішковину чи папір, а потім у плівку. Зберігають їх глибоко в снігу.

Терези 17 (5.47) — 19 (9.21)

Старі люди казали. На зимову Варвару (17 грудня) наступають сильні морози. Тріщить Варюха — бере-

жи ніс і вуха. Небо на Варварину ніч зоряне — до холоду, тьмяне, пасмурне — до тепла. Якщо на річках і озерах лід темний — бути доброму врожаю. У цей день вовки збираються у зграї.

Рекомендуємо. Обміняйтеся живцями з колегами-садівниками чи обдумайте, як це зробити, довідавшись про новинки у науково-дослідних установах, адже відмінний сорт — основа ваших успіхів.

Скорпіон 19 (9.21) — 21 (10.17)

Старі люди казали. На Миколая (19 грудня) день холодний і ясний — до доброго врожаю. Якщо інею багато, можна сподіватися на гарний врожай.

Рекомендуємо. Поповнити запаси мінеральних добрив, гною, торфу. Якщо є можливість, запасайтеся попелом. Найкращий попіл — з дерев. У ньому є фосфор, калій, багато мікроелементів. До речі, попіл згодиться для "почорніння" саду рано навесні, щоб швидше розтанув сніг.

Стрілець 21 (10.17) — 23 (9.56)

Старі люди казали. Ганна зимова — маківка зими. Найкоротший день року, найдовша ніч. Сонце — на літо, зима — на мороз.

Рекомендуємо. Потурбуйтеся про садовий інвентар і придбайте той, якого вам не вистачає, відремонтуйте і полагодьте те, що у вас було минулої весни та влітку.

Козеріг 23 (9.56) — 25 (10.14)
● Новий Місяць — 23 (11.43)

Старі люди казали. Якщо 23 грудня від сонця промені пучками вниз — до холоду, а якщо хвіст (пучки вгору) — до завірюхи.

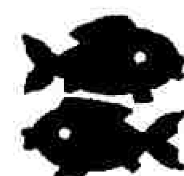
Рекомендуємо. Головна умова для зберігання коренеплодів — підтримання у погребі сталої низької температури у межах +1—3°С. За вищої температури або, коли різкі її перепади, підвищується активність хвороботворних бактерій і грибів. Якщо температура у погребі підвищується до +5—6°С, необхідно його провітрити, довівши температуру до 0°С. Для цього на 2—8 годин відкривають ляду погреба. За зиму охолоджуйте і провітрюйте погреб не менше 3—4 разів.

Водолій 25 (10.14) — 27 (13.10)

Старі люди казали. Якщо на Спиридона (25 грудня) опівдні хмуро, середній посів буде найудалішим. Хмарно ввечері — краще відсіятися пізніше. З дерев стряхнути іній слід.

Рекомендуємо. Не забувайте про те, що про все нове ви зможете довідатися з наукових і науково-популярних видань України. Зима — найкращий час поновити й поповнити свої знання про рослини і умови їх вирощування. Знання — це велика сила в одержанні високих урожаїв та їх зберігання.

Риби 27 (13.10) — 29 (20.09)

Старі люди казали.

Який Филимон (27 грудня), такий і лютий.

Який Трифон (28 грудня), такий і березень.

Якщо на Агея (29 грудня) іній — теплі святки (з 7 по 19 січня).

Рекомендуємо. У справжнього садівника і городника завжди є діло, незважаючи на пору року. Взимку слід продумати план посіву на городі. Складають його з урахуванням сівозмін. Навіть дачну ділянку розбивають на грядки, визначають, які з них і чим слід удобрювати. Важливо виявити та проаналізувати власний досвід, вивчаючи літературу, перспективні сорти.

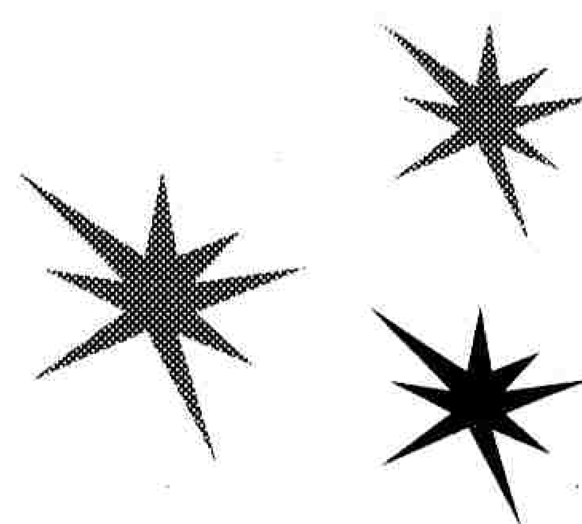

Овен 29 (20.09) — 1.01. 2004 р.
☽ Перша чверть Місяця — 30 (12.03)

Старі люди казали. Якщо іней на Данила (30 грудня), тепло буде через тиждень. Який Данило, такий травень. Який Модест (31 грудня), такий червень.

Рекомендуємо. Перевірте, чи не слід відремонтувати або закупити новий інвентар, насоси для подачі води з водойми і колодязів. Готують мати для парників, зоготовляють попіл та інші добрива.

У теплицях продовжують вирощування і вигонку зелених овочевих рослин.

ВИКОРИСТОВУЙМО ЕНЕРГІЮ ВІТРУ

Шановна редакціє! Давно мрію мати на своєму подвір'ї невеликий вітряк, який би забезпечував мене дешевою електроенергією і за допомогою якого можна було б добувати воду зі свердловини. Я люблю майструвати і багато чого в домі зробив власноруч, але спорудити вітроустановку самому не під силу: потрібні схема, багато спеціальних матеріалів тощо.

А чи немає в Україні підприємства, яке б випускало вітроенергетичні установки? І взагалі я хотів би більше довідатися про можливості вітроустановок, загалом про розвиток малої вітроенергетики у нашій країні. Буду щиро вдячний, якщо ви надрукуєте такий матеріал. До речі, вітри у нас на Херсонщині дмуть постійно.

І. Котляр,

смт Нижні Сірогози, Херсонська область

***Від редакції:* Відгукуючись на запит читача, ми попросили М.О. Шихайлова, інженера приватної фірми "Аванте", яка випускає вітроенергетичні установки, розповісти про діяльність цього підприємства, а також дати стислу характеристику основних вітроагрегатів, які б могли придбати зацікавлені господарі.**

Практичним підтвердженням державної зацікавленості України в розвитку вітроенергетики є постанова Кабінету Міністрів України № 415 від 15.06.1994 р. "Про будівництво вітрових електростанцій в Україні", указ Президента України з аналогічною назвою № 159/96 від 02.03.1996 р. і схвалена на його основі Кабінетом Міністрів України "Комплексна програма будівництва вітрових електростанцій в Україні на період до 2010 року". У цій Програмі, зокрема, намічена стратегія будівництва вітрових електростанцій в Україні, що включає як питання фінансування (до речі, за рахунок платників за електроенергію), так і питання нормативного забезпечення цієї галузі. Але все це стосується так званої "великої" вітроенергетики, що працює на державну енергосистему.

"Малій" вітроенергетиці в цьому плані не повезло. Законодавчо на державному рівні не узаконені ні питання фінансування, ні пільгового оподаткування (хоча в законі "Про енергозбереження" 1994 року говориться про пільги як для виробників, так і для користувачів нетрадиційних джерел енергії.

Крім того, стримуючими факторами розвитку малої вітроенергетики є: відсутність у населення елементарних знань про принципи використання енергії вітру, можливості вітроустановок; недостатні технічні знання основного споживача вітроустановок — сільського населення, оскільки це, зазвичай, люди літнього віку; відсутність належним чином організованої реклами; низька купівельна спроможність населення; відсутність на підприємствах-виробниках обігових коштів для організації серійного виробництва вітротехнічного устаткування.

Цікавий факт з приводу пільг. У Данії в середині 90-х років ті, хто купував вітроустановку, одержував від держави дотацію в розмірі 20% її вартості. Це не примха держави. За рахунок створення нових робочих місць надходження до бюджету у вигляді податків та економія на допомозі безробітним приблизно в 2—3 рази перевищують у цій державі витрати на впровадження вітроустановок.

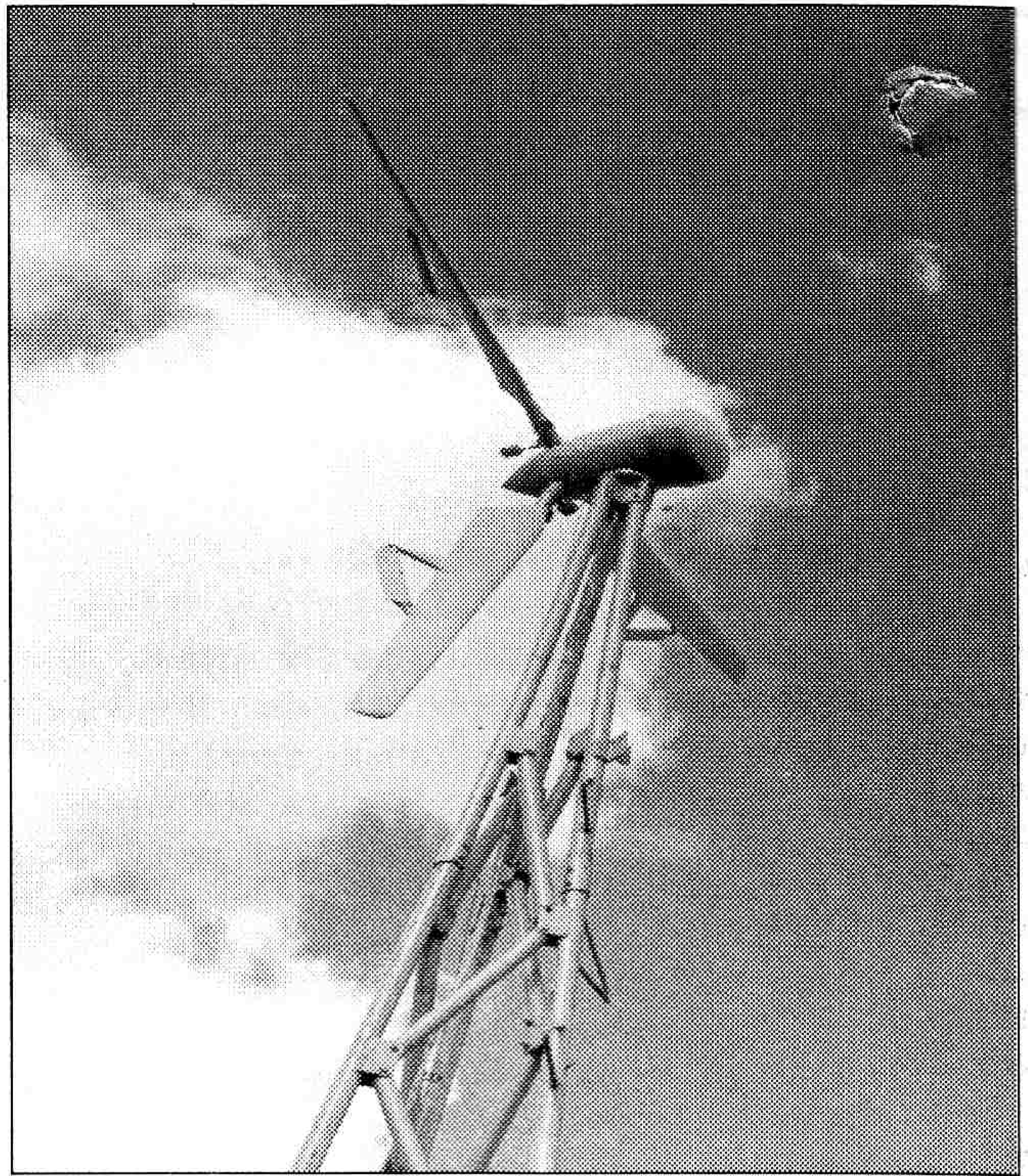

Рис. 1. Вітроенергетична установка ВЕУ-075

До речі, у тій же Данії згідно з чинним законодавством, за електроенергію, що виробляється приватною вітроустановкою і подається в загальну мережу, власнику виплачується 85% ціни електроенергії, що її має платити середній тарифний клієнт.

В той же час зауважу, що уряд Автономної Республіки Крим своєю постановою №23 від 25.01.1996р. "Про розвиток вітроенергетики в Криму" прийняв, зокрема, рішення не стягувати протягом 10 років плати за землю з виробників електроенергії, одержуваної від вітроелектричних установок, з організацій усіх форм власності і з виробників вітроенергетичного устаткування. Рекомендовано "Кримэнерго" гарантувати закупівлю електроенергії, виробленої вітроелектричними установками, і виключати підприємства, що виробляють електричну енергію за рахунок вітроелектричних установок, із графіків обмежень.

Незважаючи на всілякі малі і великі проблеми, "мала" вітроенергетика у нашій державі розвивається. На ринку України з'явилася вітроелектрична система потужністю 1200 Вт (ВЕУ-075) розробки Харківського авіаційного інституту (ПП "Світ вітру"), впровадженням і поширенням якої займається приватне підприємство "АВАНТЕ" (м. Київ), а також вітроелектрична установка потужністю 1 кВт виробництва Київської фірми "Windelectric" та інші, щоправда, на рівні експериментальних зразків.

За участю співробітників "АВАНТЕ" ведуться роботи з розробки державного стандарту України (ДСТУ) "Вітроенергетика. Вітронасосні установки. Загальні технічні вимоги". Уже діє ДСТУ 3896-99 "Вітроенергетика. Вітроенергетичні установки і вітроелектричні станції. Терміни і визначення".

В Україні приблизно 30 тис. населених пунктів. Якщо в кожному з них встановити хоча б по одній вітроенергетичній установці (ВУ) потужністю 1 кВт, то матимемо загальну потужність 30 тис.кВт (30 Мвт). В умовах вітропотенціалу України функціонування вітроустановок з номінальною потужністю становить у середньому 2 тис. годин за рік, а це дасть змогу економити щорічно 60 тис. Мвт годин електроенергії, вже не говорячи про значне скорочення викидів в атмосферу парникових газів та інших шкідливих речовин з

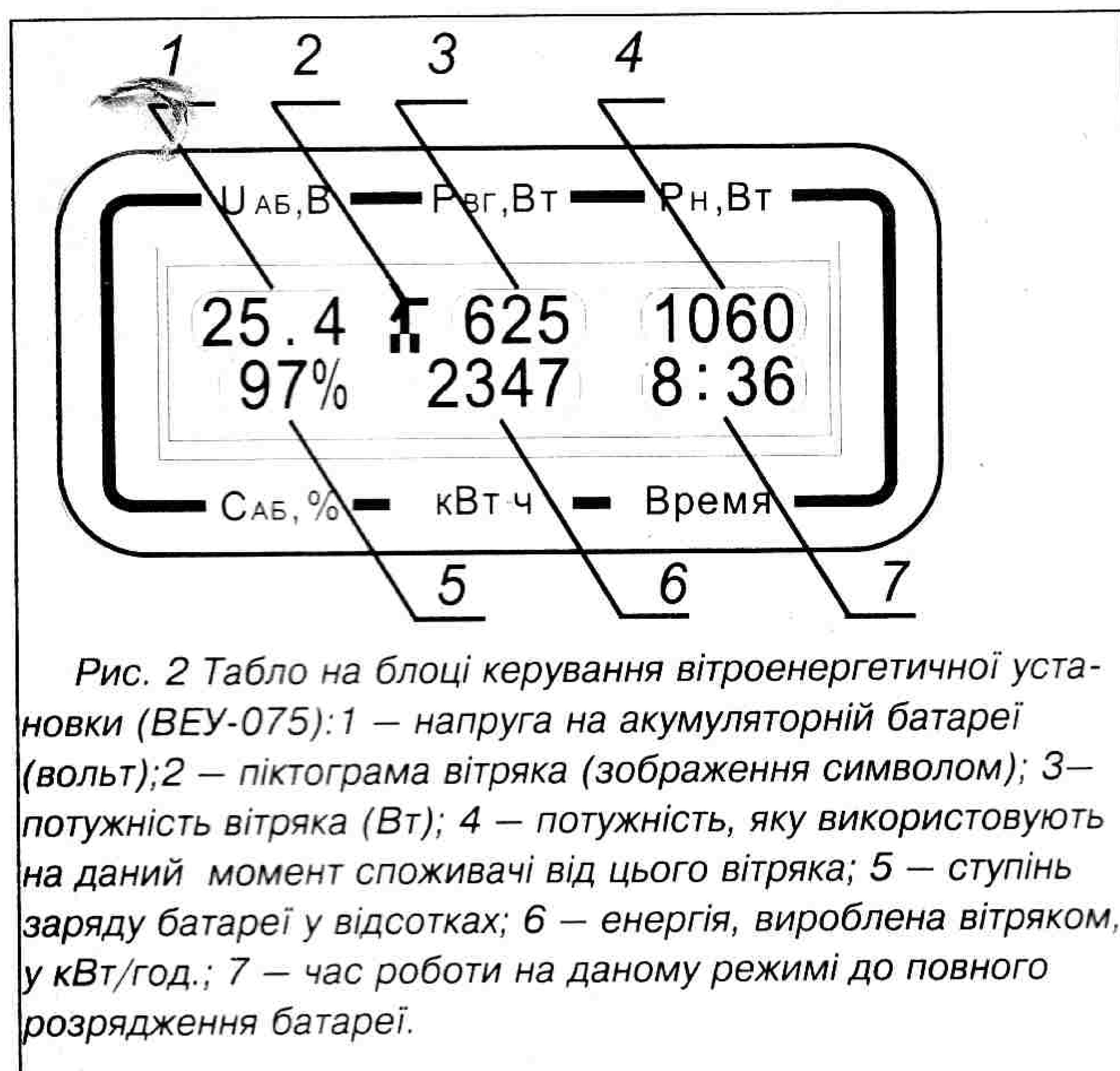

Рис. 2 Табло на блоці керування вітроенергетичної установки (ВЕУ-075):1 — напруга на акумуляторній батареї (вольт);2 — піктограма вітряка (зображення символом); 3— потужність вітряка (Вт); 4 — потужність, яку використовують на даний момент споживачі від цього вітряка; 5 — ступінь заряду батареї у відсотках; 6 — енергія, вироблена вітряком, у кВт/год.; 7 — час роботи на даному режимі до повного розрядження батареї.

теплових та інших електростанцій, економічний ефект від чого важко оцінити кількісно.

Перш ніж перейти до розгляду конкретних вітроустановок від ПП "АВАНТЕ", необхідно звернути увагу на два фактори.

Передусім, відзначимо, що середньостатистична українська родина споживає за місяць 100—300 кВт./годин електроенергії, а середньорічна швидкість вітру в Україні близько 4 м/с. Таким чином, для покриття потреб в електроенергії для побутових споживачів ідеально підходить вітроелектрична система на базі установки ВЕУ-075 (див.рис.1), що у процесі проведення державних випробувань в Українському центрі досліджень сільськогосподарської техніки (УкрЦВТ), смт Дослідницьке Київської області у 2002 році виробила в середньому за місяць 200 кВт. Мінімально в серпні — 85 кВт/год. і максимально в березні — 235 кВт/год.). При цьому слід зазначити, що Київська область далеко не кращий регіон України в плані вітропотенціалу.

Система енергопостачання на базі ВЕУ-75 складається з:

■ гондоли з тихохідним електрогенератором на постійних магнітах, випрямляча, механічного гальма, безредукторної трансмісії, поворотного пристрою і трилопатевого ротора з відцентровим регулятором кутової швидкості;

■ блока управління (БУП), що включає два зарядних пристрої (від мережі струму і від самої вітроенергетичної установки), інвертор, мікропроцесор і рідинно-кристалічний індикатор (РКІ). БУП автоматично відстежує режими роботи системи залежно від зовнішніх умов (наявність вітру, величина підключеного навантаження) і стан акумуляторної батареї з урахуванням зміни навколишньої температури, перетворює нагромаджену в батареї енергію в параметри мережі (220В; 50 Гц) і сигналізує споживачу про поточні параметри системи (6 параметрів, рис.2) чи про аварійні стани системи (звуковий сигнал);

■ трубчастої тригранної опори з фундаментом висотою 11 м (до базового комплекту постачання не входить);

■ кислотної акумуляторної батареї (у базовий комплект постачання вона не входить через різноманітний асортимент як за ємністю, так і за ціною).

Отже, вітроелектрична система безперебійного постачання (ВЕС) призначена для перетворення енергії вітру в електричну, її нагромадження в акумуляторній батареї і перетворення за допомогою блока управління в електроенергію стандартних параметрів з метою забезпечення нею АЗС, кафе, будинків і невеликих фермерських господарств; готелів, кемпінгів, турбаз, санаторіїв; систем краплинного зрошення й аерації водойм; систем освітлення та водопостачання; всіляких пристроїв (наприклад, електропастухи).

Вітроелектрична система — це результат багаторічних пошуків, розробок і досліджень в галузі аеродинаміки, електроніки й електротехніки.

Потужність ВЕС достатня для забезпечення електроспоживання однією середньостатистичною родиною: 100—300 кВт/год. за місяць.

Гондола ВЕУ-075 монтується на опорі, встановленій без розтяжок на фундаменті об'ємом 1,5 м³. Відчужувана при цьому площа землі становить лише близько 2,5 м². Орієнтація за напрямком вітру відбувається за рахунок парусності ротора.

Для багатьох читачів "ДСГ", хто цікавиться конкретними цифрами, наводимо основні технічні характеристики цієї установки.

Робочий діапазон швидкостей вітру, м/с:

■ стартова — 2,5;

■ номінальна — 7,5;

■ максимальна експлуатаційна — 45.

Потужність, Вт:

■ на зажимах генератора — 750;

■ номінальна на виході — 1200;

■ максимальна короткотермінова (до 4 сек.) — 2600;

Напруга на виході ~ 220—230 вольт;

Тип акумуляторної батареї — кислотна;

Середній час роботи від акумуляторної батареї (ємністю 190 ампер/год.), при навантаженні 1 кВт/год. — 3,5 години.

Маса гондоли — 32 кг;

Висота опори — 11 м.

Ця система може: забезпечити постачання споживачів електроенергією сумарною потужністю 1,2 кВт із параметрами мережі (~ 220В, 50 Гц); витримати короткотермінове перевантаження до 2,6 кВт упродовж 3—5 сек. при виникненні індукційних піків споживання (при підключенні електродвигунів, насосів, потужних холодильників тощо); виконувати функції стабілізатора напруги, тому що при будь-яких режимах роботи вихідні параметри залишаються незмінними (~220В; 50 Гц); нагромаджувати енергію в акумуляторній батареї з наступним її перетворенням у параметри мережі (~220В; 50 Гц); постачати при потребі споживачам постійний струм напругою 24 вольта (для нагрівання води; аварійне освітлення тощо).

Таким чином, вітроелектрична система безперебійного постачання дає змогу гарантовано одержувати електроенергію змінного струму зі стабільними параметрами однофазної мережі для живлення комп'ютерів, телевізорів, касових апаратів, апаратури АЗС, аудіо- та відеотехніки, освітлювальних приладів, систем автоматики і циркуляційних насосів опалювальних систем, холодильників, водяних насосів, інкубаторів і т.д.

Незаперечними перевагами споживчих властивостей пропонованої вітроелектричної системи порівняно з існуючими, у тому числі і закордонними, є:

■ вона максимально адаптована до вітрових умов більшої частини території України, а саме: стартова швидкість вітру може бути лише 2,5 м/с, а номінальна — 7,5 м/с; що забезпечує значний середньомісячний виробіток електроенергії;

■ має мінімальні експлуатаційні витрати, обумовлені відсутністю редуктора (мультиплікатора), тобто відпадає необхідність у сезонній зміні масла, контролі його рівня, стану підшипників;

■ можливість монтування без використання підйомно-транспортного і зварювального устаткування в польових умовах;

■ наявність у блоці керування повної візуальної інформації про поточний стан вітроустановки та аварійні ситуації;

■ повна автоматизація режимів функціонування.

Остання обставина вкрай важлива, тому що при коливаннях напруги в мережі (а це явище набуває характеру епідемії через те, що енергонасиченість сучасних квартир, будинків і особливо котеджів різко зросла, а обладнання мережі залишилось тим самим), багато споживачів працюють зі зниженим КПД, що призводить до додаткових втрат енергії, а деякі прилади, особливо імпортні, взагалі виходять з ладу, якщо не під'єднати їх до додаткових засобів стабілізації напруги.

Нині закінчуються державні випробування вітроелектричної системи. Взимку вона працювала на обігрівання дачі, а влітку — на її освітлення та інші побутові потреби, зокрема електроенергія використовувалася для поливання ділянки.

Наші системи успішно працюють у Західній Україні (приватний готель, радіорелейна станція), у Криму (газовидобувна платформа), у Київській, Дніпропетровській, Харківській областях, Підмосков'ї, Азербайджані, Казахстані і навіть у Канаді.

Виробничі потужності на даний момент дозволяють випускати 10—20 таких вітроустановок на місяць. Проведена рекламна кампанія дасть змогу вже цього року значно збільшити кількість потенційних замовників, і як наслідок, збільшити обсяги виробництва.

Відповідаючи на численні запитання сільських (та й не тільки) жителів, коротко зупинимося на роботі вітроводопідйомних установок (ВВПУ). Спектр їх застосування надзвичайно широкий. Це, зокрема, тваринницька галузь, і зокрема зрошуване землеробство. Яскравий приклад — знаменитий заповідник Асканія-Нова, існування якого без належного водопостачання, м'яко кажучи, проблематичне. До речі, заповідник наполовину забезпечують водою вітрові установки. Дуже ефективними ВВПУ можуть виявитися при їхньому використанні для відкачування води з підтоплених ділянок, будівель і споруд. Перспективний напрямок використання ВВПУ — краплинний полив (мікрозрошення) і аерація водойм. ВВПУ доступні за ціною, а їхня експлуатація не потребує спеціальної підготовки, завдяки простоті конструкції.

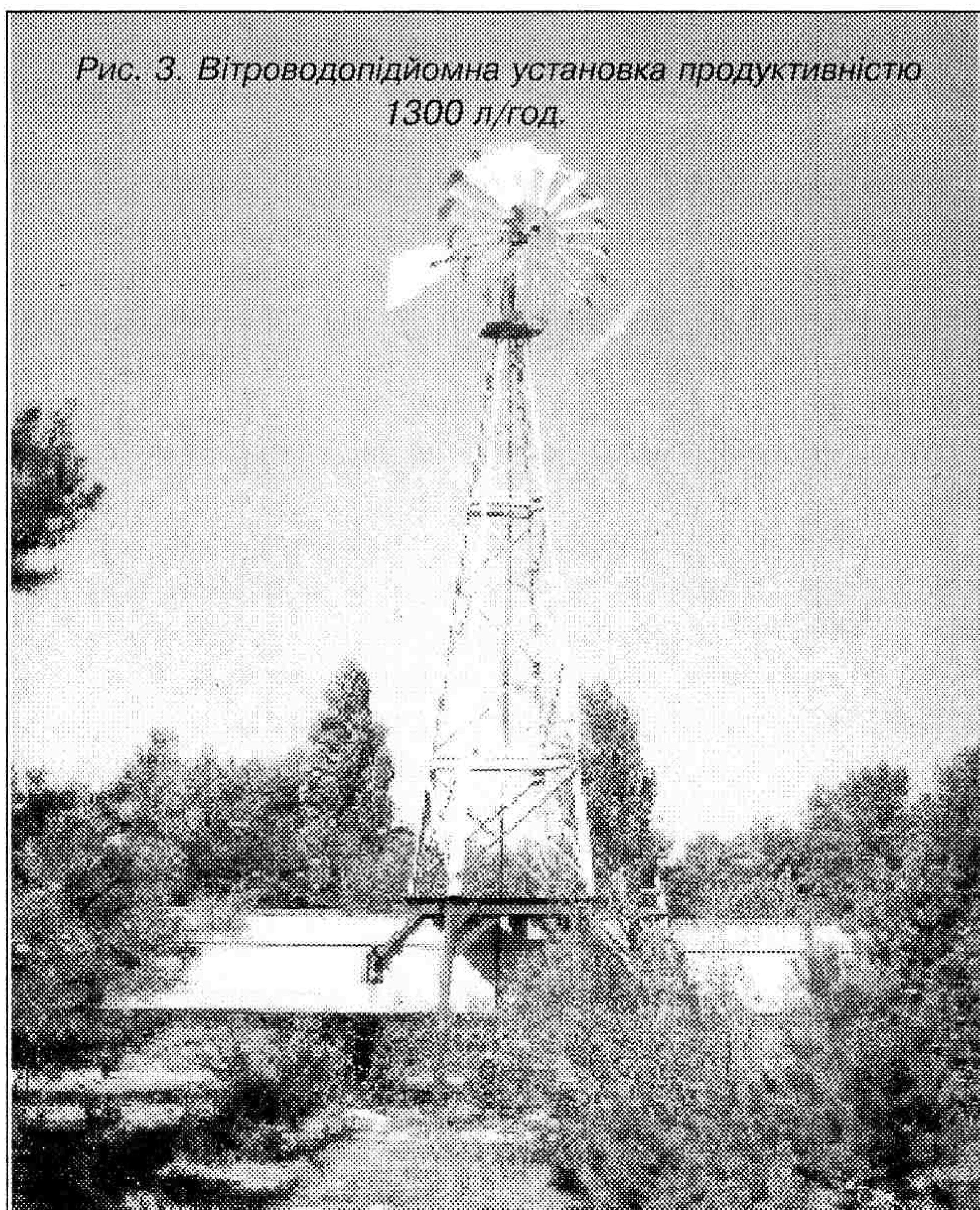

Рис. 3. Вітроводопідйомна установка продуктивністю 1300 л/год.

Підприємство "Аванте" пропонує ВВПУ з діаметром ротора 3 м, продуктивністю 1300 л/год при швидкості вітру 4,5 м/с. Ця установка може подавати воду зі свердловини глибиною близько 50 м. Вона пройшла випробування на полігоні Державного НДІ нетрадиційної енергетики й електротехніки, а її прототипи з діаметром ротора 2,44 м дотепер успішно експлуатуються на дачній ділянці в с. Ровжи Вишгородського району Київської області, на зазначеному полігоні, у с. Хорли Херсонської області на базі відпочинку тощо. Маса установки (без труб) — 450 кг. Висота вісі ротора — 10,5 м (рис.3).

Бажаючим пропонується також ВВПУ особливо малої потужності, оснащена мембранним насосом і призначена, переважно для індивідуальних споживачів. Її технічні характеристики такі:

■ діаметр ротора — 1,2 м;
■ висота до осі ротора — 4,6 м;
■ продуктивність при швидкості вітру 5 м/с — 300 л/год.;
■ максимальна глибина підйому води — 8 м;
■ максимальна висота нагнітання (підйому) води — 3,5 м;
■ мінімальна робоча швидкість вітру— 2,5 м/с;
■ максимальна швидкість вітру — 40 м/с;
■ маса — 40. кг

Експлуатація засвідчила, що ВВПУ не обов'язково повинна бути над свердловиною чи колодязем. Є позитивний досвід використання верхнього шару води ("верховодки"), що перебуває на глибині 4 м для поливу взагалі без буріння свердловини. Фільтр насоса просто вставляється у піщаний водоносний горизонт, а насос знаходиться на поверхні землі (с. Ровжи). На цій же ВВПУ організовано поливання від однієї установки декількома споживачами (сусідами по дачі), що значно зменшує витрати енергії.

Бажаним елементом систем водопостачання на базі ВВПУ є наявність водонапірної башти, що акумулює енергію вітру у вигляді потенційної енергії піднятої води і дає змогу забезпечувати споживачів водою у періоди вкрай слабкого вітру або повного штилю.

У ПП "Аванте" є робочі креслення на десять вітроустановок (ВУ) різних типів, різної потужності (від 0,2 до 10 кВт) і призначення. Фахівці ПП "Аванте" також можуть розробити ВУ за технічною документацією замовника.

Зараз проводиться дослідна експлуатація багатофункціонального блока керування для роботи з гібридними (вітро-сонячними) системами. У цьому випадку передбачається плавніше середньорічне покриття навантажень, тому що вітер домінує в осінньо-зимовий період, а сонце — у весняно-літній, а також збільшення середньодобового (середньомісячного) виробництва енергії за рахунок збільшення ймовірності одночасної роботи двох незалежних джерел її продукування. Вартість системи при цьому в цілому знижується і, як наслідок, зменшується вартість вироблення однієї кіловат/години електроенергії.

Таким чином, нині ПП "Аванте" спроможне задовольнити гарантованим енергопостачанням споживачів, що потерпають від аварійних відключень, і таким чином зробити свій внесок у виконання Національної енергетичної програми України, яка, окрім іншого, передбачає децентралізацію енергосистеми України.

М. Шихайлов,
головний інженер приватного підприємства "Аванте", м. Київ

Бережімо тепло

Попереду — найхолодніші місяці року. Перед багатьма господарями (особливо сільськими) неминуче постане проблема утеплення будинків і квартир. Подаємо короткі поради, які, сподіваємося, допоможуть вам у багатьох випадках.

◆ перед тим як закривати вікна на зиму, вимийте скло розчином, приготовленим з води і кухонної солі;

◆ крім традиційних засобів, для заклеювання вікон на зиму можна використовувати суміш, приготовлену із крейди, кип'яченої води і шпалерного клею;

◆ замість віконної замазки, можна використовувати газетний папір, розмочений у воді. Після висихання він буде довго зберігати свою міцність;

◆ ще надійніше всі щілини замазати розчином, який треба приготувати з борошна, змішаного з річковим піском; борошняна маса легко прилипає до дерева, а навесні легко відмивається водою;

◆ надійно закриває щілини поролон, а повітря в поролонових порах служить додатковою ізоляцією;

◆ замазувати на зиму щілини у вікнах можна також пастою, приготовленою з будівельного гіпсу (алебастру) і крейди, що трохи уповільнює схоплювання гіпсу (2 частини гіпсу, 1 частина крейди і небагато води); паста непомітна на білих рамах, надлишки її стираються мокрою ганчіркою, а навесні досить відкрити вікна, і сухий гіпс облетить, не лишивши жодних слідів;

◆ Якщо не хочете морочитися із замазкою і поролоном, скористайтеся гумовими профілями; вони досить гнучкі, підлаштовуються під будь-який вигин рами, а вікна можна відкривати і закривати будь-коли;

◆ гумові профілі можна замінити вовняним шнуром, шинельним сукном чи джгутом;

◆ для утеплення балконних дверей ідеально підійде будь-який товстий матеріал (наприклад, ватин). Його прикріплюють праворуч і ліворуч від балконних дверей за допомогою гачків чи цвяхів;

◆ для того щоб не дуло у вхідні двері, можна по їхньому периметру прибити старий гумовий шланг;

◆ для скріплення тріснутого скла знадобляться шпилька для волосся і ґудзик із двома дірками: на шпильку надягають один ґудзик, просовують шпильку крізь тріщину і надягають другий ґудзик.

◆ невелику тріщину в шибці (не більше 10 см), через яку також втрачається тепло, можна покрити тонким шаром безбарвного лаку, наносячи його із зовнішнього боку. Тонка, прозора плівка тримається 2— 3 роки, не псує зовнішнього вигляду рами і не змивається під час миття вікон;

◆ щоб конденсована з кімнатного повітря волога не осідала на склі і не порушувала герметичності заклеювання, скло треба протерти розчином з 20 частин звичайного чи денатурованого спирту й однієї частини медичного гліцерину;

◆ запобігти запотіванню вікон допоможе також розчин сірчаної кислоти і кухонної солі, якщо поставити склянку з розчином між рамами;

◆ на час дуже сильних морозів можна спробувати такий спосіб утеплення вікон: шматок поліетиленової плівки, вирізаної за розміром вікна, прикріплюється тонкими рейками чи кнопками зовні до рами. Зверху залишають зазор шириною 10—15 см для циркуляції повітря;

◆ для утеплення вікон можна використовувати пінопласт, що залишається від всіляких упаковок. Він не пропускає холод і довго зберігає свій білий колір. Ріжуть пінопласт на смуги гострим ножем чи гарячим паяльником. Ширина смужки має бути трохи більшою від ширини щілини, щоб пінопласт входив туго;

◆ віконну замазку можна зберігати протягом тривалого часу в папері, промащеному олією, або у воді;

◆ щоб нове скло не тріснуло при замерзанні чи під час відкривання вікон, розміри скла повинні бути меншими на 1 мм від розмірів рами;

◆ упродовж зими варто зрідка перевіряти, чи не потріскалася замазка, чи не відпали її шматочки. Інакше втрати тепла будуть неминучими.

◆ потріскану, але ще міцну віконну замазку можна не замінювати. Досить втерти в щілини і тріщини свіжу замазку, зробивши її рідшою, ніж звичайно. Після висихання необхідно пофарбувати раму фарбою;

◆ у печі замість нижніх дверцят (чищення і піддувала) можна залишити вільні отвори. При цьому, коли в печі горить, їх варто щільно закривати цеглою;

◆ якщо вам необхідно розпиляти колоди на дошки, які ви хочете використати для зовнішнього обшивання будинку, треба брати північний бік стовбура дерева. Ці дошки будуть найстійкішими до гниття;

◆ дошки з південного боку підходять для внутрішнього оздоблення;

◆ якщо ви опалюєте приміщення електрокаміном і електрокалорифером, пам'ятайте, що вони споживають дуже багато електричної енергії, і це, поза всякими сумнівами, позначиться на сімейному бюджеті. Тому радимо під час нагрівання щопівгодини вимикати ці прилади і вмикати знову лише після того, коли вони трохи охолонуть.

Пропоную...

☑... перепелині дієтичні та інкубаційні яйця, молодняк, м'ясо.
02088, м.Київ-88, а/с 27, тел. (8-039)459-39-06 (Володимир)

☑... книги накладною платою: "Інкубатор своїми руками — 34 моделі", "Перепела: содержание и выведение", інші книги з технічної творчості, птахівництва, тваринництва, господарства, садівництва, квітникарства, будівництва; література для жінок, дітей; підручники, тощо. Більш як 3 тис. назв. Конверт — каталог.

О.О.Шомін,
а/с 41, смт Комсомольський, Харківська обл., 63460,
тел. (05747) 5-41-86

☑... зааненські кози.

Т.М.Полтавець
36040, м.Полтава, вул.Ю.Кондратюка, 15, кв.54.
тел. (05322) 3-89-56, (8-050) 346-22-60.

☑... цибулини лілії, маточники хризантем.

Ольга Василівна Власюк,
а/с 79, м. Павлоград, Дніпропетровська обл., 51400

☑... висилаю поштою міні-інкубатор на 80 яєць.
Дзвонити ввечері, тел. 8 (03541) 7-51-05

☑... троянди, тюльпани, нарциси. Каталог у конверті замовника.

Поліна Олександрівна Козлова,
вул. Свідерського, 45, м. Бахчисарай, Крим, 98400

☑... бульбоцибулини і дітки сучасних сортів гладіолусів на зріз. Конверт — каталог.

Л. В. Петрусенко,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Волинська обл., 45070,
тел. (03352) 92-0-77

☑... реалізуємо декоративні рослини.

О. І. Болотських,
а/с 17, м. Київ, 02105

☑... допомогу в пошуку рослин. Список надсилаю безкоштовно у вашому конверті.

О. І. Болотських,
Банк даних колекціонерів рослин,
а/с 17, м. Київ, 02105

☑... грибництво, високоякісний міцелій гливи (вешенка). Консультації.

М. О. Равчев,
вул. Миру, 3, м. Ірпінь, Київська обл., 08200
тел. 8 (04497) 53-4-74 (з 9^{00} до 12^{00})

☑... насіння ківі, гумі, унабі, суниці — шпінат, білого огірка, земляного горіха, різнокольорових перців, ангурії.

О. В. Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин, Вінницька обл., 22100

☑... саджанці і насіння звичайних і нових культур. Конверт — каталог.

О. І. Джус,
с. М. Крушлинці, Вінницький р-н,
Вінницька обл., 23242

☑... високоврожайну картоплю: Раю, Кондор, Повінь, Слов'янку, Бородянську рожеву, Серпанок, Дніпрянську, Явір, Віринею, Космос, Світанок київський. Опеньки, печериці, гливу — для вашого саду, квартири. Насіння пряносмакових, лікарських рослин, квітів. Папороть зимостійку. Пакети для насіння.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

☑...順шиншили дорослі і молодняк.
а/с 25, смт Голованівськ, Кіровоградська обл., 26500

☑... реалізую чубуки і саджанці винограду понад 70 сортів.

Віктор Іванович Пришляк,
вул. Скоробрехи, 5, смт Маньківка, Черкаська обл., 20100

☑... високоврожайні сорти картоплі. Конверт — каталог.

Р. В. Бойчук,
с. Локітка, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл., 78000

☑...троянди та тюльпани кращих сортів. Каталог у конверті замовника.

Надія Петрівна Кормиленко,
вул. Свідерського, 43, м. Бахчисарай, Крим, 98400

☑... найкращі в світі сорти картоплі: Каратоп, Агаве (60); помідори (100), огірки (7); баклажани (2); фізаліс (4), бобові (5); перець (20), сидерати та інше.

О. А. Іллющенко,
а/с 61, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17500

☑... садивний матеріал жоржин, флоксів. Для відповіді — конверт.

Ніна Іванівна Соколова
с. Копитів, Корецький р-н, Рівненська обл., 34745

☑... високоякісний садивний матеріал гладіолусів кращих сортів зарубіжної та вітчизняної селекції на зріз.

Леонтій Кузьмич Глуменко,
вул. Транспортна, 1-б, м. Чернігів, 14010
тел. (04622) 2-19-29.

☑... ручний розпушувач "Малютка", вишлю накладною платою, вартість 11 грн.

Михайло Йосипович Саєнко,
вул. Постишева, 3, м. Дергачі, Харківська обл., 62301

☑... агроном-виноградар приймає замовлення на саджанці, чубуки комплексностійких сортів. Конверт — каталог.

Едуард Михайлович Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53

☑... 200 сортів гладіолусів, іриси, лілійники та інші культури. Каталог у вашому конверті.

Наталія Вячеславівна Крамарова,
а/с 42, м. Луганськ, 91042

☑... насіння суперурожайних іспанських і кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт — каталог.

П. М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

☑... насіння помідорів Аурія, Жигуль, Консул, Смілянський; перцю Бел Гой; дині Алушта; баклажанів Фіалка; кавуна Дарунок Сонця; гладіолуси та ін. Каталоги, пакет насіння — безкоштовно. Ваш конверт.

Г. С. Мамченко,
а/с 100, м. Прилуки, Чернігівська обл., 17500

☑... саджанці і чубуки комплексностійких сортів винограду. Новинки. Оптові знижки.

Юрій Васильович Кухарев,
вул. Калмикова, 17–24, м. Костянтинівка,
Донецька обл., 85113, тел. 2-12-76

☑... 100 кращих різноманітних сортів помідорів. Цікаві новинки. Перець, огірки, баклажани... Конверт — каталог.

Юрій Холявко,
пров. Зелений, 8/3, смт Березна, Чернігівська обл., 15622

☑...саджанці і чубуки новітніх комплексностійких сортів винограду, смородини, агрусу, малини, суниці. Ціни помірні.

Володимир Аполлінарійович Шпак,
вул. 60-річчя Жовтня, 55-а, м.Карлівка, Полтавська обл., 39500

☑... живці плодових культур для сучасного інтенсивного саду. Широкий вибір. Вкладайте підписаний конверт.

Іван Миколайович Коломієць,
вул. Піонерська, 25-а, м. Кам'янка, Черкаська обл., 20800

☑... гладіолуси 20 сортів. Жоржини 10 сортів.

Валентина Павлівна Кудрявцева,
пр. Чеченіна, 14, Дахновка, м. Черкаси, 18035,
тел. 11-48-26

☑... гуси: холмогори, комогори, мамути; качки: руанські; кури: юрловські голосисті; цесарки.

Телефонувати з 20^{00}-22^{00}
(044) 257-22-31

☑... нестандартний підхід — нестандартні заробітки! Унікальна інформація з організації високоприбуткового агробізнесу в умовах присадибного господарства. Зацікавились? Запит + конверт із з/а.
а/с 3, смт Ст. Вижівка, Волинська обл., 44400

☑...майже безкоштовно опалення будинку і безкоштовний каталог корисних порад.
а/с 4, Тараща, Київська, 09500

☑... післяплатою насіння сої, гарбузів медовиків, помідорів, перцю. Конверт — каталог.

Василь Михайлович Григорчук,
с. Пнікут, Мостиський р-н, Львівська обл., 81362

☑... найдешевше насіння овочів в Україні: помідори (300), перець (130), баклажани (10), тютюн (7), фізаліс (7), кімнатні помідори (35), перець (40) та огірки, соя та багато ін. Насіння свіже, багато новинок. Каталог та пакет насіння безкоштовно — у вашому конверті.

М. В. Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

Для приватних оголошень наш рахунок № 26008209802168 у Печерському відділенні Укрсоцбанку м. Києва, МФО 322090, код 25662848, за кожне слово 2,50 грн.; з 1 грудня 2003 р. наш рахунок № 26006026435831 у Печерському відділенні Київської міської філії АКБ "Укрсоцбанку", МФО 322012, код 25663848.

☑... жоржини (250), глоксинії.

П. І. Бродович,
с. Красна, Надвірнянський р-н, Івано-Франківська обл., 78451
тел. 8 (03475) 60-2-82

☑... голландське насіння: морква рання та пізня, буряки столові, редиска тритижнева, капуста білоголова, червона, цвітна, огірки бджолозапильні, самозапильні та з жіночим типом цвітіння (Наташа, Атлантіс, Паркер, Аякс, Маринда, Матильда, Кріспіна, Пасадена та інші), помідори ранні, пізні, середні, високорослі й кущові, селера, цибуля-порей, петрушка кучерява, листкова, коренева, редька чорна зимова, кабачки цуккіні, квіти. А також вітчизняне й аматорське насіння овочів та квітів. Цибулини гладіолусів, лілій, фрезій, бегоній, бульби жоржини та багато іншого. Каталог надсилається безкоштовно в заадресованому конверті з маркою замовника. Ціни доступні, система знижок. Оплата після отримання замовлення.

а/с 87, м. Київ-170, 03170

☑... жоржини і гладіолуси.

Ніна Іванівна Молода,
с. Зіньків, Віньковецький р-н, Хмельницька обл., 32514

☑... лікування аденоми передміхурової залози без хірургічного втручання за новітніми технологіями.

Прийом за адресами в Києві:
— вул. Предславинська, 34-б, каб.102, тел. 237-12-16
— Кловський узвіз, 13-а, каб. 813,
тел. 451-52-54
Каваленко Володимир Володимирович,
канд. медичних наук.

☑... добових курчат — бройлерів породи ROSS-308 постійно.

тел. у Харкові 8 (057) 7124094, (80572) 191730

☑... сучасний вулик-дупло: максимум меду та мінімум догляду! Інформація безкоштовна. Надсилайте конверт.

а/с 3961-Д, м. Львів-40, 79040

☑... цибулини кращих сортів гладіолусів, реалізація на місці.

Оксана Миколаївна Волковська,
вул. Ізраїльська, 12, с. Червоний розселенець,
Біляївський р-н, Одеська обл., 67668
тел. (048) 7432269

☑... насіння овочів і квітів: аматорське, вітчизняне та зарубіжне. Від 10 коп. у міні-пакетиках, 20—50 коп. — у кольорових. Знижки, гурт, вагові. Захист рослин. Конверт — каталог.

Анатолій Георгійович Авраменко,
вул. Маяковського, 12, м. Красногорівка, Мар'їнський р-н,
Донецька обл., 85630,
тел. (06278) 2-35-20

☑... насіння та саджанці: базиліку, синюхи, розторопші, алтейки, стевії, гісопу, меліси, стахісу, рути, санатора, лофанту, материнки, левзеї, скорцонери, фенхелю, лаконосу, безсмертника, кануферу, родіоли рожевої, скополії, елеутерокока, аралії, зозуленця, розмарину, солодки — всього 79 видів. Можливі оптові поставки сировини, насіння, саджанців. Ваш конверт — каталог безкоштовно.

М. Є. Єрменчук,
а/с 43, смт Підволочиськ, Тернопільська обл., 47800

☑... креслення, опис саморобних міні-тракторів, мотоблоків, вітроустановок, сонячних водонагрівачів та багато інших корисних конструкцій і пристроїв. Конверт — каталог.

а/с 128, поштамп, м. Красноармійськ,
Донецька обл., 85300

☑... варотом для лікування бджіл від вароатозу.

а/с 53, м. Київ, 02094, тел. 475-80-48

☑... брошури "Здоров'я з вулика. Усі продукти бджільництва". Ціна 1 прим. — 1,50 грн. Журнали "Пасіка" за минулі роки за ціною 0,50 — 1 грн. за примірник. Книгу для забудовників "Власна оселя" — 15 грн.

вул. Краківська, 20, м. Київ, 02094
тел. 552-95-11

☑... насіння екзотичних помідорів Ізумрудне яблуко. Якщо на вашому городі промишляють злодюжки, то це справді потрібний вам сорт. Його плоди завжди мають зелений колір, соковитий м'якуш і неперевершені смакові якості. На розрізі вони іскряться, як ківі, і такі солодкі, що хоч скільки їж, хочеться ще і ще. Середня маса плоду — 500 г.

В. М. Вітковський,
вул. Шевченка, 8, м. Ківерці, Волинська обл., 45200

☑... доїльний індивідуальний апарат, комбайнсоломокормозернoподрібнювач.

О. О. Сергієнко,
а/с 2464, м. Черкаси, 18028,
тел. (0472) 64-11-70.

Юридичні консультації

Рубрику веде І.Миронець, канд. юр. наук

Вам потрібна порада нотаріуса

Шановна редакціє!

Шановний пане І. Миронець!

Дуже прошу допомогти мені. Я вихованка інтернатів з півторарічного віку, маю паспорт.

Бабуся моя з дідусем побудували хату. Було в них двоє дітей: моя мати і її брат (їхній син)

Померли вони в 1981–1983 роках. Мати моя – інвалід дитинства. Невідомо де вона зараз. Я уже близько п'яти років розшукую її через міліцію. Батька не знаю.

Брат моєї матері помер у 2002 р., дітей у нього не було. Залишилася дружина, з якою він прожив понад 15 років, але вона не прописана.

Спадщина не відкривалася. Родичів маю хіба що троюрідних. Прошу пояснити, хто є спадкоємцем будинку.

Буду Вам щиро вдячна.

***Л. Лизонець,** до запитання,*
м. Дубляни, Жовківський р-н.
Львівська обл. 80381

Відповідно до цивільного законодавства (ст. 529 Цивільного кодексу України) до спадкоємців у першу чергу належать діти (в тому числі усиновлені), дружина і батьки (усиновителі).

Онука і правнуки спадкодавця є спадкоємцями за законом, якщо на час відкриття спадщини немає живих того з їхніх батьків, хто був би спадкоємцем. Вони успадковують порівну в тій частині, яка належала б за спадкоємства за законом їхнім померлим батькові чи матері.

Правило про спадкування онуків не застосовується тоді, коли їхній батько або мати живі на час відкриття спадщини, а не одержують спадщину з різних причин (відмовилися від спадщини або за заповітом позбавлені чи усунені від спадщини).

Виходячи із змісту Вашого листа, спадкоємцем будинку є Ваша мама.

Про подальші кроки щодо розв'язання питання про спадкування вказаного будинку Вам необхідно порадитися із нотаріусом.

Пільг не передбачено

Добрий день, шановна редакціє!

Пишу Вам із села. Відколи вийшов новий Земельний кодекс, виникає дуже багато запитань, тому що він потребує роз'яснень, особливо для селян.

У мене виникло таке запитання: чи є якісь пільги для інвалідів війни та праці, ветеранів праці, учасників бойових дій, коли їм виділяється земельний пай?

Мені здається, що повинна бути різниця між тими, хто все життя проробив у колгоспі і тими, хто прийшов працювати до колгоспу пізніше.

*З повагою **М. І. Урбан,***
Хмельницька обл.

Земельний кодекс України, прийнятий 25 жовтня 2001 року, по-новому регулює основні важливі питання земельних відносин.

У зв'язку з цим виникає чимало практичних питань, на які ще немає чіткої відповіді.

Таким є і питання про виділення у натурі земельних часток (паїв), особливо місця розташування земельної ділянки, що виділяється.

Проект закону "Про порядок виділення в натурі земельних ділянок (паїв) та їхній обмін", спрямований на розв'язання цього питання.

З метою формування єдиного масиву земель сільськогосподарських підприємств, власника земельних паїв, що виділяються в натурі (на місцевості), вказані ділянки повинні розташовуватися на межі цього масиву або за бажанням власників їхні земельні частки (паї) можуть бути, на підставі відповідної угоди, обміняні на земельні частки (паї) іншого земельного масиву.

У випадку нерівноцінності земельних часток (паїв), що обмінюються, сторони за угодою міни можуть домовитися про відповідні компенсації у грошовому вираженні або шляхом виконання певних робіт чи надання послуг.

Звичайно, можуть бути запропоновані й інші варіантів.

Коли розв'язується питання виділення земельної частки (паю) на місцевості, то пільги для інвалідів війни та праці, ветеранів праці, учасників бойових дій діючим земельним законодавством не передбачено. Між тим, з'ясовуючи конкретні питання місця надання земельних ділянок громадянам вказаної категорії, дане питання може і повинно бути враховано.

Закон передбачає ось що...

Шановні працівники журналу "Дім, сад, город"!

Звертаюся до Вашого юриста за роз'ясненням (у похилому віці шукаю захисту і правди). Я, медичний працівник, пропрацювала в селі майже 50 років, зараз на пенсії. Маю хату і присадибну ділянку – 0,25 га (як спеціаліст). Не пам'ятаю, у якому році вийшов закон про приватизацію присадибних ділянок. Я приватизувала. Під час розподілу землі за указом президента нам повинні були дати по 2 га землі, нам же видали по 1 га і сказали, що за законом ця земля (пай) переходить у власність.

Ми, службовці, заплатили по 30 грн. оформлення Державного акта, а під час одержання документа мали доплатити решту. Нещодавно секретар сільської ради повідомив, що я не маю права на одержання Державного акта на землю (пай), бо у мене приватизована присадибна ділянка. Багато колгоспників приватизували свої присадибні ділянки і оформляють документи на землю (пай).

Я не юрист, але мені здається, що присадибна ділянка і земельний пай – це різні речі.

У мене такі запитання: чи маю я право на одержання Державного акта на право власності на землю (пай)?

Чи є такий Закон, де було б сказано, що ті, хто приватизував присадибну ділянку, не має права на одержання Державного акта на право власності на землю (пай).

***З повагою А. Варава,** Дніпропетровська обл.*

Згідно із Законом України "Про особисте селянське господарство" від 15 травня 2003 року Ви маєте право розширити свою уже приватизовану земельну ділянку для ведення особистого підсобного господарства за рахунок наданої пізніше земельної ділянки в розмірі 1 гектара з таким розрахунком, щоб загальний розмір земельної ділянки не перевищував 2 гектарів, як це передбачено Земельним кодексом України (ст. 121) для особистих селянських господарств.

Крім того, Ваше землеволодіння може бути розширено також за рахунок дарування земельної ділянки, а також одержання земельної ділянки у спадок, у тому числі й земельної частки (паю).

Готуємо сад до зими

Листопад — останній місяць осені. В цей період усі роботи і в саду, і в ягіднику мають бути спрямовані на підготовку рослин до тривалого зимового спокою.

Плодоносний сад. Плодові дерева тих порід і сортів, штамби і скелетні гілки яких мають шорстку поверхню, треба очистити від відмерлої кори. Якщо цю роботу не виконали у жовтні, то в погожі дні листопада для неї буде саме час. Для цього слід розстелити під деревом плівку, клейонку або мішковину і дерев'яною скребачкою або дротяною щіткою очистити штамб і скелетні гілки від відмерлої кори, стежачи, щоб не травмувати живих тканин. Очищену кору ретельно зібрати і спалити.

Затим приготувати розчин для побілки дерев: 3 кг вапна (сметаноподібної консистенції), 300 г мідного купоросу й 1 кг глини на 10 л води. Цим розчином ретельно побілити штамби, основи скелетних гілок і їх розвилки. Така побілка захищатиме кору дерев від сонячних опіків. Крім того, це добрий дезінфікуючий засіб.

Після обпадання листя добре помітні зимуючі гнізда шкідників саду: бояришниці, золотогуза, яйцекладки непарного шовкопряда. Всі ці гнізда, щитки, яйцекладки знімають, не допускаючи пропусків.

Якщо з якихось причин ви не зробили у жовтні вологозарядкового поливу, то зробіть це тепер, наситивши пристовбурні смуги або круги до 100%-ної вологості ґрунту. Після перших морозів кореневу систему дерев на вегетативних підщепах слід утеплити, замульчувавши пристовбурні круги торфом, компостом, тирсою або іншими сипучими матеріалами шаром 8—10 см.

Усі рослинні рештки слід зібрати до компостної ями.

Молодий сад і ягідники. Проводять аналогічні роботи, як і в плодоносному саду. Крім того, слід обв'язати штамбики і нижні гілки стеблами соняшнику, очерету, пагонами малини, хвойними гілками тощо. Необхідно розкласти отруйні принади (зерно + олія + зоокумарин). Щоб їх не склювали птахи і свійська птиця, приманки треба помістити у трубки довжиною 15—18 см, виготовлені з руберойду або іншого відповідного матеріалу.

У молодому саду потрібно замульчувати пристовбурні смуги всіх дерев незалежно від підщепи, а також у ягідних кущів. Особливо ретельного укриття потребує малина, у якої коренева система розташована досить неглибоко.

Дуже уважним треба бути до строків укриття суничних грядок, які слід мульчувати, коли ґрунт промерзне на глибину 3—5 см. Для укриття можна використати торф, компост, тирсу, солому, глицю та інші матеріали. Головну увагу слід звернути на захист точки росту ("сердечка") і коренів суниці.

У регіонах можливого великого снігопаду бажано із жердин зробити каркас, який захищав би ягідні кущі від розламів. На кущах смородини й аґрусу слід позрізувати верхівки пагонів, уражені борошнистою росою, а також вирізати пагони смородини, уражені стебловою галицею і склівкою. Аби запобігти поломам стебел малини снігопадами, їх знімають з опори, зв'язують у пучки, з'єднуючи з суміжними кущами. За наявності шпалери, пучки пагонів підв'язують до нижнього дроту, а за його відсутності — до тимчасово забитого в ґрунт кілка. Варто зауважити, що пагони малини, пригнуті ближче до землі, краще витримують суворі морози, зберігаючи плодові утворення, ніж ті, що стоять вертикально.

З метою захисту молодих дерев від підмерзання (морозобоїн) і сонячних опіків, їх бажано обприскати вапняним розчином з додаванням, для кращого прилипання, борошняного клейстеру (2 ложки на 10 л).

Укривні сорти винограду знімають з опори, лозу укладають на дно неглибокого рівчачка, обприскують 4%-ним розчином залізного купоросу або 3%-ним розчином мідного купоросу чи іншим фунгіцидом. Затим лозу пришпилюють до землі гачками і з настанням низьких температур укривають підготовленим матеріалом.

Важливо не забути вкрити садові троянди. Їх вкривають ґрунтом, торфом, перегноєм, іншими матеріалами у такій кількості, щоб ґрунт не промерз у зоні окулірування. Вкривати слід лише з настанням низьких температур, щоб уникнути випрівання рослин.

Не забудьте також про пернатих друзів саду: порозвішуйте годівниці, а за їх відсутності виготовте із підручних матеріалів і регулярно поповнюйте відповідним кормом.

О. В. Романов

Як утримати задані розміри дерев

Сучасний інтенсивний сад повинен давати доволі високі щорічні врожаї. Такий сад має гарний вигляд переважно у перші роки після садіння, але через його загущення виникають проблеми з доглядом у наступні роки. Щоб цього уникнути, слід дбати про дотримання рівноваги між ростом і плодоношенням дерев, а на це впливає багато чинників, наприклад, підщепа, ступінь заглиблення саджанця під час садіння (висота місця щеплення), удобрення, полив, проріджування зав'язі, підрізування коренів, а особливо раціональне формування та обрізування дерев.

Визначальний вплив на силу росту дерев спричиняють вибрані підщепи. Незважаючи на досить значну кількість відомих у світі підщеп, для яблуні найважливішою і найпоширенішою підщепою в сучасному плодівництві є карликова типу М9 та її клони. Дерева на М9 — слаборослі, високопродуктивні і забезпечують високу якість урожаю.

На силу росту дерев у саду значно впливає ступінь заглиблення їх під час садіння. Заглиблене садіння суттєво збільшує силу росту дерев, тому саджанець слід висаджувати так, щоб місце щеплення після садіння знаходилося, принаймні, на висоті 15 см над рівнем грунту.

Формування крони та обрізування дерев мають вирішальний вплив на ріст, урожайність і якість плодів, де садівники роблять чи не найбільше помилок.

Завданням формування і обрізування в інтенсивних загущених садах є обмеження вегетативного росту плодових дерев.

Існують розбіжності у визначенні показника оптимальної сили росту дерев, ріст має бути не надмірним, але й не надто слабким. В інтенсивних яблуневих садах на слаборослих підщепах оптимальною вважається довжина однорічних приростів від 5 до 40 см (у середньому 20—30).

Слід застерегти, що будь-яке обрізування дерев після садіння затримує їх плодоношення і зменшує урожай. Тому формування крони у загущених насадженнях має відбуватися практично без застосування секатора, шляхом відгинання гілок донизу. Це радикально послаблює ріст дерева. В свою чергу це призвело до зміни поглядів ("філософії") ведення плодового саду, хоч багатьом вітчизняним садівникам хочеться повернутися до застосування секатора та отримання традиційно довгих однорічних приростів.

Дерева у загущених садах слід формувати у вигляді "просвітленого веретена", компактні розміри яких дають змогу утримати габарити крон у відведеному схемою садіння просторі і забезпечити їхнє оптимальне освітлення. При цьому особливої уваги надають домінуванню провідника — єдиної постійної "гілки" в кроні та верхньої її частини і якщо з'являються пагін чи конкурент провідника з гострим кутом відходження, які неможливо відігнути, то їх відривають. Виламування бічних гілок особливо доцільне у верхній частині крони, це послаблює ріст усієї крони переважно вище місця виламаної гілки.

Крім того, важливо не допустити порушення пропорції між провідником і будь-якою бічною гілкою в кроні, діаметр якої в місці відходження не повинен перевищувати половини товщини провідника (співвідношення 2:1, а ще краще 3:1).

У зрошуваних насадженнях, закладених кронованим садивним матеріалом з достатньою кількістю гілок у кроні, дерева яблуні після садіння, як було вище зазначено, зовсім не обрізують, а відгинають їх до горизонтального чи пониклого положення. Це ефективний засіб для ослаблення росту, підвищення врожайності та зменшення трудозатрат на обрізування дерев. Зазвичай, при цьому вони слабше ростуть, але без обрізування активно формують генеративні бруньки й інтенсивно плодоносять у наступному році.

На другий рік дерева добре плодоносять і активність процесів росту обмежується, бо найкращим "гальмом" будуть яблука, які знаходяться на дереві. У верхній частині крони продовжують виламувати конкурентні провіднику пагони, формуючи веретеноподібну крону.

Починаючи з третього — четвертого років і в подальшому запроваджують відновлювальне обрізування, що стане запорукою щорічного плодоношення.

Вирізування рекомендується вести, залишаючи сучок заміщення 5—7 см. При цьому вирізана гілка заміщується однорічним пагоном, який виростає з основи цього ж пагона. Слабкі плодоносні гілки, як правило, залишають без обрізування. Підкреслюю: найкраще, коли після обрізування у кроні дерева залишаються наполовину тонші від провідника гілки та пагони, які ростуть помірно щедро плодоносять.

У насадженнях старшого віку занадто довгий провідник. У червні після досягнення зав'яззю розмірів грецького горіха його укорочують, відламуючи над бічною плодоносною гілкою, не допускаючи обрізування секатором. Висоту дерева обмежують з розрахунку 0,7 ширини міжрядь.

Основне (зимове) обрізування плодоносних дерев на слаборослих підщепах розпочинають наприкінці лютого — на початку березня, коли мине загроза пошкоджень низькими температурами і узгоджується з очікуваним рівнем урожайності. Під час обрізування слід зберігати тенденцію до формування веретена, підтримуючи у дерева конусоподібну форму. Спочатку видаляють надто сильні гілки, дотримуючись пропорції 2:1, а потім переходять до "деталей", видаляють також вертикально розташовані гілки, які не схильні до плодоношення.

у загущеному інтенсивному саду?

Доцільно звернути увагу на підвищення висоти штамба, тому якщо необхідно видалити гілку в загущеному місці крони, у першу чергу вирізують найнижче розташовану.

При інтенсивному рості дерев, з метою його ослаблення на 20—30%, обрізування верхньої частини крони варто перенести на більш пізній період і закінчити не пізніше, як через два тижні після цвітіння. Відтягування строку обрізування до червня може спричинити здрібнення плодів.

Літнє обрізування виконують за місяць до збирання врожаю, вирізуючи сильні вертикальні пагони та загущені місця у кроні з метою покращення забарвлення плодів. Звичайно це потребує додаткових трудозатрат, однак, тільки працюючи індивідуально з кожним деревом можна досягнути високої і стабільної продуктивності насаджень та якості плодів.

Поряд з обрізуванням дерев проріджування зав'язі вважають одним з найважливіших заходів догляду за плодовим садом. Безконтрольне перевантаження дерев плодами небезпечне і загрожує періодичністю плодоношення й наступним надмірним ростом дерев та втратою ними конусоподібної форми крони у неврожайні роки.

Відомо, що формування генеративних бруньок відбувається головним чином з червня по кінець вересня й закінчується у ранньовесняний період наступного року. Цей процес не відбувається поблизу місць розташування зав'язі і плодів, насіння яких виділяє відповідні "гальмівні" гормони (природні регулятори росту) та перехоплює необхідні для формування генеративних бруньок поживні речовини і як наслідок — такі дерева "відпочиватимуть" у наступному році.

Проріджування можна виконувати обприскуванням дерев хімічними препаратами, — помонітом, карбарилом, етрелом, сечовиною та іншими. Найефективнішим й найбільш безпечним для навколишнього середовища є ручне проріджування, але воно потребує затрат праці і часу. Тому цей захід використовують додатково до хімічного проріджування, головним чином на молодих деревах та за наявності слабкого цвітіння. Для всіх сортів за нормального цвітіння залишають один плід на суцвіття, а при сильному цвітінні — на відстані 5 см один від одного.

Проріджування зав'язі недоцільно виконувати занадто пізно. Хоч видалення частини зав'язі навіть наприкінці липня за сприятливих умов покращує якість залишених на дереві плодів, однак інша, не менш важлива мета — запобігання періодичності плодоношення, — може бути досягнута тільки тоді, коли надлишок зав'язі усувають за один—два тижні після цвітіння.

Великою вадою інтенсивних садів є занадто сильний ріст дерев і відсутність сформованих верхівкових бруньок на кінцях приростів, адже ріст повинен закінчитися в липні. Якщо процеси росту триватимуть занадто довго, менше сформується генеративних бруньок під урожай наступного року та зросте загроза вимерзання кінцівок пагонів узимку.

Сила росту і час його закінчення найкраще регулюються обмеженим збалансованим удобренням та помірним зрошенням. Варто перенести строк азотного підживлення насаджень з кінця травня на початок квітня. Хочеться звернути увагу на важливість позакореневого підживлення макро- та мікродобривами, а також обприскування препаратами кальцію, щоб краще зберігалися плоди взимку.

Сильнорослі дерева створюють більше проблем із захистом від хвороб і шкідників. Тому протягом сезону необхідно вести ретельний хімічний захист від шкідників і хвороб для отримання якісних плодів, належного закладання генеративних бруньок та запобігання періодичності плодоношення.

Тільки дерева яблуні з помірним ростом здатні щорічно плодоносити високоякісними плодами. Тому за очікуваного посиленого росту, наприклад, за відсутності урожаю внаслідок заморозків чи граду, слід вчасно виконати необхідні процедури, щоб не допустити надмірного загущення крон.

Цьому запобігають підрізуванням коренів з одного боку ряду, виконуючи це перед цвітінням на відстані 40 см від штамба (відстань зростає із збільшенням ширини міжряддя), до глибини 30—40 см. За необхідності підрізування виконують після цвітіння з протилежного боку. Підрізування коренів дає ефект на протязі одного — двох років, після чого його, за необхідності, повторюють. Не слід цього робити у насадженнях з деревами, ослабленими хворобами, та за їх недостатнього мінерального живлення.

Надто сильний ріст 12—15-річних дерев, особливо за відсутності зрошення гальмується, коли замість підрізування коренів виконують надрізи на штамбах, завдяки чому уникають стресу від недостатнього вологозабезпечення рослини. Процедуру здійснюють у середині березня чи наприкінці травня надрізуванням штамбів до третини діаметра на висоті 30 см від рівня грунту, а за сильного росту — з іншого боку на висоті 30 см від першого надрізу.

Таким чином, щоб утримати габарити крон у відведеному схемою садіння просторі, домогтися регулярного і щедрого плодоношення, утворення високоякісних плодів та високої економічної ефективності, необхідно виконати увесь ланцюг технологічних вимог. Бо виконання одного тільки обрізування може викликати надто сильну реакцію дерева і непередбачувані кінцеві результати. Одним словом, за рахунок одного обрізування не можна буде втримати дерева у відведеному їм схемою садіння просторі.

Технологія — ось основний інструмент для підтримання відповідних габаритів дерев у загущених інтенсивних садах.

Насамкінець хочу сказати, що найефективнішим інструментом може бути кваліфікований догляд за садом, щоб на переважній більшості однорічних приростів наприкінці вегетації заклалися генеративні бруньки, з яких у наступному сезоні утворяться квітки і плоди, що "автоматично" відігнуть їх до поникслого положення.

Набувши досвіду — побувавши на семінарах з участю зарубіжних і вітчизняних спеціалістів, побачивши та посадивши власний інтенсивний сад, я переконався в ефективності нової технології.

В.Ф.Левенець,
м. Кривий Ріг

Кролі — не лише хутро, а ще й дієтичне м'ясо

М'ясо кролів є джерелом повноцінного білка, мінеральних речовин і вітамінів. До того ж, на відміну від бройлерного, це так зване біле м'ясо, що має невисоку калорійність (*табл. 1*).

Таблиця 1. Енергетична цінність продуктів

Продукт	Енергетична цінність, ккал в 100 г
М'ясо кролів	151
Свинина	305—602
Баранина	198—298
Кури, курчата	159—206
Індичка	194
Риба горбуша	147

Кролячий жир більше ніж в інших сільськогосподарських тварин має поліненасиченних жирних кислот, які перешкоджають відкладенню холестерину в артеріях людини. Саме тому кролячі продукти мають низький вміст холестерину (табл. 2).

Таблиця 2. Якісні показники жиру та м'яса деяких тварин

Тварини	Вміст поліненасичених жирних кислот у жирі, %	Вміст холестерину, мг на 100 г
Кріль	35,5	25
Свиня	9,1	74—126
Велика рогата худоба	4,2	37—48
Вівця	4,2	35—84

Ослаблення пам'яті, зниження розумової діяльності, погіршення сну, підвищення нервової дратівливості, запаморочення, слабкість у ногах, болі і судоми в литкових м'язах — симптоми хвороб, пов'язані, перш за все, з підвищеним вмістом холестерину.

Вітамінний та мінеральний склад кролячого м'яса практично незрівнянний ні з яким іншим м'ясом. Так, у ньому міститься значно більше вітамінів В і РР, ніж у яловичині та баранині. Багато в ньому заліза, фосфору і кобальту, в достатній кількості є марганець, фтор і калій. Водночас у кролятині мало солей натрію, завдяки чому вона незамінна у дієтичному харчуванні. Тому насамперед рекомендована тим, хто страждає на харчову алергію, захворювання серцево-судинної системи, шлунково-кишкового тракту, печінки, порушення обміну речовин. Продукти з кролячого м'яса особливо необхідні для хворих на цукровий діабет — захворювання, що найшвидше поширюється у світі, і яке стало уже серйозною загрозою для життя українців.

Проте кролівництво в останні десятиріччя розвивається нерівномірно. Так, у 1970 р. в усіх категоріях господарств колишнього Союзу вироблено 125 тис. т. кролячого м'яса, а в 1975 — 293,2 тис. т. Починаючи з 1976 р., у зв'язку з підвищенням цін на комбікорми й особливо у зв'язку з епізоотіями (міксоматоз і вірусна геморагічна хвороба) виробництво кролячого м'яса зменшилося до такого рівня, що органи державної статистики навіть припинили їхній облік.

Тим часом розвиток кролівництва в країнах Європи і, особливо, Китаї, продовжує набирати темпів. І сьогодні кроляче м'ясо, завдяки його дієтичним властивостям, цінується значно дорожче за свинину, яловичину та м'ясо птиці.

З метою збільшення використання кролячого м'яса населенням у країнах Африки здійснюється міжнародний проект із створення кролеферм біля сімей, що мають обмежені ресурси. Програма передбачає також організацію збуту кролів.

Великої втрати кролівництву можуть завдати хвороби — міксоматоз та вірусна геморагічна хвороба.

Своєчасна вакцинація, як показав досвід ряду фермерських господарств, дають належні результати. Проте у зв'язку з тим, що зараження кролів відбувається за контакту з хворими тваринами через корми, інвентар, спецодяг і спецвзуття персоналу, що доглядає за цими тваринами, а також через птахів, гризунів та інших тварин, суворе виконання і контроль за ветеринарно-санітарними заходами на територіях можливої появи збудників хвороби повинно бути організовано на державному рівні. І тут слід враховувати, що мисливці, котрі відстріляли хворих зайців, знімаючи з них шкірки, також можуть механічно перенести вірус на ферму.

Використання лікуально-профілактичних добавок, що підвищують можливості природної системи саморегуляції організму, значо знижує ризик виникнення вказаних хвороб у господарствах, а на фоні своєчасної вакцинації практично, як показав досвід, запобігає йому.

Науково й експериментально доведено дієве застосування лікувально-профілактичної кормової добавки "Мінерол" (ТУ 46-45.292-97). Використання Мінеролу в кількост 2%, як засвідчує практика, не тільки півищує середньодобові прирости кролів, а й сприяє високому їхньому збереженню.

Важливим чинником, що впливає на збереження поголів'я, є надійне забезпечення кролів водою.

Досить поширений факт канібалізму на кролефермах, причиною якого є не тільки внутрішньовидова конкуренція і чинник природного відбору, а й, як встановлено досвідом, відсутність води, зокрема в нічний час.

Потреба кролів у питній воді значно збільшується під час годування їх сухими гранульованими кормами з високим вмістом білка (100 мл води на 1 кг живої маси або 200 мл на 100 г гранульованого корму). Особливо багато води потрібно сукрільним і лактуючим кролицям. Влітку кролиця з сімома кроленятами віком 0,5—3 міс. може випити до 3,5 води. Поять кролів щодня — вранці й увечері, але вода в клітці повинна бути постійно.

Взимку бажано давати підігріту (до 35—39°С) воду не менше двох разів на добу. Під час годування кролів досхочу основну частину води вони випивають у вечірній і нічний час, тобто в той період, коли споживають найбільшу кількість кормів. Кращим способом задоволення потреби в питній воді є організація автоматичного напування.

Використання подібного годування, відповідно до фізіологічних потреб організму — найзначущіший чинник успішного розвитку кролівництва.

За такого стану особливу роль у підвищенні продуктивності і збереженні кролів, а також у виробництві якісної хутряної продукції, як показали дослідження, можуть відігравати речовини, що збалансовують з урахуванням раціону по білках й особливо — сірки.

Відомо, що обмін сірки в організмі тварин тісно пов'язаний з загальним обміном і найчастіше відбувається паралельно з обміном азоту. Тому забезпечувати тварини сіркою необхідно з урахуванням азоту. Про щонайбільше кількісне співвідношення вказаних поживних елементів у раціоні для кролів у доступних інформаційних джерелах не згадується. Відомо, що для дієвого використання азоту в організмі великої рогатої худоби співвідношення азоту й сірки має бути 10—12:1, а також відомо, що оптимальний вміст сірки в раціоні високопродуктивних овець повинен бути на рівні 3,5—3,9 г/кг сухої речовини корму. Це свідчить про те, що відомими традиційними кормами забезпечити таку потребу тварин у сірці неможливо, тому її необхідно використовувати у вигляді добавок. Вважається, що сірка краще засвоюється з амінокислотами, які містять сірку, зокрема, з метіоніну.

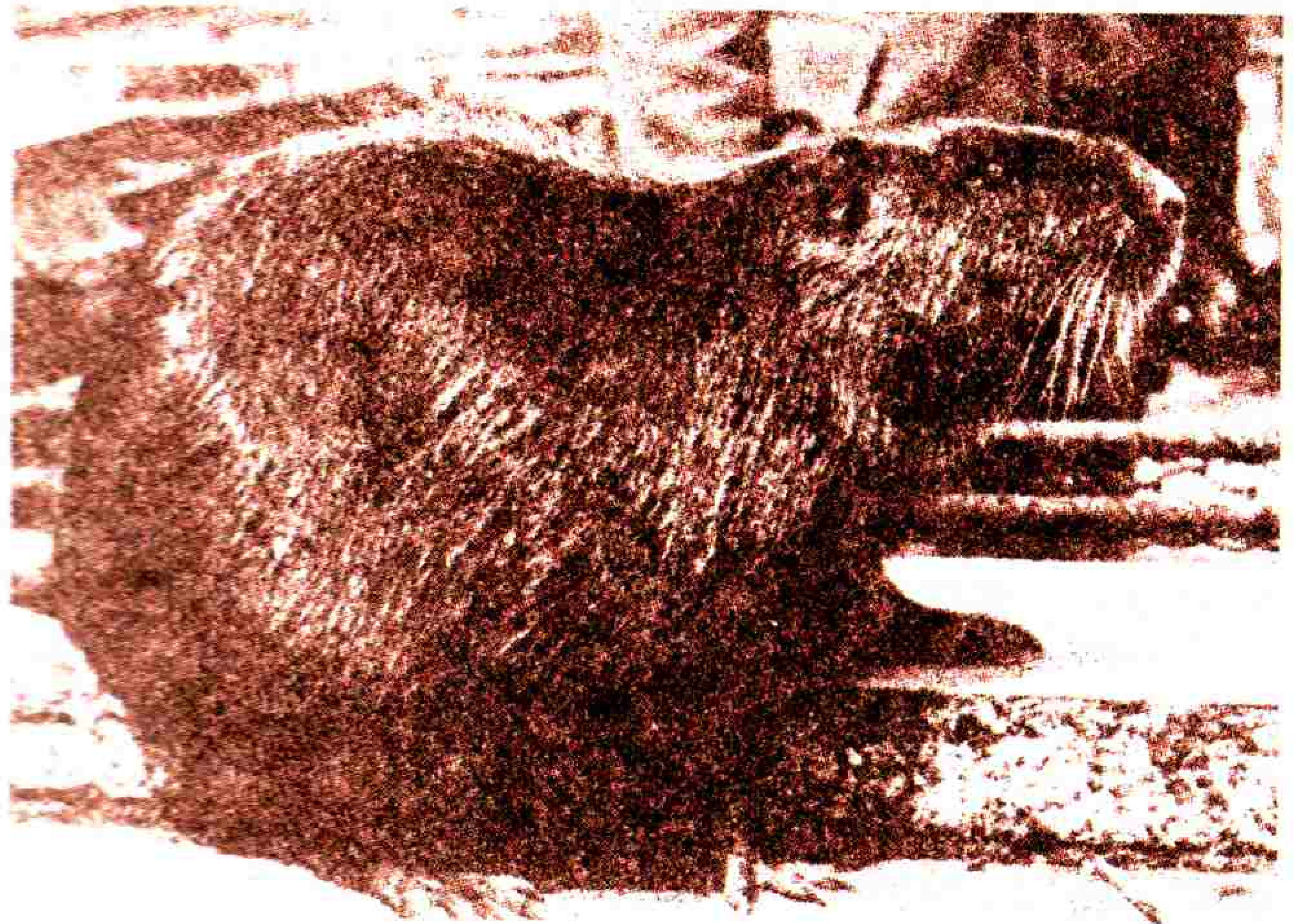
Для підвищення збереження кролів і збільшення їхніх середньодобових приростів апробовано використання кормової добавки "Провумін" ТУ У 46.15.428-99, що містить метіонін. Залежно від рецепту вона може містити до 12 г/кг сірки.

Встановлено, що за використовування вказаної добавки в кількості 8% у раціоні молодняка кролів, яких вирощують на м'ясо, середня маса кролів віком 90 днів досягала 2650 г за 100%-ної їхньої збереженості. До того ж співвідношення азоту до сірки в раціоні було рівним 9:1.

Л.Борисенко,
доктор с.-г. наук,
Інститут ветеринарної медицини УААН

(Продовження в наступних номерах)

Тим, хто розводить нутрій

На жаль, багатьох коштовних хутрових звірів люди майже знищили через їхній волосяний покрив. Така ж доля спіткала і нутрій на південноамериканському континенті. Великий попит на їхнє хутро сприяв тому, що на початку минулого століття нутрій стали розводити на фермах. Крім шкурок, нутрія дає і високоякісне м'ясо.

Батьківщина нутрій — Південна Америка. І дотепер колонії цих диких звірків можна знайти у важкодоступних місцях у Парагваї, Аргентині і Патагонії. Вони населяють береги рік і озер, густо зарослих прибережною рослинністю, що служить їм основою годівлі і захистом від ворогів. У берегах нутрії риють короткі підземні нори, у яких самки виводять щенят. Вхід до нори влаштовують нижче рівня води. У тепліших областях нутрії споруджують лише гнізда з водяних рослин. До Європи цих звірків завозили, головним чином, з басейну ріки Парани і з Патагонії.

Середовище існування нутрій вимагало від них уміння рухатися по суші й у воді, що наклало відбиток на їхній зовнішній вигляд. Тулуб нутрії має пишний волосяний покрив з добре розвинутим остьовим волоссям, яке захищає ніжнішу частину смуху і поверхню тулуба від механічних пошкоджень. Під ним росте коротший, густий і хвилястий підпушок, волоски якого створюють між собою дрібні повітряні порожнини, що захищають поверхню тіла від холоду і перешкоджають зайвому намоканню шкіри.

Тулуб нутрії видовжений, спина дуже вигнута. Довжина тулуба дорослих тварин від носа до кореня хвоста 500—700 мм. Голова відносно велика, тупоноса, з вираженими дотиковими вусами в ділянці губ. У нутрії 20 зубів. Найхарактерніші (їх добре видно) — дві пари могутніх різців, коричневого або жовтогарячого забарвлення. Шия відносно коротка. Передні кінцівки менші і служать для притримування їжі. Задні кінцівки дужчі, на них по 5 пальців, чотири з'єднані плавальними перетинками, п'ятий вільний. Тулуб нутрії завершується міцним хвостом завдовжки 300—400 мм, що має круглий перетин і на кінці звужений. Хвіст вкритий лускатою шкірою і рідкими щетиноподібними волосками.

Доросла нутрія важить 5—6 кг, старі самці можуть

досягати 8—12 кг. Самки трохи менші за самців такого ж віку.

Однією з особливостей нутрії є плавальні перетинки на задніх кінцівках. Для руху у воді пристосована і ротова порожнина. Губи з різцями відокремлюються воронкоподібною шкірною складкою, яка під час перебування звірка під водою закриває порожнину рота і перешкоджає потраплянню до неї води. У носових і вушних отворах є клапани, що затуляються під час занурення у воду. Запас повітря в легенях дає змогу нутрії залишатися під водою кілька хвилин.

Ще одна особливість — молочні залози (їх у нутрії 4—5 пар) розташовані на боках самки, на відміну від інших тварин, у яких вони розташовані на животі. Сім'яники самців зосереджені не в мошонці, а в паховому каналику, тому під час зовнішнього огляду їх не видно.

Вагітність у нутрій триває 128—133 дні. Щенята народжуються оброслими волоссям, видющими, вони здатні чути, з уже прорізаними молочними зубами.

З органів чуття у них добре розвинуті нюх, дотик і слух. Зір у нутрій пристосований бачити вдалину, поблизу нутрія бачить погано. Для нутрій характерна велика незлагідність із тваринами з інших груп, а часто й із слабшою особиною у своїй групі. Ця нетерплячість іноді переходить в агресивність.

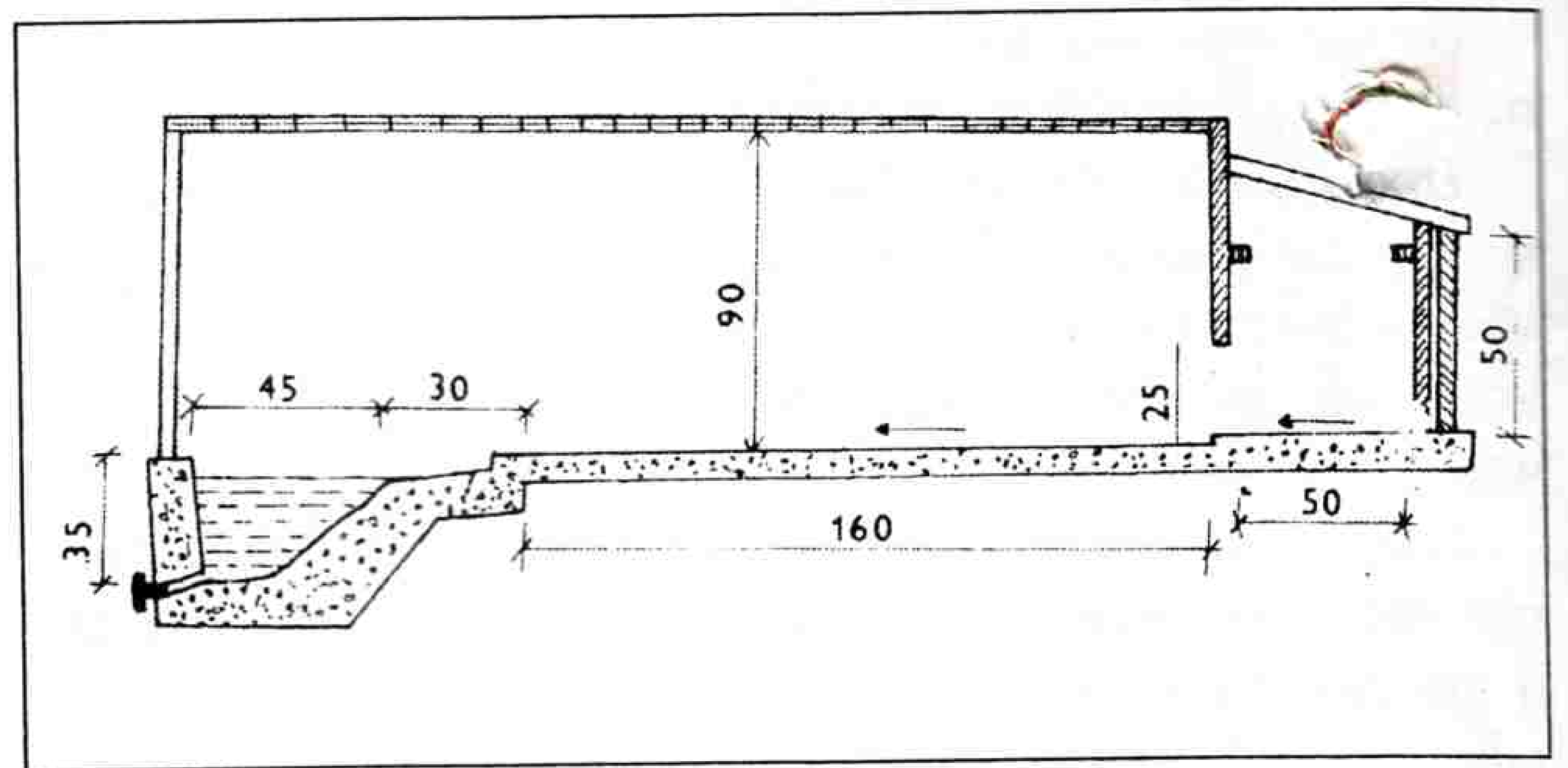
Нутрії зберегли своє природне забарвлення волосяного покриву і за розведення в неволі (на фермах). Цей тип забарвлення називається "стандартне забарвлення нутрії" або "стандартна нутрія". За забарвленням нутрій поділяють на сіро-коричневих, у яких переважає відтінок від сірувато-коричневого до піщаного, і стандартних жовтогарячих з червонясто-коричневим відтінком волосяного покриву на боках і на підчерев'ї.

На сьогодні виведено різні кольорові різновиди нутрій. Найпоширеніші — чорні, білі, золотаві, сапфірові і т.п. Схрещуванням окремих кольорових різновидів було виведено інші кольорові типи. Так, наприклад, з'явилася сріблясті нутрія.

Розведення нутрій найкраще починати з стандартної нутрії, що вирізняється найвищою плодючістю та якістю волосяного покриву. Кольорові різновиди може розводити лише досвідчений звірівник, який знає, як запобігти несприятливому впливу небажаних чинників. У них часто спостерігається зниження плодючості і життєдіяльності дитинчат, вади волосяного покриву у кольоровій зрівнюваності шкурок тощо. Закупівельні ціни на кольорові шкурки сьогодні не вищі від стандартних, що також на користь розведенню нових різновидів нутрій.

Нутрії не дуже вибагливі до умов утримання, однак мають своєрідні потреби. Найважливіше — кормів має бути достатньо. Хоча основним кормом є зелений корм, а взимку — сіно, варто знати, що нутрії потребують і концентрованих кормів. Звірівник повинен мати у своєму розпорядженні достатню кількість зерна, головним чином ячменю, пшениці, кукурудзи або ж різних кормових сумішок, сухарів і т. п. Без таких добавок не можна розводити нутрій. Узимку потрібно мати достатню кількість соковитих кормів, наприклад, картоплі, буряків, моркви тощо.

Крім того, звірівник повинен мати у своєму розпорядженні належну ділянку (сад, подвір'я і т. п.), розташовану якомога далі від гамірних доріг з інтенсивним рухом. Розміри ділянки залежать від того, який спосіб утримання звірів вибере господар. Найчастіше нутрій утримують у звичайних вигулах з будиночками і з басейном, який повинен бути достатньої площі і мати джерело води

Класична схема розміщення нутрій у загонах (розміри у сантиметрах)

(струмок, водопровід і т. п.). За кліткового утримання місця потрібно менше, оскільки клітки можна поставити в тепличні будівлі (сараї тощо). У клітках облаштовують невеликі резервуари з водою або ж нутрій утримують без води. У такому разі в клітках ставлять тільки напувалки.

Місце, де утримують нутрій, відокремлюють від місць для свійських тварин, птиці. Для розміщення нутрій не придатні занадто сонячні місця (влітку нутрії потерпають від перегрівання), а також холодні уловогини і місця, де віють сильні вітри.

Цих звірків (племінні групи, сім'ї, відлученців), скажімо в Чехії і Словаччині, найчастіше утримують у загонах зав-

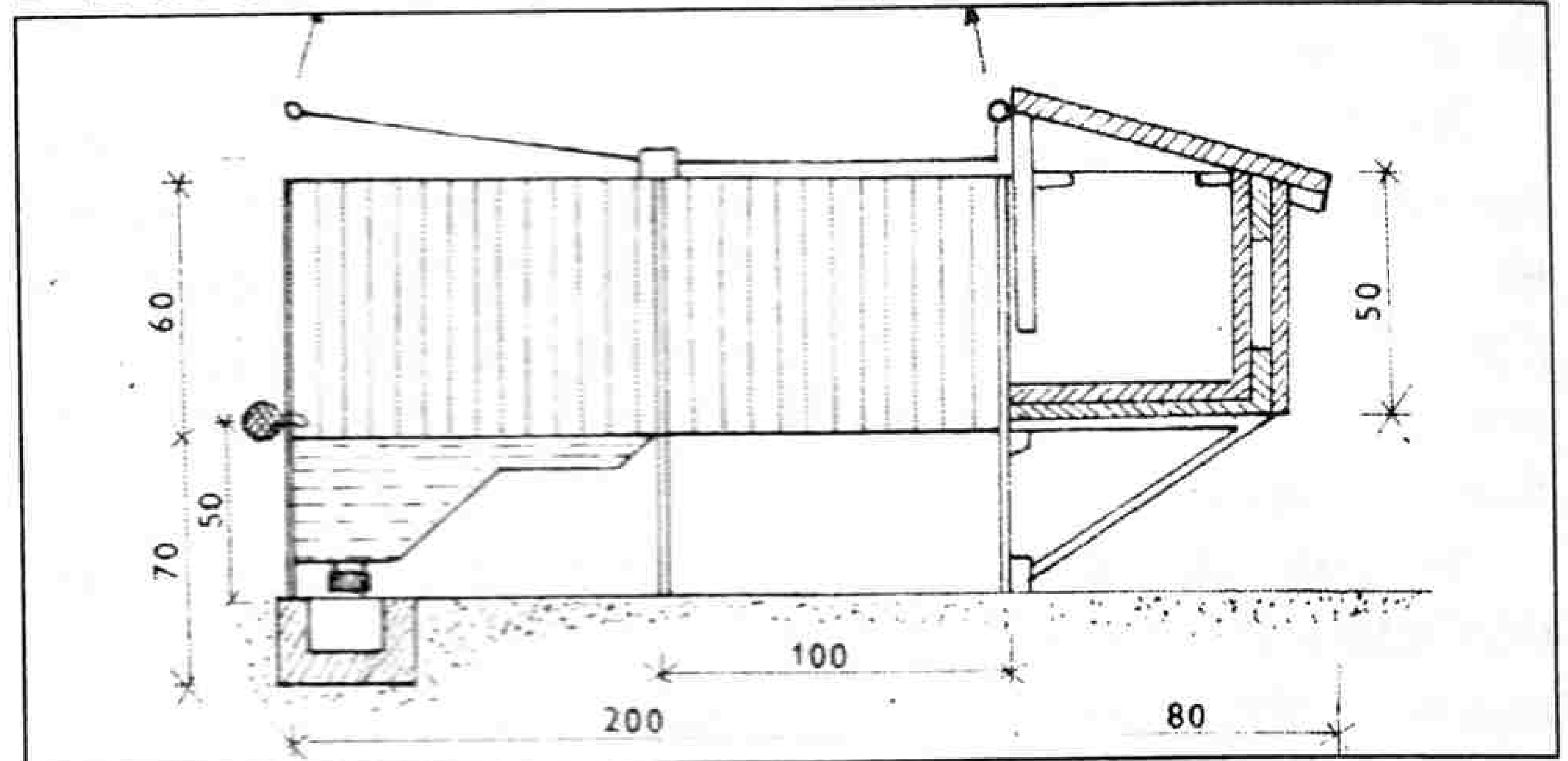
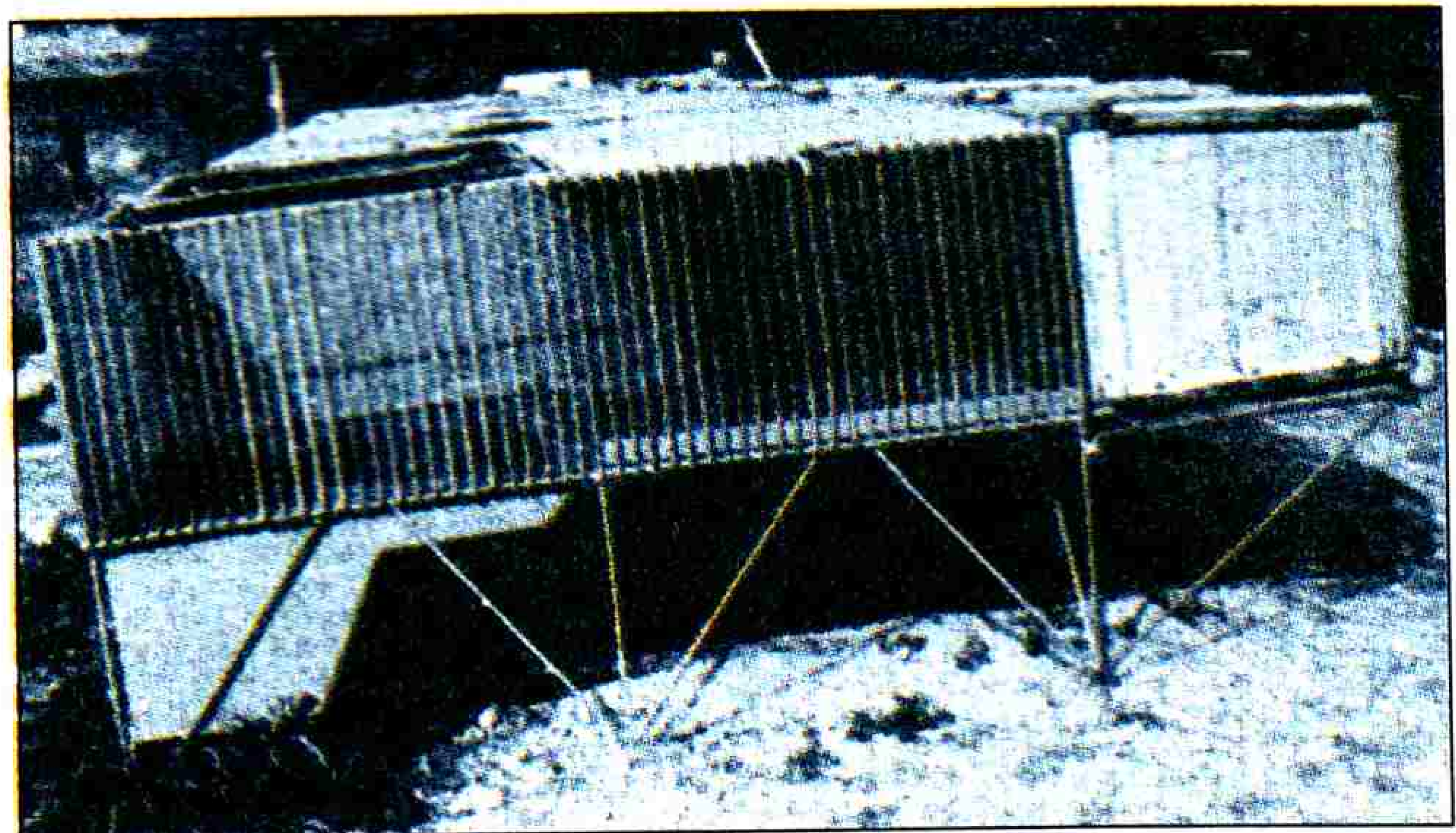

Схема об'єкту для розміщення нутрій у клітках

ширшки 1,2—1,5 м і завдовжки 1,6—2 м з бетонною підлогою, яка має невеликий ухил і вхідний отвір до басейну з водою. На переході з надземної частини загону до басейну влаштовують так званий ослін. Це мілка частина басейну, завширшки приблизно 300 мм, що поступово переходить у власне басейн, глибина якого 350—450 мм. У найнижчій частині басейну облаштовують випускний отвір. У задній частині загону обладнують будиночок, ширина якого відповідає ширині вигулу, а глибина становить 600—800 мм. Оскільки будиночок слугує для захисту тварин від несприятливої погоди, він повинен мати теплоізоляцію. Будиночок може бути із цегли з цементною штукатуркою або з іншого відповідного ма-

У таких клітках у Чехії утримують нутрій

теріалу. Якщо він дерев'яний, то з середини його треба оббити бляхою, щоб нутрії не могли обгризати стіни. Зверху будиночок прикривають відкидною кришкою з дощок, оббитих толем. На висоті приблизно 0,5 м від підлоги будиночка на стінках можна зробити невеликі виступи, на які взимку кладуть сітчасті рами з сіном для годування тварин та утеплення. Огорожа загонів з боків і спереду має бути заввишки 800—900 мм, з міцного гладенького матеріалу, наприклад, з етернітових плит, металевого листа, бетону тощо. Сітчаста огорожа непридатна, тому що тварини через неї бачать одне одного, це їх нервує, через сітку вони можуть і перелізти. Щоб краще використати простір і зменшити витрати на спорудження огорожі, можна будувати блоки вигульних двориків з басейном загального заповнення. Водний простір між окремими вигулами в такому разі треба розділити частими металевими гратами, що перешкоджають тваринам пролазити одне до одного.

Щоб запобігти стиранню вовни на череві тварин — найкоштовнішої частини шкурки — підлога у вигулах має бути гладенькою. Перехід із суші до басейну необхідно виконати так, щоб тварини, особливо молодняк, могли без зусиль виходити з води. На ослінчиках тварини прохолоджуються у спекотні дні і з задоволенням розчісують вовну. Розміри вигулів необхідно розраховувати відповідно до передбачуваного поголів'я тварин, яких плануєте розмістити в будиночку.

Клітки для нутрій виготовляють з металу, бо дерево вони розгризають. Стінки кліток можуть бути з металевого листа сітки, із залізних прутів і т.п. Зверху клітки повинні зачинятися, щоб нутрії з них не вилазили. Підлогу роблять або із суцільного металевого листа, або гратчастою, виготовленою з сітки з вічками не більше 25 х 25 мм. Клітки встановлюють на ніжках заввишки приблизно 0,5 м: висота кліток 0,6 — 0,8 м.

Якщо кліткове утримання нутрій хочуть поєднати з використанням басейну, то він має бути металевим, і зроблений так само, як за вигульного утримання. За кліткового утримання (без купання тварин) у клітках установлюють тільки напувалки з водою. У задній частині клітки обладнують дощату будку, оббиту зсередини металевим листом, плитами з етерніту або гераклиту тощо, зверху її прикривають дерев'яною відкидною кришкою. Клітки розташовують або на відкритому місці, прикриваючи їх кришками, або під навісом. Узимку бічні стінки слід утеплювати. Але, якщо є можливість, то краще на зиму забирати їх до сараю чи комори.

Нутрія — полігамна тварина, тобто одного самця можна утримувати з кількома самками. На цьому грунтується і найпоширеніший спосіб розведення нутрій — сімейний (гаремний). За нього в одній клітці (вигулі) протягом року утримують 4—6 самок та одного самця. Тут вони запліднюються, народжують щенят і тут же вирощують молодняк аж до відсаджування у віці 6—7 тижнів. Перевага способу в тому, що парування відбувається без втручання звірівника, він лише стежить за ходом вагітності самок, народженням дитинчат і їхнім вирощуванням.

За групового розведення у великому загоні разом утримують численну групу самок з кількома самцями. Після спарювання тварин звірівник через певний час ділить вагітних самок на невеликі, по 5—7 голів, групи й відсаджує їх до окремих вигулів, де і відбувається щеніння. Цей спосіб розведення не рекомендується для звичайної практики головним чином через агресивність самців між собою. Вади його у тому, що тварини часто ранять один одного, до того ж не можна встановити походження щенят по батьківській лінії.

Достеменно визначити походження щенят по батькові та матері можна лише за парного (моногамного) розведення, коли в клітці утримують одну пару — самця і самку. Однак за цього способу потрібно мати більше кліток і значно більше витрачається кормів.

Складніший спосіб розмноження — так зване ручне парування: самця підсаджують до самки, коли в неї почнеться охота.

Роблять і по-іншому: самця підсаджують до самки на 1—2 місяці, а коли вона завагітніє, його підсаджують до інших самок. Так можна здійснювати і за розведення родинами. Однак ці способи може застосувати тільки досвідчений звірівник.

Початківцям найкраще починати розводити нутрій з гаремного способу. Для цього слід придбати 2—3 родини стандартних нутрій. Обладнуючи вигули або клітки, варто враховувати ще й те, що, крім кліток для племінних тварин, для кожної родини потрібні ще дві клітки, куди розміщуватимуть відсаджених щенят — окремо самочок і самців. Необхідно також мати певний резерв корисної площі для тварин у разі, якщо надумаєте розширити господарство або виникне необхідність, не передбачена раніше, розділити виводки з великою кількістю щенят тощо. Коли набудете певного досвіду щодо догляду, вивчите потреби нутрій у кормах, ви зможете розширити своє господарство і розводити нутрій складнішими способами.

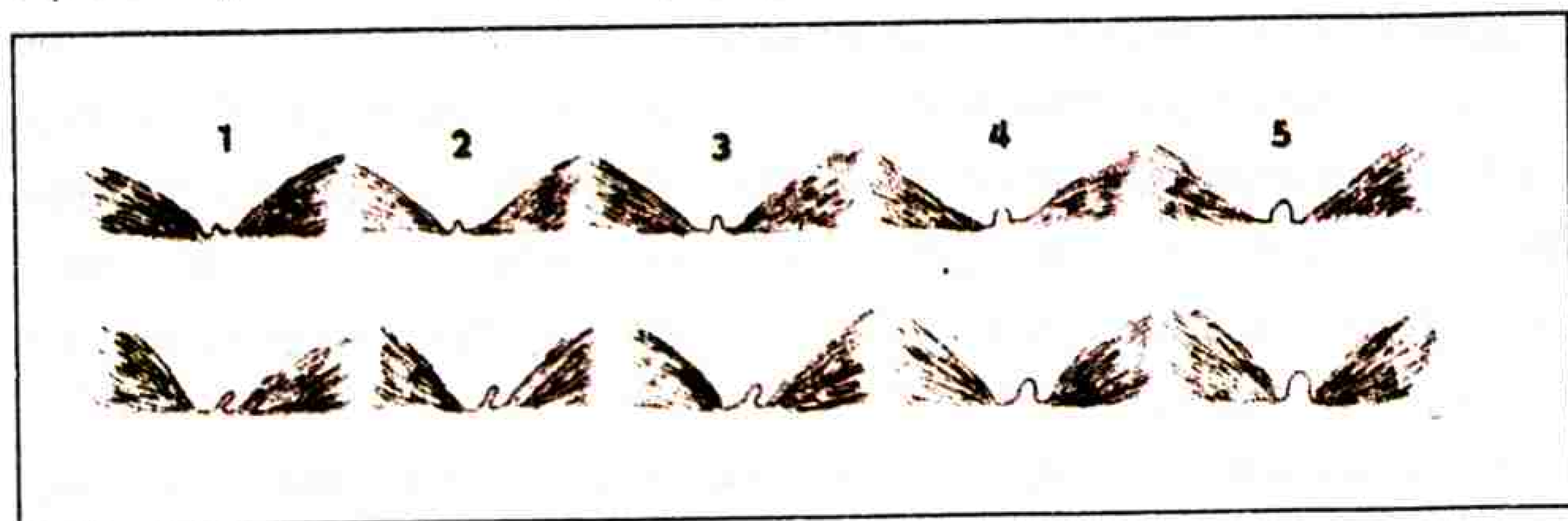
На плем'я самочок відбирають у віці 7—8 місяців з живою масою не менше 3,5 — 4 кг. Самці повинні бути на 1—2 місяці старші за самочок і живою масою не менше 4—4,5 кг. Сім'ю утворюють з 4—7 самочок (найкраще із сестер або напівсестер, оскільки родинні тварини краще уживаються одне з одним і одного неспорідненого самця. Тварини мають походити від батьків з належною продуктивністю, екстер'єром, особливо волосяним покривом, мати задовільний стан здоров'я і бути нормально відгодованими.

За статтю нутрій розрізняють за статевими органами біля анального отвору. У самочок статеві органи (піхву) видно відразу під заднепрохідним отвором, у самця статевий орган (пеніс) розташований у кількох десятках міліметрів від анального отвору. Крім того, самець більший і важчий за самку, голова у нього також більша.

Самка, як тільки підсадили до неї самця, стає роздратованою. Коли ж настає охота, вона поступово з ним зближується, що закінчується їхнім спарюванням. Запліднена самка вже спокійніша, відпочиває і годується разом із самцем. Самки приходять в охоту приблизно кожні 28 днів, однак період між тічками може коливатися у межах 9 — 40 днів. Якщо спарювання відбудеться не відразу, то самець запліднить самку в наступну охоту, тобто протягом 1—1,5 місяця мають бути запліднені усі самки.

Вагітність нутрій, як зауважувалося вище, триває досить довго — 128—133 дні. Виявити вагітність і стежити за її перебігом можна за величиною сосків молочних залоз. Перед заплідненням соски молодої самки бувають завбільшки із шпилькову голівку, а наприкінці другого місяця вагітності досягають у довжину вже 2,5—3,5 мм. У самок старшого віку довжина сосків не змінюється, але в міру розвитку вагітності соски стають товщими і на їхніх кінцях лущиться шкірочка. Досвідчений звірівник уста-

новлює вагітність у першій половині її перебігу також і промацуванням плодів у черевній порожнині.

Визначення вагітності в нутрій за збільшенням сосків: I — соски самок, запліднених уперше: 1 — безплідних; 2 — на першому місяці вагітності; 3 — на другому місяці вагітності; 4 — на третьому місяці вагітності; 5 — перед щенінням; II — соски старшого віку самок: 1 — безплідних і на першому місяці вагітності; 2 — на другому місяці вагітності; 3 — на третьому місяці вагітності; 4 — перед щенінням; 5 — лактуючої самки (за Куклою).

У перших виводках у нутрій звичайно буває менше щенят, потім, починаючи приблизно із шостого виводку, їхня кількість коливається від 4 до 8. Самки після трирічного віку приносять уже менше щенят. У виводку може бути від 1 до 12 щенят і більше.

Щенята відразу ж після народження дуже жваві, бо в них уже є зуби, вони на 3—4-й день починають їсти твердий корм. Але найважливіша складова їхнього харчування — материнське молоко. Найбільше молока утворюється в період між 2—4 тижнями лактації, потім його кількість зменшується. У віці 7 тижнів (50 днів) щенята вже можуть обходитися без материнського молока і їх можна відсаджувати від самки.

Відсаджений молодняк приблизно одного віку вирощують великими групами, кількість яких залежить від наявної площі для утримання. Відразу після відлучення (якщо є така можливість), але не пізніше, ніж настане статева активність (4-місячний вік), необхідно відокремити самців від самок. У віці 7 місяців тварин відбирають на плем'я, а інших протягом восьмого місяця життя поступово забивають, знімаючи з них шкурки.

З чеського досвіду підготувала
Г.Коваленко

(Далі буде)

Проблема лейкозу ВРХ

Доброго дня, дорога редакціє!

Я шанувальниця журналу "Дім, сад, город" і передплачую його уже багато років.

Велике до Вас прохання: надрукуйте, будь ласка, на сторінках журналу про захворювання ВРХ на лейкоз.

На мою думку, це зацікавить багатьох читачів.

Я живу в місті, корови не тримаю, купую молоко, яке привозять на продаж селяни.

Останнім часом корови в селах хворіють на лейкоз. Виникло таке становище. Корову, від якої я купую молоко, дослідили на лейкоз: у районній лабораторії — результат позитивний, у Хмельницькій обласній ветбаклабораторії — негативний.

Через місяць за повторного дослідження у Хмельницькій облветбаклабораторії — результат також негативний.

Головний районний лікар стверджує, що корову необхідно здати на м'ясо, тому що вона хвора, а заготівельники худоби користуються цією нагодою і закуповують таких тварин за безцінь.

Вибачте за турботу. Будьте здорові!

З повагою Емма Петрівна Ліхоша,
м. Хмельницький

Лейкоз великої рогатої худоби — хронічна інфекційна хвороба, яка характеризується розростанням клітин кровотворних органів (печінки, селезінки, кісткового мозку), що проникають до інших органів і утворюють у них пухлини.

До лейкозу сприйнятливі велика та дрібна рогата худоба, коні, свині, собаки, кішки, кролі, миші, пацюки, морські свинки. Можуть також хворіти й люди.

Реєструється хвороба майже в усіх країнах світу. Збудником її є вірус лейкозу великої рогатої худоби (ВЛВРХ). За температури 10°С вірус зберігається 72 години. Пастеризація молока (74°С) протягом 16 секунд руйнує його. Сонячні промені вбивають вірус за чотири години.

До здорової тварини хвороба передається через контакт з хворою, після чого виявляють вірус лейкозу в крові та його антитіла. Джерелом інфекції є хворі тварини. Передаватися хвороба може внутрішньоутробно, тобто від хворої корови народиться хворе теля. А в природі — через молоко, кров, виділення. Переносниками можуть бути кліщі та інші кровосисні. Найчастіше хворобу виявляють у дорослих тварин 5—8-річного віку.

Пухлини найчастіше розвиваються у селезінці, сечузі, нирках, в основному через кілька років після зараження.

Діагностику лейкозу здійснюють на основі епізоотичних даних, клінічних ознак, результатів патолого-анатомічного розвиту та лабораторних досліджень, зокрема, дослідження сироватки крові на наявність у ній антитіл до вірусу лейкозу.

Ознаками хвороби є втрата маси тіла, блідість слизових оболонок, зниження молочної продуктивності, збільшення одного чи кількох лімфатичних вузлів. У корів це — передлопаткові та колінні складки, тазового паху, рідше надвименні.

Під час розтину вимушено забитої тварини або тієї, що загинула, на внутрішніх органах бачимо пухлинні розростання. Селезінка буро-червоного кольору з чітко вираженою червоною та білою пульпою.

У ветеринарній медицині для виявлення тварин-носіїв вірусу лейкозу великої рогатої худоби використовується реакція дисперципітації або (РІД). Це реакція досить високої дії. За її допомогою за два місяці після інфікування можна виявити в тварини хворобу.

Молодняк починають досліджувати з шестимісячного віку, а пініше у віці 12, 18 та 24 місяці і, виявивши хвороби тварин, видаляють їх із стада.

Статус "тварина вільна від вірусу лейкозу" встановлюють лише після одержання двох послідовних негативних результатів дослідження сироватки крові з інтервалом у 3 місяці.

Тварин, які хоч раз дали позитивну реакцію РІД, із стада негайно вилучають, утримують їх ізольовано або здають на забій. Так що головний лікар вашого району діяв згідно з чинними "Інструкціями з профілактики та оздоровлення великої рогатої худоби від лейкозу".

Молоко від корів, хворих на лейкоз, підлягає знищенню або після кип'ятіння використовують для відгодовування тварин, що народилися від хворих корів та поросят.

Молоко від корів, підозрілих на захворювання, можна використовувати лише після кип'ятіння не менше 5 хвилин.

Благополучним стадо вважають лише через два роки після останнього виявлення та виведення з нього хворих тварин.

Після видалення із стада господарства РІД-позитивних тварин, приміщення, де вони перебували, старанно оглядають та дезінфекцікують 2%-ним розчином їдкого натру з вмістом 2% активного хлору, 20%-ним щойно гашеним вапном або 5%-ною кальцинованою содою. Також знищують мишоподібних гризунів.

Якщо ви надумали знову вирощувати та розводити велику рогату худобу та комплектувати поголів'я, слід із завідома РІД-негативних тварин, які б у майбутньому не мали контакту з хворими.

Лише завдяки таким заходам можна мати здорових тварин та високоякісну продукцію.

Л.К. Волинець, *доктор ветеринарних наук,*
Інститут ветеринарної медицини

Ставки із штучним водопостачанням

(Закінчення. Початок у №10)

Ставок у пластиковій оправі

За останні 10—15 років у країнах Західної Європи, США та Японії великої популярності набули ставки у пластиковій оправі площею 20—25 м² і більше.

Пластмаси, які застосовують з цією метою, досить міцні, вони стійкі до морозу і прямих сонячних променів. Будівництво пластикових ставків менш трудомістке й набагато дешевше бетонних. Пластикові елементи можна легко з'єднувати у різній послідовності, створюючи водойми будь-якої конфігурації.

Перед встановленням пластикових елементів дно і стінки котловану утрамбовують і засипають 15—20-сантиметровим шаром піску. Вирівнюють пластикові елементи, підсипаючи пісок. Для кращого ущільнення його слід постійно поливати водою. Щоб пластикова форма не прогиналася, пісок ущільнюють одночасно з наповненням ставка водою за постійного контролю горизонтального положення ємності.

До комплекту пластикових елементів входять пластикові водозливні труби, які забезпечують повне спорожнення ставка на зимовий період.

Великої популярності набули міні-ставки у суцільній пластиковій оправі площею 2—6 м², які використовують для розведення декоративних рибок на присадибних ділянках або як басейни для дітей. Встановлювати їх можна не тільки на присадибних ділянках, а й у житлових приміщеннях. Але при обслуговуванні таких міні-ставків у суцільній пластиковій оправі необхідно обов'язково дотримуватися інструкції фірми-виробника, яка надається разом з конструкцією.

Ставок із цистерни

Швидко та з малими матеріальними витратами можна влаштувати декоративний ставок із старої цистерни ємністю 3000 л і більше. Її розрізують уздовж за допомогою апарата електрозварювання або "болгаркою", як показано на рис. 3. Продірявлені місця, що можуть текти, заварюють електро- чи газозварюванням або заклеюють епоксидною смолою і склотканиною (епоксидну смолу накладають на продірявлене місце, а зверху — щільну каналізаційну склотканину).

Ззовні ємність обмащують бітумною мастикою, укладають на неї покрівельну склотканину і наносять другий шар бітумної мастики.

У підготовлений котлован на піщану подушку вста-

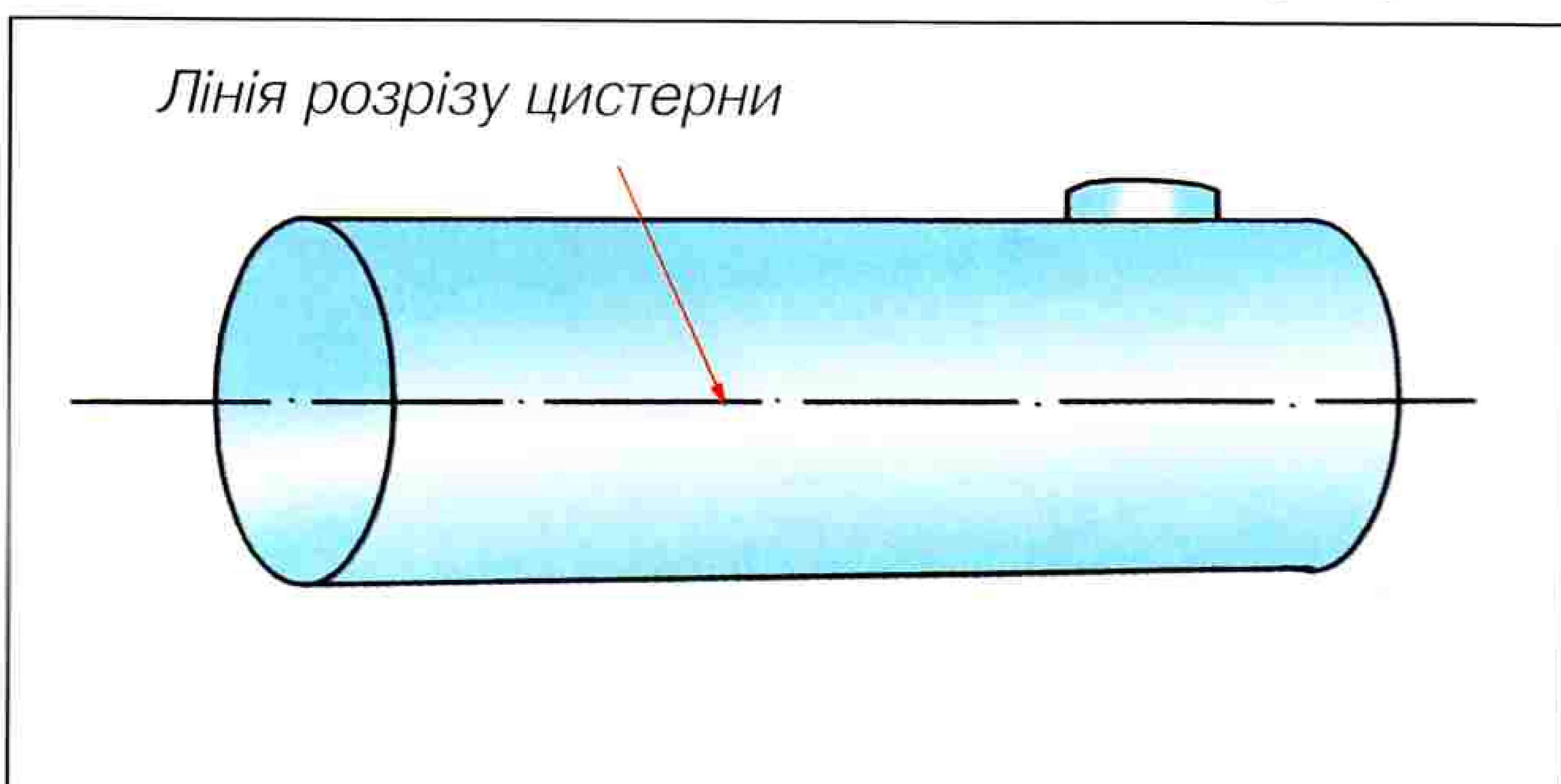

Рис. 3. Розріз цистерни для декоративного ставка.

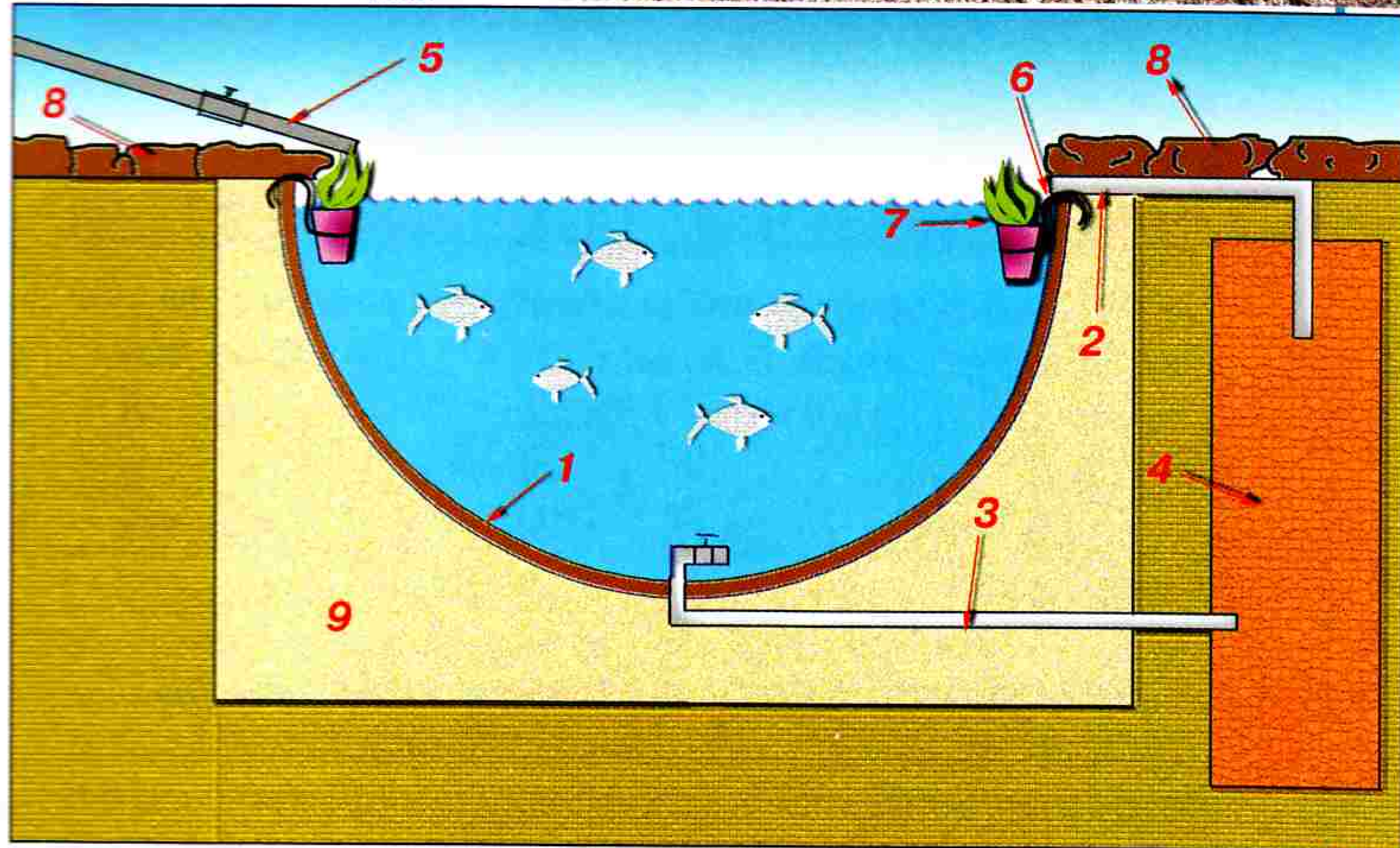

Рис. 4. **Ставок із цистерни:** 1 — корпус напівцистерни; 2 — трубопровід для дренажу надлишку води в ставку; 3 — трубопровід з краном або чопиком для повного спорожнення ставка; 4 — дренажний колодязь, заповнений щебенем; 5 — трубопровід з краном для наповнення ставка водою; 6 — кріплення підводних і надводних рослин у горщиках; 7 — підводні та надводні рослини в горщиках; 8 — декоративне каміння або плитка; 9 — піщана подушка.

новлюють ємності (спарені чи по одній), заповнюють їх водою на 5—10% і вирівнюють за допомогою рівнеміра. Верхній край ємності має бути на 5—10 см вище рівня землі.

Після горизонтального вирівнювання ємності засипають піском простір між стінками ємності і котлованом для швидшого ущільнення. Одночасно заповнюють ємність водою, щоб зберегти встановлене горизонтальне положення і не допустити її зміщення під час засипання піску за стінками. Землю навколо ємності можна забутувати камінням, що надасть їй природнішого вигляду.

Найкращі водойми виходять з цистерн ємністю 10 тонн.

У нижній частині ємності обладнують водозлив для повного спорожнення, у верхній — дренажний водозлив. На зимовий період воду обов'язково зливають, а ємність перекривають, щоб не допустити її розмерзання. Підводні й надводні рослини висаджують у горщиках, закріплених за допомогою гачків (рис. 4).

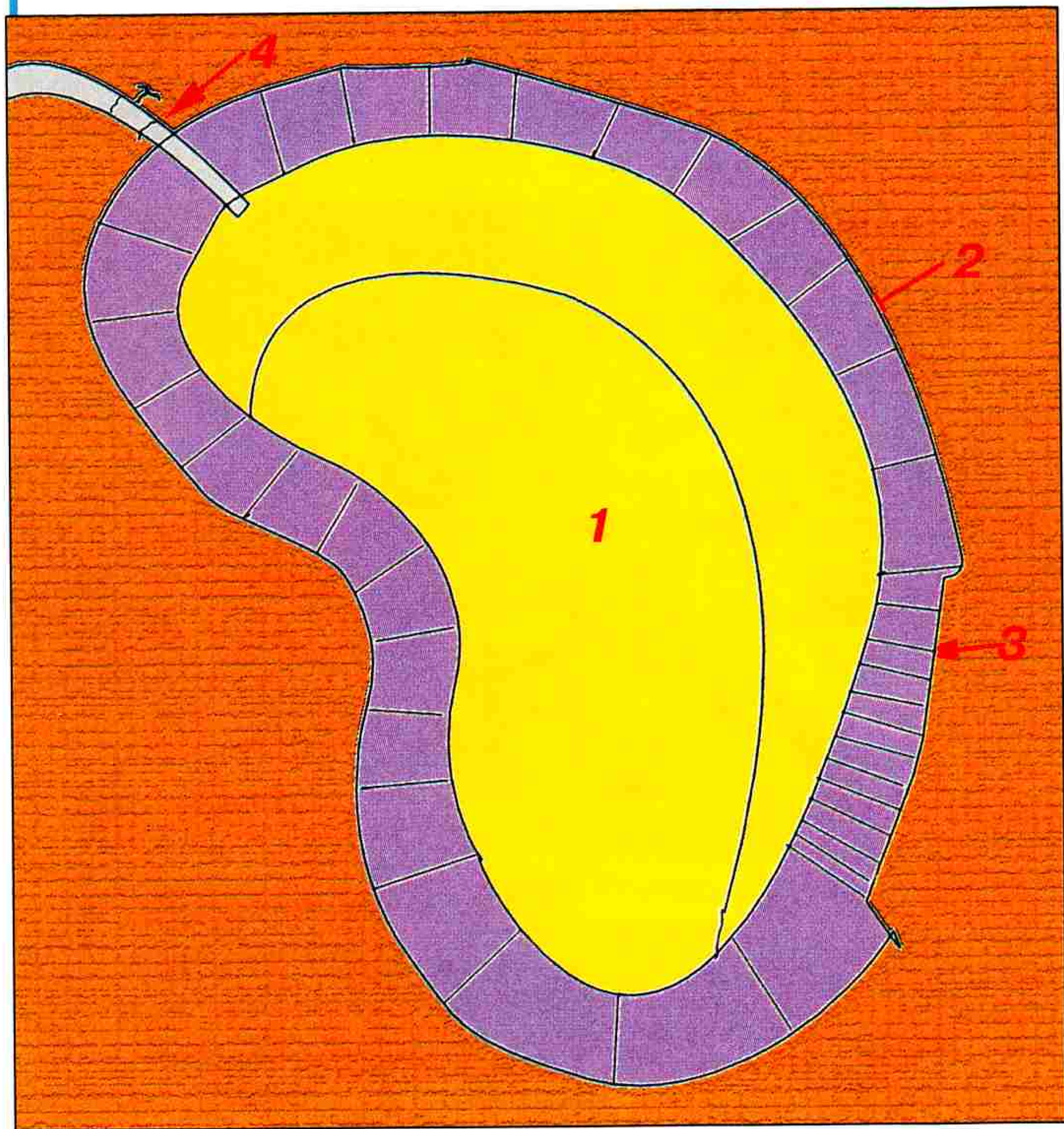

Рис. 5. **Декоративний міні-ставок у плівковій оправі, споруджений В.Аківіс:** *1 — ложе міні-ставка, застелене полівініловою плівкою; 2 — декоративні плитки або пласке каміння; 3 — обрізані вигини плівки; 4 — трубопровід (шланг) з краном для наповнення ставка водою.*

Декоративний ставок у плівковій оправі

У зоні відпочинку на присадибній ділянці можна спорудити невелику декоративну водойму площею 3—4 м² у плівковій оправі, де жили б невеликі рибки. Це створило б особливий мікроклімат і надало неповторності вашій садибі.

Зазвичай, для міні-водойми використовують суцільну полотнину полівінілхлоридної плівки, для визначення розмірів якої до розмірів довжини і ширини водойми необхідно додати розмір подвійної глибини і по 25 см для загинів на краї. Скажімо, якщо водойма має довжину 2 м, ширину 1,5 м і глибину 0,7 м, то необхідно мати полотнину плівки з урахуванням загинів 3,9х3,4 м (2+0,7х2+0,25х2 і 1,5+0,7х2+0,2х2).

На дно котловану слід насипати шар піску завтовшки 5—10 см. Потім, акуратно розстеливши плівку по поверхні котловану, можна заповнити його водою. Виступаючі краї плівки обрізати, залишаючи по 25 см на загини, які закріплюють пласкими каменями або плитами (рис. 5).

Водоприплив забезпечують за допомогою крапельниці, обладнаної для надходження води в об'ємі, що забезпечує постійний рівень.

Підводні рослини, висаджені в горщики чи інші ємності, розміщують у водоймі з урахуванням їхніх біологічних особливостей. По краю водойми можна облаштувати квітник або висадити прибережні рослини, що нададуть їй ще привабливішого природного вигляду.

Декоративний ставок у глиняній оправі

Кому з нас не доводилося помічати, що на глинистих ґрунтах після дощу калюжі зберігаються довше? Саме це й підштовхнуло людей до створення невеликих декоративних водойм у глиняній оправі ще в часи середньовіччя. Для спорудження таких водойм не потрібно великих матеріальних витрат.

Найприйнятнішими формами для міні-ставка у глиняній оправі є коло або овал. Ложе ставка повинне бути положистим, його ретельно утрамбовують, а потім укладають шар добре замішаної глини завтовшки 15—20 см, яку розрівнюють, змочують водою і дають підсохнути. Після висихання затирають тріщини, що утворилися, до повного їхнього зникнення, потім так само укладають другий і третій шари глини такої ж товщини, а зверху насипають шар щебеню 4—5 см і утрамбовують.

Щоб водойма мала привабливіший вигляд, її краї викладають камінням і обсаджують прибережними рослинами.

Водоприплив, як і в плівковій водоймі, забезпечують крапельницею. Шланг або трубу від неї можна замаскувати рослинами й камінням.

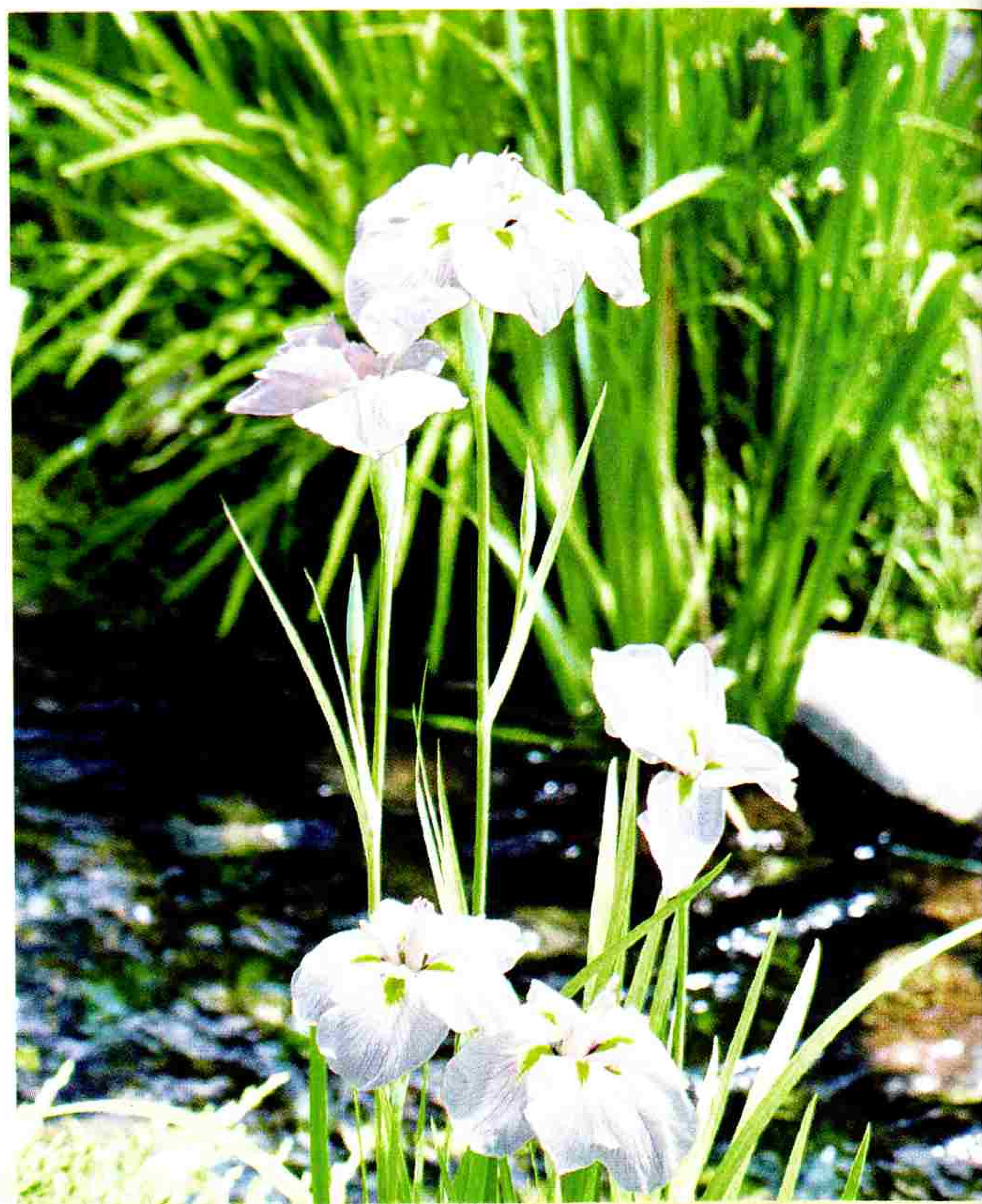
Підводні рослини небажано висаджувати в ґрунт, бо це призведе до утворення мікротріщин. Як і в плівковій водоймі, їх краще висаджувати в горщики чи інші ємності.

Ставки в глиняній оправі краще облаштовувати подалі від капітальних споруд, адже у випадку просочування води в ґрунт це може негативно позначитися на довговічності останніх.

І насамкінець хочу звернути увагу читачів на такий важливий момент. Усі декоративні водойми, незалежно від їхньої оправи, необхідно захистити від потрапляння стічних або дощових вод, бо це призведе до їхнього надмірного переповнення й забруднення. Існує два способи захисту: обладнання водовідвідного каналу навколо водойми або припіднімання прибережного брустверу на 10—15 см вище загального рівня поверхні землі.

Дафнієві ями розташовують окремо від декоративних ставків. Годують рибок зоо- й фітопланктоном, зачерпуючи з них воду і виливаючи її в декоративну водойму.

В.Тарасюк

Подорожчало зерно? Врятує *АМАТОР* !

Як відомо, ціни на зерно значно зросли, а на м'ясо, молоко, яйця піднялися зовсім мало. Тепер утримувати і розводити тварин і птицю стає збитковим заняттям. Проте жити все ж таки треба. Але як? Не тримати тварин зовсім — ми не можемо, адже вони нас годують. Проте і зазнавати збитків не хочеться. Як бути? Саме з такими питаннями на адресу редакції надходять численні листи від наших сільських і не тільки читачів. Як вирішити цю, на перший погляд, нерозв'язну проблему, пропонує виробнича фірма "Гігієна Біо". Наш кореспондент зустрівся з директором фірми Світланою Михайлівною Костюк і попросив відповісти на запитання, які найчастіше зустрічаються у листах.

Кор. Світлано Михайлівно, розкажіть нашим читачам, яким чином можна з вигодою утримувати тварин при таких високих цінах на корми, що нині склалися?

С.Костюк. Треба додавати до кормів вітамінно-мінеральну добавку *АМАТОР*! Ми також ведемо листування з селянами, що використовують наш *АМАТОР*. У них збитків навіть за нинішніх цін на корми немає. Свій прибуток вони завжди мають, щоправда, трохи менший, але ж прибуток. А це — доход, а інші через збитки тварин і птицю вирізують! Наш *АМАТОР* створювався саме для того, щоб збільшувати продуктивність тварин, одночасно зменшуючи витрати кормів завдяки їхній кращій засвоюваності. У цьому, до речі, основна відмінність *АМАТОР* від численних дешевих преміксів: премікс тільки трохи підвищує продуктивність, *АМАТОР* же несучість збільшує в 4—6 разів, і дає змогу заощаджувати корму в 1,5—2 рази, що при нинішніх цінах особливо важливо. Наша добавка має і ряд інших суттєвих переваг.

Кор. Чому саме *АМАТОР*?

С.Костюк. *АМАТОР* — це знахідка для тих, хто живе в селі, розводить худобу і годує родину за рахунок продажу м'яса, молока, яєць тощо. Багатьом *АМАТОР* допомагає не тільки прогодуватися, а й почати заможно жити. Скільки ж нормальне життя можна на потім відкладати? Адже худоба потрібна для того, щоб годувати господарів. А що ми досить часто бачимо на багатьох садибах? Господарі більшу частину року годують тварин, не отримуючи у належній кількості ні м'яса, ні молока, ні яєць. По суті, виходять лише витрати і ні копійки доходу. А чи є смисл у такому господарюванні? Селяни, яким набридло викидати гроші в "трубу", вже давно користуються *АМАТОР*. Тільки з *АМАТОР* вони почали одержувати стабільні й високі доходи, що дозволяє зажити полюдськи. Їхнє нинішнє благополуччя безпосередньо залежить від високої продуктивності годувальників — домашніх тварин, що забезпечується саме завдяки *АМАТОР*. Ось чого можна досягти з нашою мінеральною добавкою: 100 курок-несучок у день несуть 70—90 яєць, з'їдаючи лише 12—14 кг корму! А скільки несуть ваші кури? Напевне, 10—30, не більше! І скільки вони при цьому поїдають корму? Стільки ж, а може й більше!

Порося від народження до живої маси 100 — 120 кг за допомогою *АМАТОР* відгодовують за 6—7 місяців, витрачаючи при цьому 500—600 кг кормів, у тому числі 300—400 кг власне зерна. А які результати у вас, зізнайтесь по щирості? Напевно, ті ж 100 кг, але вже за 11 місяців? А скільки з'їдає ваше порося? Припускаю, що не менше 1 тонни. Якщо порахувати вартість зерна по 80 копійок за кілограм, то з *АМАТОР* ви на зерно витратите 240—320 гривень, а без *АМАТОР* — аж 800 гривень! Відчуйте різницю, як говорять в Одесі; 240 — 320 гривень чи 800 гривень! Виходить, не застосовуючи *АМАТОР*, ви на кожній свині втрачаєте близько 500 гривень! Хіба це розумно? Нам давно пишуть, що з *АМАТОР* тримати курей і "робити" гроші на яйцях вигідніше, ніж гнати самогон.

Кор. На ринках представлено багато різних добавок. Чим же відрізняється *АМАТОР* від інших преміксів?

С.Костюк. Визначальними є дві основні відмінності *АМАТОР*. Головна — це його найвища якість. *АМАТОР* виготовляється тільки з першокласних німецьких вітамінів, і лише з висівок найтоншого помелу на оригінальному устаткуванні висококваліфікованими фахівцями. Наші фахівці пишаються своїм товаром. Адже їхні "золоті" руки створюють справді "золотий" продукт. *АМАТОР* сьогодні є однією з найякісніших українських вітамінно-мінеральних добавок. Інша відмінність *АМАТОР* у тому, що його виготовляють для селянина і в інтересах селянина. *АМАТОР* — концентрована добавка, у ній удвічі більше вітамінів і мінералів, ніж у звичайному преміксі. З одного пакетика *АМАТОР* масою 200 г можна приготувати 40 кг комбікорму, а з одного такого ж пакетика звичайного премікса лише 20 кг. Тому щоб приготувати 40 кг комбікорму, треба купити два пакетики премікса або один пакетик *АМАТОР*. Вигода від *АМАТОР* очевидна! Він обійдеться на 20 — 30% дешевше преміксів. А те, що *АМАТОР* вигідний селянам, дуже не подобається деяким ветаптекам і окремим продавцям. Вони відмовляються працювати з нашою вітамінно-мінеральною добавкою, пояснюючи це тим, що вона дорогувата. Звичайно, вигідніше замість одного пакетика *АМАТОР* продати два пакетики премікса, заробивши вдвічі більше. Тому, шановні читачі, купуючи добавки, обов'язково читайте на упаковці, яку кількість комбікорму можна приготувати з 1 пакетика, щоб не бути обманутим спритним продавцем. І вірте, що з *АМАТОР* важкі часи відійдуть у минуле, а у ваш дім прийдуть достаток і благополуччя!

Кор. Скажіть, будь ласка, а, чи можна придбати *АМАТОР* поштою, адже не в кожного є можливість бувати у ветаптеках і магазинах?

С.Костюк. Так, звичайно. Ви можете замовити *АМАТОР* поштою післяплатою. Тільки, роблячи заявку, обов'язково вказуйте, для якої худоби чи птиці Вам потрібний *АМАТОР*.

Шановні читачі!

"Сподіваюся, що мої рецепти припадуть вам до душі. Спробуйте приготувати хоча б одну страву із запропонованих і ви не пошкодуєте. Страви прості у приготуванні із доступних продуктів"— пише в листі до редакції Наталя Василівна Колосова з с.Котовка Біляївського району на Одещині.

Хліб до борщу

Щоб приготувати хліб до борщу, треба мати 200 г черствого хліба, 5 зубків часнику, 4 столові ложки води, 2 столові ложки олії, сіль.

Хліб нарізати шматочками розміром приблизно 3 х 8 см. В окремій посудині розтерти сіль, часник, залити водою та олією, розтерти до однорідної маси. До цієї приправи по черзі (на 2 хв.) покласти шматочки хліба. Вийняти, розкласти на блюді та притрусити посіченою зеленню.

Омлет картопляний

Потрібно: 4 великі картоплини, 4 яйця, 2 столові ложки борошна, 2 столові ложки води або молока, сіль, перець, якщо є можливість, можна додати подрібнені шпроти, ковбасу сир, зелену цибулю, кріп.

Підсмажену картоплю залити сумішшю з борошна, води, яєць, спецій. Притрусити тертим сиром, посипати зеленню і витримати 5—7 хвилин у гарячій духовці.

Гарбуз по-вірменськи

Потрібно мати: невеликий (1,5 кг) гарбуз, 3 столові ложки рису, 3 столові ложки вершкового масла, 1 столову ложку цукру, 1 столову ложку родзинок, 2 склянку аличі, 2 яблука, сіль, корицю. З гарбуза зрізати верхівку. Видалити насіння так, щоб гарбуз став чистим (можна промити водою), потім частково вийняти м'якуш та подрібнити, додати ледь приварений рис, аличу, шматочки яблук, родзинки, цукор, сіль, корицю. Гарбуз нафарширувати усім цим і запекти у духовці.

Бісквіт з яблуками

1 кг яблук нарізуємо шматочками. Білки з трьох яєць збиваємо з цукром (3/4 склянки), цукор, що залишився (чверть слянки), розтираємо з жовтками трьох яєць і тільки після того з'єднуємо зі збитими з цукром білками. Розмішуємо, додаємо соду, гашену оцтом (пів чайної ложечки соди + 1 столова ложка оцту). Поступово додаємо склянку борошна. Ретельно вимішуємо тісто ложкою. На дно форми (змащеної жиром і посипаної сухарями) викладаємо шматочки яблук, заливаємо їх тістом і ставимо пектися 30— 40 хв. у духовку. Готовий торт виймаємо із духовки, но-

Грибна запіканка з яйцями (фінська страва)

Нарізати гриби і сосиски на шматочки 1 х 1 см і покласти у змащену жиром форму. Масу залити підсоленим молоком із збитими яйцями та гірчицею, зверху посипати шаром тертого сиру. Форму поставити на 45 хв. у духовку з температурою 175°С. Запіканку подавати до столу як основну страву з відвареною картоплею і розтопленим вершковим маслом.

На 750 г грибів: 8 сосисок, 3 сирих яйця, 0,6 л молока, 1 ст. ложка гірчиці, масло вершкове або топлене за потребою, сир тертий і сіль за смаком.

Свіжі гриби з рисом (болгарська страва)

Підсмажити у жирі цибулю. Коли вона стане м'якою, покласти свіжі гриби, почищені, вимиті і нарізані невеликими шматочками. Коли гриби стануть м'якими, додати нарізані помідори, сіль, перець і рис. Влити гарячу воду і варити на слабкому вогні 20—30 хвилин. Перед подаванням до столу посипати зеленню петрушки.

На 1 кг свіжих грибів: 1 склянка рису, 3/4 склянки жиру, 1—2 цибулини, 2—3 помідори, 3 ополоники води, сіль, чорний перець і зелень петрушки за смаком.

Гречана каша з грибами (старовинна російська страва)

Зварити грибний бульйон (сухі гриби завчасно замочити на 2—3 години в холодній воді). Вийняти гриби, промити холодною водою, нарізати й обсмажити. Окремо підсмажити цибулю. Крупу підсмажити, посолити, залити гарячим грибним бульйоном. Варити як розсипчасту кашу. Готову кашу змішати з підсмаженими грибами і цибулею.

На 150 г свіжих (75 г сухих) грибів: 2,5 склянки гречаної крупи, 3,5 склянки грибного бульйону, 2 ст. ложки олії, 1 цибулина, сіль за смаком.

Пряник до чаю

Потрібно мати: *2 яйця, 250 г маргарину, 1 склянку цукру, сіль, соду, борошно.*

З цих продуктів замісити не дуже густе тісто. Шматочок тіста відділити і покласти в холодильник. У підготовлену форму викласти тісто і зверху змастити його будь-яким варенням. Коли тісто буде майже готове (готовність перевіряють дерев'яною скалкою) треба вийняти деко з духовки і посипати охолодженим і потертим на тертушку тістом. Деко знову поставити у духовку і допекти. Готовий пряник охолодити і нарізати на порції.

Морквяний торт

Щоб спекти морквяний торт, треба мати: *3 склянки борошна, 1 склянку тертої моркви, 2 склянки молока, 2 столові ложки варення, 125 г (півпачки) маргарину, сіль, соду.* Усі складові ретельно перемішати і на 30 хв. поставити у холодильник. Потім тісто викласти на деко і випікати.

Торт до чаю

1 склянку варення, 1 склянку цукру, 1 столову ложку гашеної соди, змішуємо і ставимо на 1 годину у холодильник. Через годину виймаємо і додаємо 2 склянки борошна, 1 склянку молока, сіль і 1 яйце. Тісто ретельно вимішуємо, розділяємо на дві частини і випікаємо два коржі. Ледь теплі коржі змащуємо варенням або будь-яким кремом.

Печиво з вівсяних пластівців

Відміряємо три склянки пластівців, 1,5 столові ложки борошна, 1 склянку цукру, 150 г вершкового масла, 3 яйця, 3/4 склянки горіхів, 1 столову ложку коньяку, лікеру або рому.

Масло, цукор, яйця ретельно розтираємо, додаємо лікер, пластівці, борошно, горіхи та добре вимішуємо. Змащуємо жиром і притрушуємо деко борошном. Викладаємо на нього тісто і випікаємо 20—30 хв. при середній температурі.

Торт "Медовик"

В каструлю насипаємо склянку цукру, додаємо три яйця, 2 столові ложки меду, 200 г маргарину та ретельно перемішуємо. В більшу каструлю наливаємо воду, ставимо її на вогонь, щоб закипіла. В неї ставимо меншу каструлю, тобто робимо "водяну баню". Безперервно помішуючи, додаємо чайну ложку соди.

Коли суміш підніметься у 2—3 рази, всипаємо 1,5 склянки борошна і, не перестаючи помішувати, чекаємо, коли тісто загусне. Як тільки воно загусне викладаємо на стіл і змішуємо з 3 склянками борошна. Розділяємо на п'ять частин, розкатуємо на коржі і випікаємо в духовці. А тим часом готуємо крем: 1,5 склянки цукру і 1,5 склянки сметани збиваємо до однорідної маси, якою змащуємо коржі.

жем відділяємо торт від боків форми, накладаємо друге деко і перевертаємо торт догори дном, а потім викладаємо на чистий рушник. Притрушуємо цукровою пудрою.

Чорнослив з горіхами

Потрібно мати: 2 склянки чорносливу, 1 столову ложку цукру, 1 склянку ядер горіхів, 2 столові ложки олії, 1 склянку води. Для крему: 1 склянку збитих вершків чи сметани, 1 склянку цукру, 2 столові ложки какао або шоколаду.

Чорнослив помити теплою водою і залити гарячою на 30 хв. Потім проварити 10 хв. на слабкому вогні. Полити сливи олією, посипати цукром і залишити на 4 години. Після цього обережно вийняти кісточки, а на їх місце вкласти ядра горіхів. Чорнослив з горіхами викласти на блюдо і зверху залити кремом.

Солоний пиріг

Склянку манної крупи, склянку кефіру, склянку цукру змішуємо і залишаємо на 4 години. Потім додаємо 1 ложечку соди (без верху), 2 столові ложки борошна з верхом і ретельно перемішуємо. Форму змастити олією, вилити в неї тісто і поставити випікати у гарячу духовку.

НАСІННЯ ОВОЧІВ ТА КВІТІВ

300 сортів

ПРОПОЗИЦІЯ!

НАСІННЯ У ПАКУНКАХ від 26 коп.

РЕДИС від 17 грн./кг

КАПУСТА від 70 грн./кг

ПЕТРУШКА від 30 грн./кг

ГАЗОННІ ТРАВИ від 19 грн./кг

(044) 568-58-55

ДІЛЕРИ:

Вінницька обл.	(0432) 52-07-30
	(04343) 5-10-59
Волинська обл.	(0332) 78-96-71
Дніпропетровська обл.	(0562) 31-80-97
Донецька обл.	(06272) 4-23-26
Івано-Франківська обл.	(03430) 2-30-92
	(03430) 2-80-47
Львівська обл.	(03245) 5-20-42
	(03245) 5-10-05
Луганська обл.	(0642) 58-81-21
Миколаївська обл.	(0512) 42-79-69
Одеська обл.	(048) 777-31-28
	(0482) 37-52-17
Рівненська обл.	(067) 736-38-19
Тернопільська обл.	(0352) 26-27-01
Чернігівська обл.	(04637) 3-32-64
	(04637) 3-87-10
Чернівецька обл.	(0372) 55-12-91
Херсонська обл.	(0572) 17-17-44
Харківська обл.	(0552) 42-83-50

Міні-сівалка "Мрія дачника" ручна однорядна для дрібнонасіннєвих культур (з інструкцією та технологією висіву) від виробника

Використовується для висіву: моркви (майже не потребує проривання), цибулі, петрушки, редьки, баклажанів, перцю, шпінату, капусти, салатів, а також квітів. Детально про застосування див. журнал "ДСГ" №1, 2008р.

Виріб сертифікований і запатентований.

Формується дилерська мережа

Післяплата — 35 грн.

Володимир Васильович Яворський

а/с 7079, вул. Олімпієва, буд.95, м. Донецьк, 83049

Пропонує

... великий вибір живців для щеплення: яблуні, груші, айви, сливи, аличі, абрикоса.

Віктор Миколайович Передерій, вул. Стратосферна, 22, м. Запоріжжя, 69077, тел. (0612) 96-64-22.

ПП «Рибка моя» видало книжки **«Всепогодная поплавочная снасть «Гулливер-М» или солидная снасть для ловли солидной рыбы»** А. Володина та **«Дела литейные»** Д. Полака.

Книжки можна придбати вроздріб або оптом у редакції журналу «Світ рибалки», чи надіславши листа за адресою: **02094, Київ-94, а/с 4, Коваленко Г.А.**

Ціна оптом (від 10 шт.):
«Гулливер-М» – 2,20 грн.;
«Дела литейные» – 1,80 грн.
Пересилка післяплатою (з поштовими витратами): «Гулливер-М» – 4,50 грн.; «Дела литейные» – 4,00 грн.

www.fishing.kiev.ua
+380 44 213 40 45

АГ-займ. Універсальний сільськогосподарський кондиціонер грунту, призначений для збільшення продуктивності та поліпшення її структури. Це каталізатор для посилення активності аеробних ґрунтових бактерій, продукти життєдіяльності яких, в свою чергу, є поживою для рослин.

ШЦ-займ. Засіб для багаторазового прискорення процесів переробки органічних речовин (прискорене приготування компосту, прискорена переробка вигрібних ям, ефективний миючий засіб тощо). Ліквідує неприємний запах відхожих місць.

Оптовий продаж: *ТОВ "Центр Дитячої Косметики", тел. 459-04-04; детальні консультації: ТОВ "Дніпрвська аоціація"*

Реалізація: **у Києві** "Центр Дитячої Косметики", тел. (044) 459-04-04;
"Ваш сад", тел. (044) 239-31-44;
"Украгрохімцентр", тел. (044) 574-15-09;
"Добрий господар",тел. (044) 467-88-42;
"Аргус", тел. (044) 442-86-35;
"Зелений світ", тел. (044) 238-69-73, 416-51-17;
"Союз", тел. (044) 455-92-05;
У Луганську: "Агрохім", тел. (0642) 52-05-55;
у Харкові: "Укрмедпром" тел. (0572) 17-52-37.

м.Київ, вул.Комінтерну, 16, оф.25, тел./факс (044) 244-45-91, 244-42-93,
E-mail: star@viaduk.net

ЄВРОПІЧКА

без газу та електроенергії обігріє до 100 м³ житлових приміщень і нагодує

(3-літровий чайник закипає за 15 хв.).

Розміри:* *42x37x40 см.
Паливний бачок 2л.
Маса 7 кг.
Теплова потужність 1,8 та 2,3 кВт/год.

Для дому та дачі — немає мороки з вугіллям.

Працює на дизпаливі без кіптяви та диму, як газова плита (за правильної експлуатації).

Солярка розщеплюється на газ. Сажа осідає на циліндрах пальника. Витрата палива — 120 г за годину. **Вибухобезпечна.** Сертифікована. Усі деталі та корпус металеві, а тому довговічна, не боїться транспортування. **Виготовляється за кращими зарубіжними аналогами. Популярна в країнах Європи.** Висилається поштою післяплатою за ціною заводу-виробника, плюс 30—35 грн. — поштові витрати. Оплата при отриманні пічки у Вашому поштовому відділенні. Перевіряється. Запчастини додаються. Ціна з урахуванням поштових витрат **потужністю 2,3 кВт/год. — 350 грн., 1,8 кВт/год. — 280 грн.**

Довідки і замовлення за тел.: **8(0629) 52-78-42, 34-21-64 з 9 по 21 годину щоденно або за адресою: а/с 36037, м.Маріуполь, Донецька область, 87536 . П/п "Меридіан".** Прохання розбірливо вказувати прізвище, ім'я, по батькові замовника та точну адресу.

У разі браку проводиться заміна деталей, які надсилаються поштою. Витрати компенсуються.

У номері:

На 1 стор. обкладинки: цей карпатський білий гриб-велетень важить 2,5 кг.
Олександра Міровська (м.Івано-Франківськ)

„Дім, сад, город"
виробничо-практичний журнал
№11, листопад, 2003 р.
Головний редактор
М. І. Халимоненко
Головний художник
Т. П. Колодницька
Заступники головного редактора
Б. К. Донгаш, І. Ф. Куштенко
Редактори **А.М.Капітульська, О.В.Кисленко**
Дизайн, верстка
В.О.Пономаренко
Комерційний директор
Г.А.Донець, тел. 552-90-45
Реклама, оголошення
В.О.Давидко, О.К.Шевченко, тел. 552-95-11
Розповсюдження, маркетинг
Т.І.Лазебник, тел.552-94-60
Видання зареєстровано, серія КВ, №3536 від 23.10.98
Підписано до друку 22.10.2003 р.

Загальний тираж 138 200 прим.
(у тому числі: російською мовою і в комплектах з іншими журналами — 25 400 прим.)
Ціна договірна.
Адреса: вул.Краківська, 20, Київ-94, 02094.
Тел. (044) 552-95-13
E-mail: dsg@iptelecom.net.ua; dsg@i.kiev.ua
При передруку та використанні тексту й ілюстрацій посилання на „Дім, сад, город" обов'язкове.

Думки авторів і редакції не завжди збігаються.
Редакція не несе відповідальності за зміст рекламних оголошень.
Листування з читачами лише на сторінках журналу.

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Надруковано у Державному видавництві «Преса України».
03148, Київ-148, вул.Героїв Космосу, 6.
З. 0118311

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:
«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + "Чумацький шлях"+ + «Вокруг света» — 21843.

Індекс 74142

ISSN 0235-6368. Дім, сад, город. №11. 2003. 1-48 с. Ціна договірна.

журнал
КВІТИ УКРАЇНИ

Передплатний індекс 7427
Комплект журналів
"Дім, сад, город" + "Квіти України" 2243

Шановні читачі!
Наступного року журнал "Квіти України" буде виходити як повнокольоровий двомісячник обсягом 64 сторінки.
Передплатна ціна на журнал не змінюється.
Тематичні книжки з питань квітникарства будуть виходити в серії "Бібліотека "Дім, сад, город" та окремими виданнями.
Наш передплатний індекс — 74275

У серії "Бібліотека квітникаря" готуються до друку:

